

Людмила Кондратова

МИСТЕЦТВО

Підручник інтегрованого курсу
для 7 класу закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН
2024

УДК 7:781(075.3)
К 64

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України
від 05.02.2024 р. № 124)

Підручник створено за Модельною навчальною програмою
«Мистецтво. 7–9 класи» (інтегрований курс)
для закладів загальної середньої освіти (авт. Кондратова Л. Г.).

Кондратова Л. Г.

К 64 Мистецтво : підручник інтегрованого курсу для 7 кл.
закладів загальн. середн. освіти / Л. Г. Кондратова. —
Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2023. — 272 с.

ISBN 978-966-10-8766-7

Зміст підручника відповідає Державному стандарту
загальної середньої освіти та Модельній навчальній програмі
«Мистецтво. 7–9 класи» (інтегрований курс), розробленій
Кондратовою Л. Г.

Для учнів та учениць 7 класу.

УДК 7:781(075.3)

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

Завантажуйте безкоштовний інтерактивний додаток,
використовуючи детальну інструкцію, за посиланням:

<https://edodatok.com/8766-7/>

Тех. підтримка: (0352) 52-06-07, 067-352-09-89; admin@bohnan-digital.com

ISBN 978-966-10-8766-7

© Л. Г. Кондратова, 2024
© Навчальна книга — Богдан, виключна
ліцензія на видання, оригінал-макет, 2024

Любі друзі!

Запрошую вас у чарівну подорож Країною сучасного мистецтва. Цьогоріч ви мандруватимете мистецькими шляхами України та інших країн світу й переконаєтесь, що мистецтво не знає меж і кордонів. На вас чекають цікаві зустрічі з українським фольклором і творчістю народних майстрів та майстринь, знайомство зі зразками аранжування мистецьких шедеврів та різними формами стилізації в мистецтві. Ви відкриєте для себе джазову і рок-музику, розширите свої уявлення про електронну музику й новітні танцювальні ритми, ознайомитесь із сучасними тенденціями в архітектурі, живописі, дизайні, кіномистецтві та мультиплікації. У вас буде нагода дізнатися, як митці й мисткині використовують цифрові технології в музичній та образотворчій діяльності і які види мистецтва допомагають людям формувати гарне й комфортне предметне середовище.

Здобуті знання та вміння ви будете з успіхом застосовувати як в індивідуальній творчій роботі, так і в процесі підготовки групових і колективних мистецьких проєктів. Протягом навчального року ви працюватимете над створенням ескізів для різних видів дизайну, зокрема, екстер'єру й інтер'єру житла, малих архітектурних форм, поліграфічної продукції. Перед вами відкриється чимало можливостей для розвитку здібностей і вдосконалення своїх умінь у музикуванні, співі, малюванні, ліпленні, хореографії, театралізації тощо. А ще ви продовжите працювати з додатковими джерелами, аби знаходити й використовувати потрібні енциклопедичні та мистецтвознавчі матеріали.

Бажаю вам приємних зустрічей із прекрасним!

Авторка

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

— виконай завдання

— послухай музику,
переглянь відео

— заспівай пісню

— хвилинка творчості

— ігровий майданчик

— попрацюйте в парах,
групах

— завдання підвищеної
складності

— підсумовуємо вивчене

Тема I. СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО В ЖИТТІ ЛЮДЕЙ

Урок 1. МИСТЕЦТВО ВІДЧИНЯЄ ДВЕРІ

Розкажи, яка музика найчастіше звучить навколо тебе. Чим відрізняється улюблена музика старшого покоління від музики, яку слухаєш ти?

У сучасному світі людина не уявляє себе без музики. Музика лунає під час родинних та народних свят і обрядів, у концертних залах, філармоніях, у теле- та радіоефірі, на уроках музичного мистецтва, у мережі Інтернет, у плеєрах, приймачах, мобільних телефонах. Музика об'єднує людей різних країн, континентів і розповідає про те, що нас хвилює: почуття, емоції, взаємини з іншими, красу навколишнього світу тощо.

Відеоролик «Музичне мистецтво в нашому житті».

Поділися своїми враженнями від перегляду. Які думки, висловлені в цьому фрагменті, ти поділяєш? Що тобі хотілося б додати?

Науковцями доведено, що звукові хвилі мають вплив на психіку, фізіологію, настрій та самопочуття людини. Більшість дітей і підлітків серед багатьох видів мистецтва віддають перевагу саме музиці. Часто музику слухають як фон, коли відпочивають, займаються спортом або працюють. Серед улюблених мелодій — пісні, танцювальні ритми, класичні твори, що звучать у сучасній обробці, та багато іншого, адже кожне покоління має свої музичні вподобання.

Метрополітен-опера.
Нью-Йорк, США

Безперечно, яскравою прикметою нашого часу є нові можливості, що стали доступними широкому загалу завдяки інтернету. Тепер взяти участь у міжнародних музичних конкурсах і фестивалях, побувати на прем'єрі музичного спектаклю або на концерті улюбленого виконавця можна онлайн, навіть не виходячи

з дому. Зокрема, нещодавно театр «Метрополітен-опера» запустив проект «Nightly Met Opera Streams» безкоштовної серії

HD-презентацій оперних вистав із власного репертуару. А ще кожна людина за бажанням має змогу легко зібрати власну музичну колекцію чи створити плейлист із найулюбленіших музичних хітів.

М. Лисенко. «Стоїть гора високая» (у виконанні Національного академічного оркестру народних інструментів України; фрагмент).

Який настрій створює прослухана мелодія? Що ти уявляєш під цю музику? Звучання яких музичних інструментів тобі вдалося розпізнати?

Відеоролик «19 українських народних інструментів. Максим Бережнюк» (фрагмент).

Об'єднайтесь у пари й перевірте, хто з вас краще запам'ятав, як звучать народні інструменти України. Увімкни цей ролик для сусіда/сусідки по парті для сприйняття на слух, без зображення, й попроси відгадати, який саме інструмент він/вона чує. Потім поміняйтесь ролями.

Розглянь карту-схему. Вислови припущення, про що ти дізнаєшся на кожній станції.

Мандрівна карта Країною музичного мистецтва

У мистецькій подорожі тобі знадобиться власний гаджет для збереження аудіо-, фото- й відеоматеріалів, диктофон для запису твоїх досягнень у пісенній творчості та музикуванні, записник для мистецького словничка.

Розучуємо пісню «Ми з України!» (слова А. Железняка, М. Лічі; музика А. Железняка).

1. Налетіла хижим птахом
Руйнівна ворожа сила,
Розтяла зірки над дахом,
Розправляє чорні крила.
Ворогів серця порожні,
Та встає з руїн країна —
Ми тепер непереможні!
Кожен більше, ніж людина:
Ми один за одного без слів,
На своїй ми стоїмо землі!..

Приспів:

Ми з України!
Серце велике, справжнє навіки!
Ми з України!
Нас не здолати — зламані ґрати!
Ми з України!
До перемоги наші дороги!
Ми з України!
Доля єдина — вільна країна!

2. Усередині і зовні
Стали мужні ми й міцніші,
Наші очі болю повні,
Наша зброя найсильніша!
Нас козацька міць гартує,
Нам Дніпро загоїть рани.
Добре буде все! Ти чуєш?
Україна нездоланна!
Ми один за одного без слів,
На своїй ми стоїмо землі!..
Приспів.

3. І побачать наші діти
Зелень київських каштанів,
Маріуполь буде жити,
Харків з попелу постане!
За село і місто кожне
Помстимося неодмінно,
Відсіч дати злу спроможні
Сини й доньки України!
Приспів.

- Які народні музичні інструменти ти знаєш?
- Які з них входять до складу оркестру народних інструментів?
- На яких станціях ми будемо ознайомлюватись із сучасним музичним мистецтвом України та зарубіжжя?

Дізнайся більше про українські народні інструменти. Запиши їхні назви у свій словничок.

Урок 2. МИСТЕЦТВО ВІДЧИНЯЄ ДВЕРІ

Пригадай, які види візуальних мистецтв ти знаєш. Де можна побачити художні твори як матеріальне втілення мистецьких образів?

Тобі відомо, що кожен вид візуальних мистецтв відтворює реальність у художніх образах на площині та в просторі за допомогою різних засобів виразності. Сучасне життя неможливо уявити без архітектурних споруд, парків та скверів, творів скульптури й живопису, графіки і дизайну, декоративно-ужиткового мистецтва та художньої фотографії. Кожна людина має можливість розвивати свої творчі здібності й навіть спробувати власні сили в спеціально організованих мистецьких курсах і фестивалях.

Відеоролик «Образотворче мистецтво в житті людини».

Які думки викликав у тебе зміст цього відеоролика? Що було тобі відоме, а що стало для тебе відкриттям?

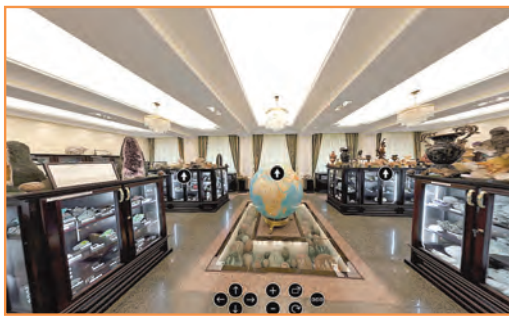
Чимало творів мистецтва визнані безцінним надбанням людства. Аби помилуватися світовими шедеврами, люди відвідують музеї, галереї та художні виставки, а сьогодні завдяки інтернету там можна побувати онлайн. Віртуальні музеї світу, зокрема й України, відчиняють двері для всіх охочих. За допомогою онлайн-платформи Google Arts & Culture можна потрапити в найкращі зали з унікальними експонатами.

Музей Лувр.
Париж, Франція

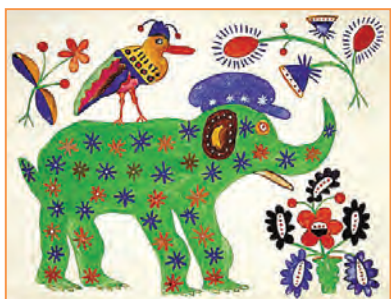

Музей Галілея. Флоренція, Італія

Музей мінералів. Київ, Україна

 Розглянь зображення шедеврів українського образотворчого мистецтва. Пригадай назви цих творів та прізвища авторів/авторок. Перевір себе, скориставшись застосунком Lens.

 Розглянь карту-схему. Поміркуй, про що ти дізнаєшся на кожній станції.

Мандрівна карта Країною образотворчого мистецтва

1 Станція
Нові горизонти декоративно-ужиткового мистецтва

3 Станція
Новаторська мова фотомистецтва

2 Станція
Сучасні тенденції в архітектурі, графіці, скульптурі

4 Станція
Новітні ідеї в різних видах дизайну

5 Станція
Нові напрями в театрі, кіно, мультиплікації

У мистецькій подорожі тобі знадобиться електронний записник для фіксування мистецьких термінів та художніх вражень,

альбом для замальовок, гаджет для збереження світлин та відеозаписів, мобільні застосунки для створення і перегляду відеороликів тощо.

Практична робота. Створи тематичну композицію «Моя Україна». Пригадай, які символи має наша держава, які квіти і птахи асоціюються з нею, чим вона багата. Вирази в цій роботі свої почуття до Батьківщини. Техніка виконання — гуаш або акрилові фарби.

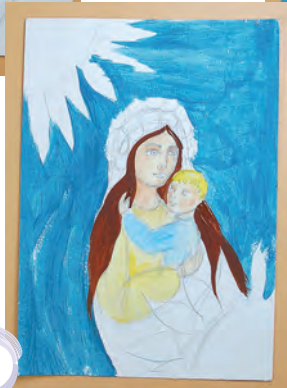
майстер-клас на youtube-каналі

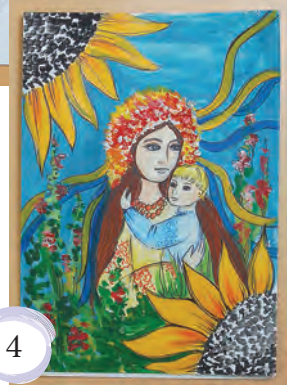
1

2

3

4

- Хто з українських митців та мисткинь прославив нашу країну на весь світ? Назви їхні прізвища й види мистецтв, у яких вони досягли визнання.
- Проаналізуй свою творчу роботу. Чи вдалося тобі передати любов до України завдяки поєднанню кольорів та зображенню національної символіки?
- Продемонструй власну роботу друзям та переглянь їхні композиції. Поділіться враженнями від перегляду. Влаштуйте спільну виставку своїх робіт.

Знайди в інтернет-джерелах інформацію про міжнародну організацію ЮНЕСКО та її роль у збереженні культурних надбань людства.

Урок 3. МИСТЕЦТВО РІДНОГО КРАЮ

Що тобі відомо про музичну культуру рідного краю? Хто з композиторів/композиторок народився і жив чи живе у твоєму місті/селі?

Рідний край — місце, де ти народився/народилася і живеш серед людей, які мають багато спільного. Усе, що існує довкола тебе впродовж життя та пов'язане з мистецтвом, і є культурою твого краю. У кожному регіоні нашої Батьківщини — своя історія і власні традиції, та все ж ми єдині у своєму прагненні до прекрасного.

Музична культура рідного краю — це система досягнень у сфері музичної творчості, виконавства та освіти, а також рівень освіченості людей краю в галузі музичного краєзнавства.

П. Терпелюк. «Гуцульська фантазія» (у виконанні Національного академічного оркестру народних інструментів України; фрагмент).

Про який край розповіла тобі ця музика? Якими засобами описав композитор природу Гуцульщини? Який музичний інструмент виконував соло? Опиши характер музики, дібравши відповідні слова.

Гра «Музична скарбничка».

Спробуй створити віртуальну мистецьку скарбничку під назвою «Мій музичний край». Додай у неї музичні твори, які написали композитори/композиторки та виконали музиканти твого краю. Який із цих творів подобається тобі найбільше? Продемонструй свою скарбничку друзям/подругам та рідним.

Музична культура рідного краю мала великий вплив на творчість українського композитора **Л. Ревуцького**.

З його іменем пов'язана ціла епоха розвитку української академічної музики. У творчості композитора нерозривно поєднані музичний фольклор рідного краю, традиції професійної української музики та індивідуальне композиторське бачення. Його творам притаманні життєрадісність, ліризм, широта і багатство емоцій. Спадщина композитора — це своєрідний світ національної музики, для якого характерна краса гармонії та мелодики народних ліричних пісень і дум.

Л. Ревуцький. Симфонія № 2 (фінал) (у виконанні симфонічного оркестру; фрагмент).

Що ти уявляєш, слухаючи музику? Чи вдалося, на твою думку, композиторові передати свою любов до рідного краю? Які музичні образи були відчутні у творі? Охарактеризуй засоби музичної виразності та мелодію симфонії.

У симфонії № 2 Л. Ревуцький постає в єдності зі своїм народом і природою рідного краю. Головна тема нагадує політ, порив вітру, своєрідне втілення мрії. Композитор наче співає величний гімн своєму народові.

Пригадай, які твори Л. Ревуцького ми слухали на уроках музичного мистецтва у попередніх класах. Чим вони тобі запам'яталися?

Ти вже знаєш, що інструментальна музика без слів і коментарів створює образи за допомогою звуків та засобів музичної виразності. Що ж таке музичний образ? Чи можна його «побачити»?

Музичний образ — це віддзеркалення в музиці явищ життя і духовного світу людини. У великих композиціях музичний образ діє як складна система, що розкриває зміст твору.

Сучасний український композитор **Олександр Яковчук** назвав свою симфонію № 8 «Нескорені». Її вперше виконав Заслужений академічний Зразково-показовий оркестр Збройних Сил України.

О. Яковчук. Уривок із симфонії «Нескорені» (у виконанні Заслуженого академічного Зразково-показового оркестру ЗСУ).

Опиши музичний образ твору. Що ти знаєш про нескорених українців? Якими засобами композитор змалював їхню мужність та силу духу?

Симфонія № 8 «Нескорені» унікальна не лише за творчим задумом. Вона призначена для великого духового оркестру, і таке в українській музиці вперше зробив Олександр Яковчук. Твір присвячено живим та полеглим захисникам

України. Композитор майстерно відтворив і напругу бойового зіткнення, і смертельну загрозу для мужніх бійців, і плач за полеглими героями. У фінальній частині симфонії яскраво простежується ідея перемоги в боротьбі за незалежність нашої країни й переконання, що жахіття війни ніколи не повинні повторитися.

Виконуємо пісню «Ми з України!» (слова А. Железняка та М. Лічі, музика А. Железняка).

Заспівай разом із друзями пісню під фонограму, рухаючись у ритмі музики. Покажіть жестами та мімікою зміст пісні. Оберіть кількох солістів і солісток для виконання заспівів, а приспів виконуйте хором. Запишіть свій спів на диктофон, а тоді прослухайте та оцініть виконання.

Прочитай вірш про рідний край. Придумай мелодію і заспівай свою пісню друзям. Попроси їх створити ритмічний супровід на маракасах.

Красивий, щедрий
рідний край
І мова наша солов'їна.
Люби, шануй, оберігай
Усе, що зветься Україна.

Платон Воронько

Я. Чижевський. Рідна Україна

- Що називають музичною культурою рідного краю?
- Назви імена відомих митців/мисткинь свого краю в галузі музичного мистецтва.
- Що таке музичний образ? Охарактеризуй музичний образ пісні «Ми з України!».

Виконай удома малюнок на тему «Нескорені українці». Озвуч його уривком із симфонії О. Яковчука.

Знайди в інтернет-джерелах музичні твори, які оспівують твій рідний край, і послухай їх.

Урок 4. МИСТЕЦТВО РІДНОГО КРАЮ

Пригадай, які художні ремесла поширені на теренах твого рідного краю. Хто з митців/мисткинь прославив твій край своєю творчістю?

Українська земля з давніх-давен славиться багатими художніми традиціями. Декоративний розпис, кераміка, художня обробка дерева, вишивка, ткацтво, лозоплетіння, писанкарство — це далеко не повний перелік видів народного мистецтва, що складає вагому частку культури нашого народу. Чимало художніх ремесел України внесені до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО.

Пригадаймо разом, чим займається ця міжнародна організація.

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, скорочено **ЮНЕСКО** (англ. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO*) — міжнародна організація, спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй, яка за співпраці своїх членів-держав у галузі освіти, науки, культури сприяє ліквідації неписьменності, підготовці національних кадрів, розвитку національної культури, охороні пам'яток культури тощо.

Звичайно, тобі вже відомо, що 2013 року до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО увійшов унікальний **петриківський розпис**, історія якого походить від давніх традицій настінних розписів білої селянської хати-мазанки. Для цього орнаментального мистецтва характерні фантастичні квіти й інші природні елементи, а також насиченість символікою, яка захищає людей від горя і зла.

Традиція **косівської розписної кераміки**, сюжетні мотиви якої виражають історію, побут, вірування та звичаї гуцулів, навколишній рослинний і тваринний світ, офіційно перебуває під охороною ЮНЕСКО з 2019 року.

До переліку нематеріальних культурних надбань людства 2021 року було внесено також національний **кримськотатарський орнамент Орнек (Орьнек)**, який використовують у вишивці, ткацтві, гончарстві, гравюрі, ювелірній справі тощо.

Орнек налічує близько 35 символів, які розташовують так, аби вони утворили композицію, наповнену певним змістом.

Т. Пата.
Мальовка «Павичі».
Петриківський розпис

Косівська
кераміка

Кримсько-
татарський орнамент
«Орнек»

Об'єднайтесь у три групи і розгляньте зображення, що ілюструють нематеріальні культурні надбання українського народу. Скористайтесь додатковими джерелами й підготуйте презентації про художні ремесла, які перебувають під охороною ЮНЕСКО.

Художнє дереворізьблення
Чернігівщини

Кролевецьке переборне
ткацтво. Сумщина

Лозоплетіння,
с. Іза. Закарпаття

Напевно тобі відомо, що серед багатьох технік та видів образотворчого мистецтва є панно.

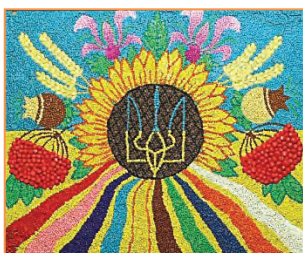
Панно — вид монументального мистецтва, живописний або скульптурний твір декоративного характеру, призначений для оздоблення стіни чи стелі.

Панно бувають тканинні, дерев'яні, мозаїчні, графічні, гіпсові, пластикові тощо.

Тема 1. Сучасне мистецтво в житті людей

Розглянь зразки панно. Спробуй визначити, в якій техніці вони виконані.

Практична робота. Створи разом із друзями колективне панно «Мій рідний мистецький край». Техніка виконання — за вибором.

1

2

майстер-клас на youtube-каналі

3

4

- Які надбання українського народу внесено до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО?
- Що таке панно?
- Які бувають панно?

Досліди, які культурні надбання твого краю перебувають під охороною ЮНЕСКО.

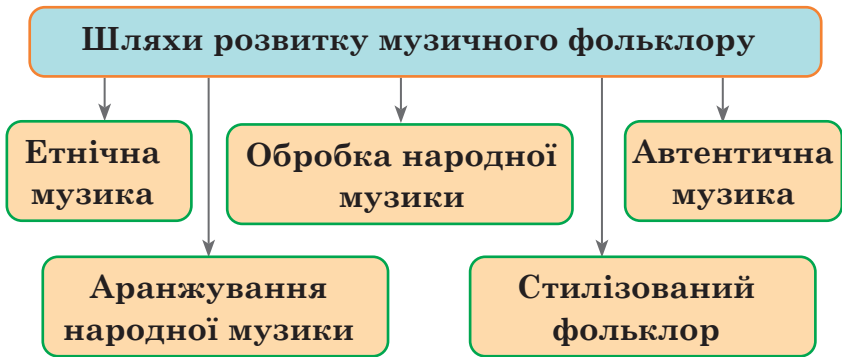
Урок 5. ШЛЯХАМИ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

? Пригадай, що таке музичний фольклор та які його види існують.

Народна творчість — це історична основа усієї світової художньої культури, джерело національних художніх традицій.

Ти вже знаєш, що музичний фольклор поділяють на **інструментальний**, **пісенний**, **танцювальний** та **ігровий**, і для всіх його видів характерні різноманітність жанрів та форм, багатство ладотональних систем, ритміки тощо.

Цікаво, що в сучасному світі однаково популярними є і автентична (тобто оригінальна) музика, і різні види музичних обробок.

Найбільш поширеним, безумовно, є **пісенний фольклор**. Згідно з даними ЮНЕСКО, саме українці створили найбільшу кількість народних пісень у світі — понад 15 тисяч. А 2016 року до Списку нематеріальної культурної спадщини, яка потребує термінової охорони, були внесені **козацькі пісні Дніпропетровщини**. Зараз пісенний фольклор зберігається переважно в цифрових архівах.

🎵 Українська народна пісня «Ой ти, місяцю...» (у виконанні Народного фольклорного колективу «Скопчанка»; фрагмент).

Народний фольклорний колектив «Скопчанка», с. Веселинівка Бариського району, Київщина

Опиши свої враження від виконання цієї народної пісні. Який музичний образ у ній втілено? Охарактеризуй засоби виразності і мелодію твору.

Гра «Пазли».

Запропонуй сусідові/сусідці по парті позмагатися, хто з вас заповнить більше «пазлів», записуючи в них слова-характеристики прослуханої пісні.

Звичайно, тобі відомо, що численні дослідники/дослідниці, зокрема й славетні композитори/композиторки, ретельно збирали народні пісні, записували їх нотами та здійснювали інструментальні обробки, аби зберегти це багатство для нащадків. А в наші часи пісенний фольклор іноді дуже видозмінюється й отримує нове життя завдяки стилізації.

Стилізований фольклор — відтворення національного стилю композиторами і музикантами у народній манері виконання із внесенням певних змін (використання сучасних обробок та сучасного аранжування музичних творів).

Українська народна пісня «Летіла зозуля» (у виконанні Іванки Червінської & Gypsy Lyre; фрагмент).

Українська народна пісня «Зелена рутонька» (у виконанні співачки NAVKA; фрагмент).

Який настрій викликає в тебе кожна пісня? Які образи постають у твоїй уяві? Що, на твою думку, змінилося в цих піснях? Знайди їхнє оригінальне виконання і порівняй.

Іванка
Червінська

NAVKA

Фольклорні твори часто використовують у професійній музиці, створюють фолькопери; творчі колективи займаються стилізацією народних обрядів.

Пісня «Ой на Івана, та й на Купала»: стилізація народного обряду (у виконанні театру пісні «Джерела»; фрагмент).

Театр пісні «Джерела»

Порівняй виконання купальської пісні з її оригінальним звучанням. Який твір тобі сподобався більше? Чому?

Багато українських пісень належать до родинно-обрядових. Одну з них, під яку гостинні українці зустрічали гостей, ми будемо співати разом.

Розучуємо українську народну пісню «Зеленее жито, зеленее».

1. Зелене жито, зелене,
Хороші гості у мене.
Зелене жито жінці жнуть,
Хороші гості мене ждуть. | Двічі
2. Зелене жито, зелене,
Хороші гості у мене.
Зелене жито при межі,
Хороші гості від душі. | Двічі
3. Зелене жито, зелене,
Хороші гості у мене.
Зелене жито ще й овес,
Тут зібрався рід наш увесь. | Двічі

Створіть музичний супровід до пісні на шумових інструментах. Запишіть своє виконання на диктофон. Спробуйте заспівати пісню в народній манері, відкритим звуком.

- Розкажи про особливості українського музичного фольклору.
- Що таке стилізований фольклор?
- Які обробки народних пісень тобі запам'яталися?

Досліди пісенні традиції твоєї родини. Підготуй повідомлення, які пісні найчастіше співають на ваших родинних святах, та озвуч його відповідними аудіозаписами.

Урок 6. ШЛЯХАМИ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

Пригадай, що таке декоративно-ужиткове мистецтво. Які його види тобі відомі?

Українська земля здавна славилася багатими художніми традиціями. Народне мистецтво — наш неоціненний скарб, вагома частка національної матеріальної культури.

А. Пікуш.
Синій птах

Сьогодні ми детально дізнаємось про **декоративний розпис**.

В Україні здавна розписували стіни хат, предмети побуту яскравими орнаментами, дивовижними квітами і птахами. Важливе значення мали символи-обереги, які захищали оселю від усього лихого. «Чолом» хати був причілок, «очима» — вікна, піч асоціювалась із гарячим серцем. Традиційно хату ззовні та всередині білили, а вже тоді прикрашали різнобарвними візерунками.

Хатне малювання.
Поділля

Символ — умовне позначення якогось предмета, поняття або явища. Символізму в декоративно-ужитковому мистецтві досягають завдяки використанню зображень, що є важливими знаками-символами, традиційними для культури певного народу чи людства загалом.

У народному мистецтві важливе значення мають кольори (яскраві та контрастні), а також стилізація зображень.

Стилізація — художнє спрощення форми предмета на основі відбору його найвиразніших рис.

Разом із сусідом/сусідкою по парті розглянь зразки найпопулярніших в Україні декоративних розписів. Обговоріть, що в них спільного та відмінного. Зверніть увагу на орнаментальні мотиви і колірну гаму.

Петриківський розпис

Косівський розпис

Яворівський розпис

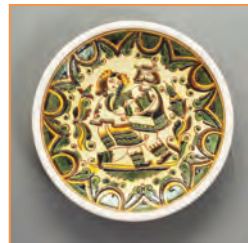

Самчиківський розпис

Петриківський розпис особливий розлогими зображеннями квітів та інших рослин, насиченими кольорами й фантастичними формами. **Самчиківський** розпис сюжетний; має великий «зубчастий» малюнок, схожий на гобеленовий. **Косівський** розпис вирізняється малюнком у стилі народного примітивізму у впізнаваній колористиці, а для **яворівського** розпису характерні сюжетні та флористичні мотиви, насичені колірні поєднання.

Розглянь світлини. Спробуй розрізнити тарелі з петриківським, самчиківським, косівським та яворівським розписами. Обґрунтуй свою думку.

Відеоролик «Петриківський розпис».

Поради від майстрів та майстринь: у петриківському розписі використовують і контраст теплих та холодних кольорів, і приглушені кольори, і монохромні відтінки. Найчастіше застосовують гуаш або акрилові фарби з додаванням клею ПВА

та м'які круглі пензлі, а деякі майстри малюють просто пальцем. На кінчик пензлика чи на палець набирають багато густої фарби і швидко наносять мазки способом протягування «від себе» в один прийом, додатково не поправляючи.

 Спробуй опанувати секрети петриківського розпису, скориставшись порадами від майстрів та майстринь. Виконай вправу «Петриківочка», зобразивши основні елементи своєї майбутньої композиції: «гребінець», «зернятко», «горішок».

 Практична робота. Розпиши у петриківському стилі тарілку для одноразового використання. Техніка виконання — акрилові фарби.
майстер-клас на youtube-каналі

-
- Перелічи види декоративно-ужиткового мистецтва, які ти знаєш.
  - Що таке стилізація в творчості народних майстрів і майстринь?
  - Які види українського традиційного розпису найбільш популярні?
  - Що зображують у петриківському розписі?

 Досліди, які вироби декоративно-ужиткового мистецтва є у тебе вдома. Для чого вони призначені?

Урок 7. УКРАЇНСЬКЕ ЕТНІЧНЕ МИСТЕЦТВО

Пригадай, що тобі відомо про інструментальну народну музику.

В історії українського музичного мистецтва важливе місце відведено **інструментальному фольклору**. До нього належать танцювальні мелодії, музичний супровід до пісень, імпровізації та награвання, які найчастіше виконують кобзарі, лірники, бандуристи, оркестри народних інструментів, а також аматорські й професійні ансамблі народних інструментів.

Віночок українських народних мелодій (у виконанні оркестру народних інструментів Національної радіокомпанії України під керуванням С. Литвиненка; соліст — О. Журавчак (сопілка)).

Про що розповіла тобі музика? Який настрої вона створює? Що ти знаєш про сопілку? До якої групи народних музичних інструментів вона належить?

Здавна народна музика супроводжувала календарні й родинні свята та обряди. Тож історично склалося, що найпоширенішими жанрами інструментального фольклору є марші і танці: гопаки, козачки, польки, вальси, коломийки, аркани тощо.

Композиція «Гуцулка» (у виконанні гурту «Ватаги», м. Яремче; фрагмент).

Які емоції пробуджує ця музика? Опиши її характер. Звучання яких інструментів тобі вдалося розпізнати?

Українська народна інструментальна музика має імпровізаційну основу.

Покутська полька (у виконанні ансамблю «Троїсті музики»; фрагмент).

Який настрої викликала в тебе прослухана композиція? Які інструменти її виконували? Простеж, як збагачує мелодію імпровізація.

Напевно, тобі доводилося чути визначення «етномузика». Що ж це таке?

Етнічна музика — термін, що є аналогом англійського *word music* і стосується тієї частини популярної музики, що зародилася із музичного фольклору різних країн.

Етнічній музиці властиві використання ладогармонічних і мелодичних особливостей народної музики та запозичення народних інструментів або манери виконавства. Однак етнічна музика — поняття, не тотожне музиці народній. Визначальним для етнічної музики є її належність до масової культури.

В. Кушнір. Рапсодія

Підсумком численних етнографічних експедицій до різних куточків нашої держави став унікальний проект **«Етнічна музика України»**. Створені за задумом реалізаторів проекту аудіоальбоми ілюструють найхарактерніші особливості традиційної музики того чи іншого регіону. Зокрема, на диску **«Карпатія»** зібрано музику трьох етнічних груп: бойків, лемків і гуцулів, які мешкають на Івано-Франківщині.

Етнічна музика України. Уривок зі збірки **«Карпатія»: Інтродукція — гра на дуді** (у виконанні Р. Кумлика, с. Верховина).

Опиши свої враження від прослуханого твору. Хто, на твою думку, його виконав: аматор чи професійний музикант? Поясни, чому ти так вважаєш.

Кінець ХХ століття ознаменувався появою гуртів, що демонстрували принципово нове ставлення до народної спадщини. Це були ансамблі, які прагнули відтворити український музичний фольклор у його справжній, автентичній манері. Першим таким колективом став гурт **«Древо»**, його наступниками — **«Божичі»**, **«Буття»**, **«Володар»** та інші.

Водночас український фольклор викликав жвавий інтерес у вітчизняних рок-музикантів. Етнічні мотиви у своїй творчості використовують гурти **«Тартак»**, **«Воплі Відоплясова»** («ВВ»), **«Мандри»**, **«Гайдамаки»**, **«Очеретяний кіт»**; оригінальне нашарування етнічних елементів пропонує гурт **«ДахаБраха»**. В Україні такий тип музики визначають як **фолькрок**, або **етнорок**.

За ініціативи лідера гурту «ВВ» Олега Скрипки 2004 року було започатковано міжнародний фестиваль етнічної музики

«Країна Мрій». Мета фестивалю — популяризація народних традицій серед широкого загалу. Відтоді етнофестивальний рух в Україні отримав поштовх до активного розвитку. В різні роки тисячі прихильників збирали етнофестивалі «Підкам'їнь», «Трипільське коло», «Рурисько», «Арт-Поле» та інші, на яких, окрім українського фолькroku та української автентики, звучала також етнічна музика інших країн.

Слова і музика О. Скрипки. «Країна Мрій» (фрагмент відео-кліпу гурту «ВВ»).

Українська народна пісня «Чорна рілля»: саундтрек до фільму «Крути 1918» (фрагмент відео-кліпу гурту «Гайдамаки»).

Слова і музика С. Соловія. «Українське сонце» (фрагмент відео-кліпу гурту KOZAK SYSTEM).

Про що розповідають ці пісні? Які почуття вони викликають? Охарактеризуй особливості звучання фолькroku. Чим він відрізняється від інструментального фольклору?

Гурт KOZAK SYSTEM

Гурт «ВВ»

Гурт «Гайдамаки»

Виконуємо українську народну пісню «Зелене жито зелене». Заспівай пісню під фонограму. Запропонуй друзям створити ритмічний супровід до пісні на шумових інструментах.

- Які твори належать до українського інструментального фольклору?
- Які жанри найбільш поширені в народній інструментальній музиці?
- Що таке етнічна музика?
- Які сучасні рок-гурти використовують етнічні мотиви у своїй творчості?

Досліди, чи відбувалися останніми роками етнофестивалі на теренах твого рідного краю. Якщо так, то підготуй розповідь-презентацію.

Урок 8. УКРАЇНСЬКЕ ЕТНІЧНЕ МИСТЕЦТВО

Поміркуй, чи можна за орнаментом на виробах декоративно-ужиткового мистецтва зрозуміти, що їх створено в Україні.

Етнічний (від грецьк. *ἔθνος* — етнос, народ) — той, що означає тотожність, спільне походження, стосується певного народу та його культури.

У сучасному образотворчому мистецтві доволі поширені етнічні мотиви, що виражаються в традиційних релігійних (іконографічних) образах та орнаментах через знаки, символи і стилістику традиційних ремесел. Зокрема, етнічне наповнення можна побачити в живописі, декоративно-ужитковому мистецтві, одязі, інтер'єрі. Такий стиль називають **етности-лем, етноживописом, етнодизайном, стилем фольк**.

Українські майстри та майстрині використовують етнічні орнаменти в різьбленні по дереву, декоративному розписі, вишивці, ткацтві, гончарстві тощо.

Відеоролик «Український орнамент».

Перша зупинка — «Ткацтво»

Ткацтво — одне з найдавніших ремесел на теренах України. Основним матеріалом для нього слугували коноплі, льон і вовна. Із лляної та конопляної пряжі виготовляли рушники, покривала, рядна, полотно для одягу, а з вовняної — килими, ліжники, гобелени, килимові доріжки. Спосіб виготовлення тканини був трудомістким і тривалим процесом. Мистецтво ткачів і ткаць найяскравіше проявилось у виготовленні візерункових тканин. Для цього пряжу фарбували природними барвниками: соком ягід, відварами трав тощо.

Унікальним явищем є **Кролевецьке переборне ткацтво**, яке занесене до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО в Україні. Для кролевецьких рушників характерне

Традиційний ручний ткацький верстат.
Сумщина

поєднання білого і червоного кольорів та специфічна орнамента.

Об'єднайтеся у три групи. Знайдіть зразки українських тканих виробів у мережі Інтернет та дослідіть їх орнаменти, символи, кольори.

Друга зупинка — «Килимарство»

Килимарство — це окрема галузь ткацтва. Найвідомішими центрами українського килимарства вважають Поділля, Волинь, Полтавщину, Київщину, Чернігівщину, Гуцульщину. Важливою ознакою килимів ручної роботи є здебільшого симетричні зображення.

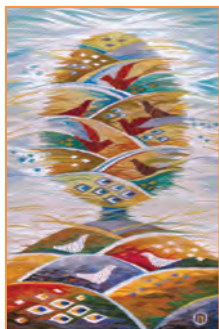
Особливий вид килимарного мистецтва — виготовлення гобеленів.

Гобелен — різновид декоративно-ужиткового мистецтва, настінний безворсовий килим із сюжетною чи орнаментальною композицією, витканий вручну перехресним переплетенням ниток.

Досить складна гобеленова техніка дає змогу відтворювати людські постаті й обличчя, фігури тварин так, що вони мають об'ємний і пластичний вигляд. Колись гобелени ткали із шовкових та вовняних ниток. Сучасні майстри і майстрині, окрім шовку та вовни, використовують бавовняні й синтетичні матеріали.

Об'єднайтеся в пари. Розгляньте гобелени талановитої майстрині О. Пілюгіної. Порівняйте ці вироби з традиційними килимами України. Прослідкуйте, які символи та кольори використала авторка.

Веснянка

Вірність

Мелодія

Різдвяна зоря

Третя зупинка — «Етноживопис»

У сучасному українському мистецькому просторі спостерігається нова хвиля зацікавлення етнічними мотивами. Майстри та майстрині працюють у техніках текстилю, вишивки, гобелена та змішаних техніках. Їхні роботи — це своєрідний синтез традицій та інновацій.

Розглянь твори українських художників і художниць. Чим особливі ці роботи? Як у них переплітаються народне та сучасне?

А. Подерв'янська.
Святий Юрій.
Текстильне панно

С. Колос.
Ескіз гобелена

І. Семесюк.
Нашого цвіту по всьому
світу! Полотно

Завітаймо в майстерню художника, якого називають українською легендою. Славетний **Іван Марчук** створив близько п'яти тисяч робіт, відкрив понад 150 монографічних та 50 колективних виставок. Його роботи перебувають у багатьох музеях світу.

Народний художник України, Шевченківський лауреат створив унікальну техніку живопису — **пльонтанізм**. Жартівливий термін, що походить від слова «пльонтати» (тобто «плести», «заплітати»), вигадав сам Марчук. Майстер пише пейзажі, ніби створені з клубочків чудернацьких ниток.

Сам митець пояснює: «Мій тато був відомий ткач. Дехто думає, що все мое життя було засноване нитками. І це правда. Але одного разу я забув, що мій тато — ткач. Мені самому кортіло ткати нитку, але в іншому вигляді. І я вигадав власну техніку. Так ніхто ніколи не робив і, дякувати Богові, не робитиме. Бо для того треба мати неабиякі терплячість та вміння».

Відеоролик «Геній Івана Марчука» (фрагмент).

Розглянь художні твори І. Марчука. Які почуття вони викликають? Які етнічні мотиви в цих картинах ти помітив/помітила? Яка робота тебе найбільше вразила?

Місячні квіти

Загублені квіти

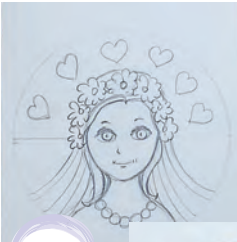

Пробудження

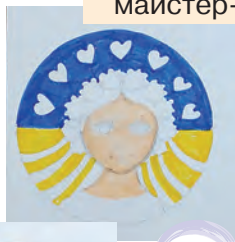

Практична робота. Створи для власного гаджета стилізовану аватарку «Я з України», використовуючи українську символіку.

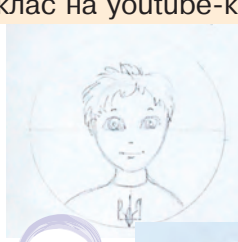
майстер-клас на youtube-каналі

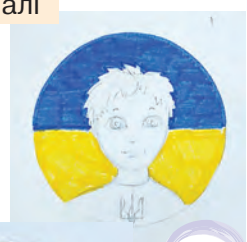
1

2

1

2

3

3

- Що таке етностиль?
- Що тобі відомо про ткацтво і килимарство?
- Хто із сучасних митців та мисткинь використовує у власній творчості етнічні мотиви?
- Переглянь роботи друзів і запропонуй їм улаштувати спільну виставку. Чию аватарку ти вважаєш найбільш вдалою?

Зверни увагу, чи є у тебе вдома вироби в етностилі. Якщо так, то сфотографуй їх і покажи світлинам друзям.

Урок 9. ЕТНІЧНЕ МИСТЕЦТВО ІНШИХ НАРОДІВ

Поміркуй, чи є щось спільне між українською етнічною музикою та етнічною музикою інших народів світу.

Вирушаймо в наступну мандрівку Країною музичного мистецтва.

Перша зупинка — «Співоча»

У світі надзвичайно багато унікальних етнічних технік співу. Наприклад, **кульнінг** — особливі протяжні звуки, магічна пісня-заклик, за допомогою якої раніше скликали корів із пасовищ у Швеції, а також відлякували хижаків. Кульнінг виконували переважно жінки, оскільки саме вони пасли стада на високогір'ях.

В Австрії, Швейцарії, Баварії поширена особлива манера співу без слів — **йодль**. Для нього характерна швидка зміна голосових регістрів, тобто чергування грудних та фальцетних звуків. Із сивої давнини у гірській місцевості йодль використовували як спосіб зв'язку між собою пастухи, збирачі ягід, дереворуби, а також мешканці високогірних поселень.

Пригадай, яким чином передають повідомлення одне одному мешканці Українських Карпат.

Сьогодні в Україні широку популярність здобув музичний напрям **фольктроніка**, що поєднує звучання електронних і народних інструментів. У цьому стилі працюють гурти **GO-A** та **Opuka**. Відомий етногурт **ДахаБраха** теж використовує народні інструменти, зокрема бугай, флейту, сопілку.

Українська народна пісня «Рано-раненько» (у виконанні гурту GO-A; фрагмент).

Українська народна пісня «Що з-під дуба» (у виконанні гурту ДахаБраха; фрагмент).

Які емоції пробуджує ця музика? Опиши мелодію та характер кожного прослуханого твору. Які музичні інструменти виконують ці композиції?

Нетта Барзілай — ізраїльська співачка, переможниця конкурсу «Євробачення-2018», що проходив у Лісабоні (Португалія).

Нетта Барзілай

Д. Медальє, С. Бегер, Дж. Вайт. TOY (у виконанні Н. Барзілай; фрагмент).

Яку особливість співу Нетти Барзілай ти можеш виділити? Skorистайся власним ґаджетом і дізнайся більше про виконавицю та пісню, що принесла їй перемогу.

Друга зупинка —

«Музичні інструменти особливого звучання»

Разом із сусідом/сусідкою по парті розглянь зображення етнічних музичних інструментів з різних куточків світу. Які українські народні інструменти вони вам нагадують? Спробуйте визначити, до якої групи належить кожен інструмент. Skorистайтесь власними ґаджетами та дізнайтеся більше про особливості цих етнічних інструментів.

Во́лінка. Шотландія

Гардинґфе́ля. Норвегія

Кпанло́го. Гана,
Західна Африка

Бузу́кі. Греція

Сякуха́ті.
Японія

Диджериду́.
Австралія

Віуе́ла. Іспанія

Ві́на. Індія

Музичний калейдоскоп: фрагменти арабської, індійської, грецької, іспанської, африканської, японської, австралійської етнічної музики.

Поділися своїми враженнями від прослуханої музики. Які картини поставали в твоїй уяві? Чи вдалося тобі відрізнити фрагменти музики різних народів один від одного?

Третя зупинка — «Танцювальна»

У танцях народів світу в пластиці та рухах у супроводі музики відображаються характерні особливості культури й національні традиції.

Відеофрагменти ірландського, сербського, польського народних танців.

Відеофрагмент іспанського танцю фламенко.

Який танець тобі найбільше сподобався? Чому? Які його елементи тебе зацікавили? Добери слова, якими можна описати характер музики цього танцю.

Фламенко

Етнічні танцювальні мелодії часто використовують у професійній інструментальній музиці.

В. Зубицький. Сюїта «Українські танці» (у виконанні тріо «CONTEMP»; фрагмент).

Про що розповіла тобі музика? Мелодії яких українських танців прозвучали? Які музичні інструменти їх виконували?

Розучуємо пісню «Мова, наша мова» (слова Ю. Рибчинського та Л. Лазурко, музика П. Табакова).

Приспів:

Мова, наша мова, мова кольорова,
В ній гроза травнева, тиша вечорова!..

1. Мова, наша мова мрійнику — жар-птиця,
Грішнику — спокута, спраглому — криниця.
А для мене, мово, ти, як синє море,
У якому тоне і печаль, і горе!..

Мова наша, мова — пісня стоголоса:
Нею мріють весни, нею плаче осінь.
Нею марять зими, нею кличе літо,
В ній — криваві рими, сльози «Заповіту».

Приспів:

Мова, наша мова, мова кольорова,
В ній гроза травнева, тиша вечорова!
Мова наша, мова — літ минулих повість,
Вічно юна мудрість, сила й наша совість!

2. Я без тебе, мово, — без зерна полова,
Соняшник без сонця, без птахів діброва.
Як вогонь, у серці я несу в майбутнє
Незгасиму мову, слово незабутнє!

Мова, наша мова мрійнику — жар-птиця,
Грішнику — спокута, спраглому — криниця.
А для мене, мово, ти, як синє море,
У якому тоне і печаль, і горе!..

Приспів.

Реп:

Мова — це мудрість!	Мову ніхто не спинить!
Мова — це сила!	Якщо їй рот закриють,
Мова — це єдність!	То замовкають люди,
І Мова — це красиво!	Кулі летять у груди...
Мова — це світ!	Мова — це мудрість!
Мова — це бачення!	Мова — це сила!
І це не просто букви,	Мова — це єдність!
Бо Мова має значення!	І Мова — це красиво!

Приспів.

Реп — ритмічний речитатив, який зазвичай промовляють під фоновий біт або музичний супровід.
Людину, яка виконує реп, називають **репером** чи **реперкою**.

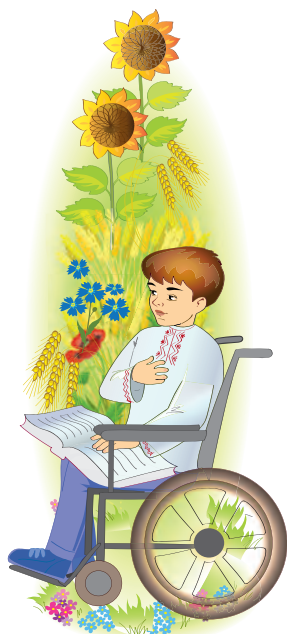
Об'єднайтесь у дві групи. В кожній групі розподіліть між собою фрази і спробуйте виразно прочитати реп. У якої групи це вийде краще?

- Про які унікальні етнічні техніки співу ти дізнався/дізналася?
- Який етнічний музичний інструмент найбільше тебе вразив?
- Що таке фламенко?

Знайди в додаткових джерелах інформацію про старовинний язичковий музичний інструмент варган. Підготуй повідомлення та проілюструй його відповідним аудіо- чи відеозаписом.

Урок 10. ЕТНІЧНЕ МИСТЕЦТВО ІНШИХ НАРОДІВ

Пригадай, де сьогодні можна побачити національні костюми.

У сучасному світі налічують від трьох до п'яти тисяч різних етносів, і кожен з них має власну культуру та неповторний національний одяг.

Тож вирушаймо в цікаву мистецьку подорож, аби ознайомитися з національними костюмами народів світу.

Перша зупинка — «Національні костюми європейських країн»

Національний одяг країн Європи, як і будь-яких країн світу, формувався протягом століть. Його силует, щільність тканини, характерні деталі та візерунки були зумовлені особливостями природи і клімату, традиційними заняттями й народними звичаями.

Напевно, ти вже знаєш, що особливістю національного **шотландського** костюма є спідниця — **кілт** («обертати навколо тіла»), яку шили із вовняної тканини в клітинку. Сьогодні кілт використовують як частину офіційного або весільного костюма, під час спортивних змагань, різноманітних фестивалів та концертних виступів.

Досить оригінальним є **грузинський** костюм. Жіноча довга приталена сукня, пояс із оксамиту, прикрашений вишивкою або перлами. Чоловічий одяг з багатьма деталями: **чоха** як символ мужності та відваги, із декором-вставками, що колись були призначені для порохових зарядів, та пояс із обов'язковим атрибутом — кинджалом.

Шотландський
національний
костюм

Грузинський
національний костюм

Об'єднайтесь у три групи й розгляньте зображення дітей у національному одязі. Проаналізуйте, які спільні та відмінні риси є в цих костюмах. Дізнайтеся більше про один із зображених національних костюмів (за вибором).

Польща

Франція

Німеччина

Друга зупинка — «Національні костюми інших народів світу»

Далі наша мандрівка пролягатиме країнами Азії.

Японський національний костюм має назву **кімоно**. Він окреслює лише плечі та талію, приховуючи вади фігури.

Китайський національний костюм **ханьфу** — це одяг найбільшої етнічної групи Китаю. Він складається з довгої сорочки із широкими рукавами та довгої спідниці. Жіночий костюм оздоблений багатою вишивкою, а на чоловічому одязі вишивали ієрогліфи персика (як символ довголіття), орхідеї (символ знання), півонії (символ багатства). Верхнім одягом для жінок слугували **цю** — шуби з натурального хутра.

Японія

Китай

Індія

Туреччина

Національний костюм **Індії** — **сарі**, який у різних регіонах відрізняється за матеріалом і вишивкою, а також **дхоті** — штани з довгої смуги тканини. Одяг найчастіше виготовляли з тонкої бавовни або льону.

Національний костюм **Туреччини** для чоловіків складається зі штанів (**дзагшин**); сорочки (**каіс**) із широкими рукавами, виготовленої із шовку, полотна або мусліну, камзола (**субун**) та головного убору — **тюрбана**, прикрашеного коштовними каменями, нитками перлів і пір'ям.

Третя зупинка — «Український національний костюм»

Національний український костюм має давню історію. Одяг поділявся на літній і зимовий; буденний і святковий; одяг для шляхти, козаків (військовиків), міського та сільського населення, чумаків та ін. Окрім того, в кожному регіоні України традиційний костюм мав певні особливості.

Відеоролик «Українські костюми різних регіонів».

Поділися враженнями від перегляду. Поміркуй, що вплинуло на регіональні відмінності в національному одязі.

Об'єднайтесь у чотири групи. Розгляньте світлини й обговоріть, яку з них досліджуватиме кожна група. Скористайтесь своїми гаджетами і підготуйте короткі повідомлення про регіональні особливості зображених національних костюмів.

Полтавщина

Закарпаття

Дніпропетровщина

Буковина

Четверта зупинка — «Стилізовані національні костюми»

Тобі відомо, що одяг, стилізований під національний костюм, називають одягом в **етностилі**, або у **стилі фольк**. Ідея полягає в тому, щоби не копіювати національне вбрання цілком, а лише запозичувати певні елементи, адаптовуючи їх до сучасних моделей. Зокрема, дизайнери широко застосовують плетіння, клаптикову техніку, аплікацію та різноманітну вишивку.

 Розглянь зображення стилізованого українського одягу. Які елементи національних костюмів у них використано?

 Практична робота. Уяви себе дизайнером/дизайнеркою одягу. Створи модель стилізованого українського вбрання — жіночого або чоловічого (за вибором).

майстер-клас на youtube-каналі

- • Що зумовлює характерні особливості національних костюмів народів світу?
- Яке національне вбрання тебе найбільше вразило? Розкажи.
  - У чому полягає ідея стилізації національного костюма?

 Знайди в додаткових джерелах інформацію про дизайнерів, у творчому доробку яких є колекції стилізованого українського національного одягу.

Урок 11. ІМПРОВІЗАЦІЯ, ОБРОБКА В МИСТЕЦТВІ

Розкажи, чи доводилось тобі імпровізувати на уроках мистецтва. Як імпровізації ти виконував/виконувала?

Імпровізації належить чільне місце в народній музичній творчості.

Імпровізація (від франц. *improvisation*, від лат. *improvisus nepередбачений* — створення художнього твору (наприклад, музичного, поетичного, сценічного) в момент його виконання без попередньої підготовки. Музична імпровізація — історично найдавніший тип музикування.

У музиці існують декілька видів імпровізації: **вокальна, інструментальна, ритмічна**. Інструментальна імпровізація — це творча діяльність музиканта, заснована на фантазії та виконавській майстерності. Музиканти можуть змінювати засоби виразності твору, імпровізувати з ладом (мажор чи мінор), з гармонією; можуть змінювати ритм, темп, динаміку, тембр, інтонацію музики.

Інструментальні імпровізації: награвання на сопілці, окарині, цимбалах (фрагменти).

Сопілка

Окарина

Цимбали

Гра «Імпровізація онлайн».

Запропонуй сусідові/сусідці по партії створити інструментальну імпровізацію на онлайн-бандурі. У кого вийде краще?

Виконавці народної вокальної музики можуть створювати вокальні варіації: додавати підголоски, наспіви, розспіви тощо.

Гра «Вокальна імпровізація».

Спробуй створити різні вокальні імпровізації на складі ой-ой-йой, ай-ай-йай.

Імпровізація також була поширена в концертній практиці XVIII століття у вигляді сольних каденцій, фантазій, хоральних обробок тощо.

Й. Брамс. Хоральна прелюдія № 11 «Es ist ein Ros' entsprungen» (орган; фрагмент).

Й. Брамс. Хоральна прелюдія № 11. Імпровізації (саксофон та електронна скрипка; фрагменти).

Розкажи про свої враження від прослуханої музики. Що спільне і що відмінне в різних інтерпретаціях хоральної прелюдії? Який музичний образ було створено в цих композиціях? Охарактеризуй засоби музичної виразності та мелодію твору Й. Брамса.

Вертеп

Поширеним явищем у народній музиці є також ритмічні імпровізації, в народній хореографії — пластичні імпровізації, в народному театрі — театральні імпровізації.

Зокрема, веселі імпровізовані сценки з картинами щоденного життя й народного побуту, особливо популярні в театрі вертеп, завоювали палку прихильність публіки.

Імпровізація присутня й під час виконання народних танців.

Об'єднайтесь у групи. Дослідіть, у якому з українських народних танців найчастіше спостерігається пластична імпровізація.

Звісно, ти знаєш, що багато композиторів/композиторок займалися і займаються обробкою народної музики, зокрема, пісенного фольклору.

Обробка народної вокальної музики — це видозмінення народної пісні за допомогою специфічних музичних прийомів.

Обробки української вокальної музики є в творчій спадщині М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, С. Людкевича та ін.

М. Лисенко збирав народні пісні протягом усього свого життя. Фольклорні зразки він згрупував за жанрами й опублікував сімома окремими випусками. Загалом композиторські фольклорні збірки налічують понад 600 мелодій.

Основу музичної спадщини **М. Леонтовича** складають хорові мініатюри — обробки українських народних пісень, найпопулярнішими серед яких є «Щедрик», «Козака несуть», «Дударик», «Женчичок-бренчичок», «Гаю, гаю, зелен розмаю» та багато інших. На основі українських народних мелодій М. Леонтович створював цілком оригінальні хорові композиції.

Українська народна пісня «Сонце низенько» (у виконанні вокального ансамблю; фрагмент).

Українська народна пісня «Сонце низенько» в обробці М. Лисенка (у виконанні Волинського народного хору; фрагмент).

Поділися враженнями від прослуханих творів. Порівняй звучання народної пісні в ансамблевому та хоровому виконанні. Яких змін зазнала пісня після обробки? Визнач, яка з цих ілюстрацій найбільше відповідає змісту пісні.

Найдорожче добро в кожного народу — це його мова: вона є найціннішим надбанням нації, ознакою суверенності і незалежності народу. Наша українська мова неповторна й унікальна.

Виконуємо пісню «Мова, наша мова» (слова Ю. Рибчинського та Л. Лазурко, музика П. Табакова) під фонограму.

Запропонуй друзям створити власні ритмічні імпровізації до пісні.

- Які види імпровізації існують у народній музиці?
- У чому полягають особливості інструментальної та вокальної імпровізацій?
- Хто з українських композиторів займався обробкою пісенного фольклору?

Спробуй створити вокальну імпровізацію на мотив улюбленої народної пісні. Запиши своє виконання на диктофон. Дай послухати запис друзям і попроси їх оцінити твій спів.

Урок 12. ІМПРОВІЗАЦІЯ, ОБРОБКА В МИСТЕЦТВІ

? Що тобі відомо про майстрів/майстринь, які створюють мистецькі шедеври з деревини?

Завітаймо у творчу майстерню різьбяр, аби довідатися, що таке обробка в декоративному мистецтві.

Художня обробка деревини — один із найдавніших видів декоративно-ужиткового мистецтва. Різьбленням споконвіку оздоблювали оселі, прикрашали віконниці, одвірки, полички, мисники, столи, ліжка, скрині. Особливу увагу приділяли сволюкові, котрий займав найбільше місця в інтер'єрі.

Використовуючи різноманітні інструменти й технічні прийоми, сучасні майстри/майстрині виготовляють чудові дерев'яні тарелі, іграшки, декоративні панно, скульптурні фігурки тощо. Для створення форми предметів застосовують **вирізування, видовбування, виточування** та інші способи обробки деревини. Довершеності й художньої цінності виробам надає **декоративне різьблення**, завдяки якому навіть звичні ужиткові речі стають творами мистецтва.

? Розглянь світлини, на яких зображено ужгородського різьбяр Костянтина Ковгана та його творчі роботи. Які емоції викликають у тебе ці твори? До якого виду мистецтва вони належать? Які засоби виразності використав майстер?

К. Ковган проводить заняття з різьблення

Декоративні панно К. Ковгана

Важливою галуззю художньої обробки деревини є виготовлення музичних інструментів: ударних, духових, струнних.

Найвідоміший майстер Гуцульщини **Михайло Тафійчук** не лише власноруч

Михайло Тафійчук

робить сопілки, скрипки, ліри, дуди, цимбали, трембіти, а й віртуозно грає на них. Він добре вивчив властивості дерев, і ці знання допомагають створювати автентичні гуцульські інструменти. Тафійчук є визнаним майстром трембіт. Зокрема, саме він виготовив вісім трембіт на замовлення співачки Руслани для її виступу на Євробаченні 2004 року.

У багатьох містах і селищах України увагу мешканців та гостей привертають дерев'яні скульптури, що прикрашають бульвари, парки і сквери. А ще в нас часто влаштовують мистецькі конкурси й фестивалі, на яких можуть позмагатися між собою чи обмінятися досвідом майстри, що займаються художньою обробкою деревини.

Парк унікальних дерев'яних скульптур.
м. Луцьк

Відеоролик «Дерев'яні скульптури України».

Відеофрагменти конкурсу майстрів дерев'яної скульптури, м. Рівне.

Поміркуй, чи складно створювати імпровізацію в живописі. Обґрунтуй свою думку.

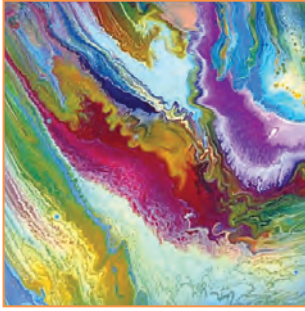
Звичайно, митці можуть імпровізувати з кольорами та формами, створювати незвичайні композиції, передавати у своїх творах настрої, виражати власну фантазію. Імпровізація притаманна насамперед **абстрактному мистецтву**. Ця течія з'явилась на початку ХХ століття. Мистецтво абстракціонізму не відображує предмети реального світу, але використовує тіні та кольори для створення настрою.

Імпровізація в образотворчому мистецтві — творчість без попередньої підготовки, непередбачуваний розвиток творчого задуму.

Розглянь роботи сучасних українських художників та художниць (с. 42). Які емоції викликають ці твори? Які асоціації вони пробуджують?

О. Шумлянська.
Імпровізація

П. Лебединець.
Румба

А. Фурлет.
Золота гора
(Нічний Ланжерон)

Техніка акрилової заливки

Для створення картин художники іноді використовують цікаві техніки. Одна з них — техніка акрилової заливки: акрилові фарби розводять водою настільки, щоб вони вільно розтікалися по полотну; іноді змішують декілька кольорів, додають клей ПВА, силікон. Узагалі, фарбу

можна довільно розливати на полотні, а можна певним чином спрямувати, якщо подути через трубочку, застосувати стеку або фен. Існують також інші техніки малювання рідким акрилом: брудна заливка, перевернена склянка, заливка калюжами, вихор, ниткова заливка, занурення тощо.

Сучасна художниця з Ужгорода **Анастасія Франчук** малює картини в напрямі абстрактний реалізм. Її роботи дуже популярні за кордоном і стали справжнім скарбом для колекціонерів.

Розглянь роботи А. Франчук. Які почуття вони пробуджують? Опиши образи, створені художницею. Чому, на твою думку, в назвах картин є слово «хвилі»?

Сила хвиль

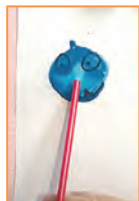
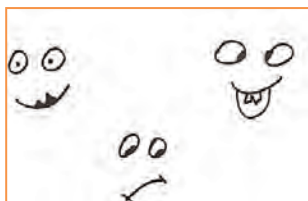

Хвилі краси

Тема 1. Сучасне мистецтво в житті людей

Виконай навчальну вправу в техніці плямографія. Візьми фломастери і намалюй на картоні смішні обличчя. Покрий ці зображення рідкою гуашевою фарбою та подуй на плями через трубочку, щоби фарба розтеклася. Обирай кольори, що відповідають твоєму настрою.

Практична робота. Створи для воїна чи ветерана війни патріотичний подарунок (за вибором). Дотримуйся вказаної на зразках послідовності роботи.

Варіант 1. Стилізований браслет.

Варіант 2. Мозаїчне панно.

Варіант 3. Декоративний розпис «Я люблю Україну».

1

2

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

4

- Що таке імпровізація та обробка в образотворчому мистецтві?
- Якому виду мистецтва найбільше притаманна імпровізація?
- Які нестандартні художні техніки використовують митці-абстракціоністи? Яка з них тобі сподобалась найбільше і чому?
- Назви імена сучасних українських абстракціоністів.

Спробуй намалювати абстрактну картину, використовуючи одну з художніх технік, про які йшлося на уроці. Сфотографуй свою роботу та збережи її на власному гаджеті.

Урок 13. АРАНЖУВАННЯ ТА СТИЛІЗАЦІЯ В МИСТЕЦТВІ

Пригадай, які твори славетних композиторів минулого тобі доводилося чути в сучасній обробці.

У наш час шедеври світової класики часто виконують на електронних інструментах і переробляють за допомогою комп'ютерних програм. Улюблені мелодії, спрощені чи ускладнені, насичені сучасними ритмами, змінюються так, що іноді їх неможливо впізнати.

Аранжування (від франц. *arranger* — упорядковувати).

1. Переклад музичного твору для іншого складу виконавців.
2. Полегшений виклад музичного твору для виконання на тому самому інструменті.
3. Обробка мелодії для виконання на музичному інструменті або для голосу із супроводом.
4. У джазовій музиці — пов'язані з імпровізаційним стилем музикування гармонічні, фактурні зміни, які музиканти вносять у твір під час виконання.
5. У популярній музиці — створення інструментального супроводу до мелодії пісні для різного складу виконавців.

Аранжуванням твору іноді займається особисто автор чи авторка. Наприклад, Е. Гріг усе життя допрацьовував свій концерт для фортепіано з оркестром.

Аранжування має певні різновиди залежно від способу або прийому видозмінення оригіналу музичного твору: інструментальна музика може перетворитися на вокальну і навпаки. Значного поширення набуває аранжування класичної музики за допомогою сучасних електронних інструментів, цифрових засобів, комп'ютерних програм.

Л. ван Бетховен. Соната № 14, частина 1 (фортепіано; фрагмент).

Л. ван Бетховен. Соната № 14, частина 1 (у сучасному аранжуванні; фрагмент).

Опиши свої враження від прослуханої музики. Як змінилися звучання і характер твору після аранжування? Які інструменти створили неповторний музичний образ в оригінальному творі та в його аранжованій версії?

Графиня
Дж. Гвічарді

Сонату для фортепіано № 14 до-дієз мі-нор («Місячну») Л. ван Бетховен написав у 1800–1801 роках і присвятив, на думку деяких дослідників, графині Дж. Гвічарді. Назву сонати «Місячна» запропонував у 1832 р. музичний критик Л. Рельштаб, порівнявши її першу частину з місячним сяйвом. Соната традиційно складається з трьох частин, однак починається вона досить незвично — повільною, похмурою, скорботною музикою, що в класичному варіанті характерно для другої частини. У музиці відображено мотив розчарування від нерозділеного кохання.

Іноді композитори чи відомі виконавці-віртуози змінюють не тільки основну тему музичного твору, а й надають йому нового звучання, здійснивши переробку для іншого складу виконавців або іншого інструмента. Таку видозміну в музиці називають транскрипцією.

Транскрипція в музиці (від лат. *transcriptio* — переписування) — переробка музичного твору для іншого інструмента або голосу, а також довільна обробка у віртуозному стилі.

М. Скорик. Джазова транскрипція п'єси Л. ван Бетховена «До Елізи» (фортепіано; фрагмент).
Ф. Бузоні. Транскрипція твору Й. С. Баха «Хоральна прелюдія фа мінор» (фортепіано; фрагмент).

Поділися своїми враженнями від прослуханих творів. Який із них тобі більше сподобався? Знайди в інтернет-джерелах його оригінал і проаналізуй, як змінився цей твір у транскрипції.

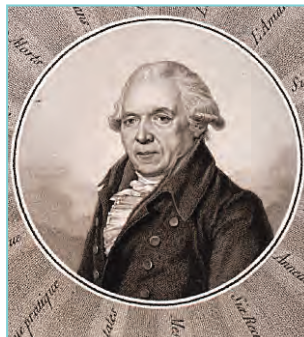
У музиці, як і в інших видах мистецтва, доволі поширена стилізація.

Стилізація в музиці — зумисне відтворення типових рис музичного стилю певної епохи, національно-етнічної приналежності, композиторів іншої творчої орієнтації тощо.

У 1784 році французький композитор **Жан-Поль Мартіні** написав романс «Plaisir d'amour» («Радість кохання») на вірші

Жана-П'єра де Флоріана. Мелодія стала настільки популярною, що вже в наступному столітті, 1858 р., **Гектор Берліоз** зробив аранжування для оркестру. А в ХХ ст. романс переспівав **Елвіс Преслі**, і цей твір став одним із найвідоміших у творчому доробку виконавця.

Жан-Поль Мартіні

Дж. Вайс, Х. Перетті, Л. Креаторе. «Can't Help Falling In Love» («Не можу не закохатися») (у виконанні Е. Преслі; фрагмент).

Розучуємо пісню «Ясноока україночка» (слова і музика Н. Май).

1. На Україні квітне калина,
На Україні спів солов'я.
Козак співає, серденько крає:
Вийди, дівчино, зоре моя!

Двічі

Приспів:
Ясноока, неначе зірочка,
Щебетлива, бо україночка.
Ясноока, неначе зірочка, —
Вийди, мила, хоч на хвилиночку.

Програш.

2. На Україні верби, тополі,
А у садочку вишня цвіте.
Тихо зозуля віщує долю,
Там козаченька дівчина жде.

Двічі

Приспів (тричі).

Виконай пісню під фонограму разом із друзями: заспів — соло, приспів — усі гуртом.

- Що таке аранжування в музиці? Які його види існують?
- У чому полягає особливість транскрипції в музиці?
- Наведи приклади стилізації в музиці.

Скористайся додатковими джерелами і з'ясуй, хто з популярних співаків та співачок у різні часи виконував пісню «Can't Help Falling In Love».

Урок 14. АРАНЖУВАННЯ ТА СТИЛІЗАЦІЯ В МИСТЕЦТВІ

? Пригадай, що таке стилізація. У яких видах образотворчого мистецтва вона поширена?

Стилізація в зображенні природних форм у вигляді символів — характерна ознака української вишивки.

Вишивка — один із видів декоративно-ужиткового мистецтва, орнаментальне або сюжетне зображення на тканині, шкірі, виконане різними швами.

? Пригадай, що потрібно для вишивання. Які види швів найпопулярніші в Україні?

Вишивка є найбільш поширеним видом народного мистецтва на наших теренах. Колись за кількістю й довершеністю вишитих рушників, сорочок, скатертин, які дівчина підготувала до свого весілля, судили про її працелюбність.

Українській вишивці притаманний яскравий і водночас витончений орнамент, який допомагає народним майстрам і майстриням надавати виробам композиційної завершеності. Ти вже знаєш, що орнамент може зображувати певні форми рослинного чи тваринного світу, геометричні фігури або фігурки людей. Таким чином, орнаменти поділяють на **геометричні**, **рослинні**, **зооморфні** (основу яких складають стилізовані зображення тварин) та **антропоморфні** (в основі яких — стилізоване зображення людини). А ще у вишитих узорах збереглися прадавні магичні знаки — їх і зараз відтворюють на полотні як обереги, як коди своєї нації.

Квіти маку:
оберег від лихого ока

Голуб:
символ Святого Духа,
щирої любові й ніжності

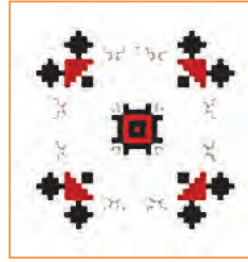
Пава:
символ молодості
та розквіту сил

Коло:
символ сонця,
енергії, вічності

Ромб:
символ плодючості,
союз сонця й землі

Квадрат:
благополуччя,
мир, достаток

Хрест:
оберіг від злих
духів

**Кривий танець,
або безконечник:**
символ вічного буття,
життєвого шляху

Рослинний мотив:
чистота, процвітання
роду та життя

**Хвилясті лінії,
або зигзаги:**
вода, дощ, плинність часу
та еволюція
Всесвіту

Розглянь зображення орнаментів. До яких видів вони належать? Які символи використані в цих зразках?

Напевно, тобі відомо, що для кожного регіону України характерні певні орнаментальні мотиви, кольори й техніки вишивки.

Об'єднайтесь у кілька груп і дослідіть особливості вишивки в різних регіонах України.

Відеоролик «Свято вишиванки в Україні. Традиції та сучасність» (фрагмент).

Розглянь зразки сучасних стилізованих вишиванок (с. 49). Зверни увагу на особливості крою, кольори тканин та візерунків, розміщення орнаментів.

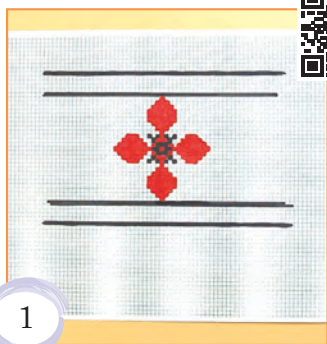
Виконай одне із практичних завдань (за вибором).

Варіант 1. Уяви себе дизайнером/дизайнеркою і створи стилізовану модель сучасної вишиванки, яку тобі хотілось би носити.

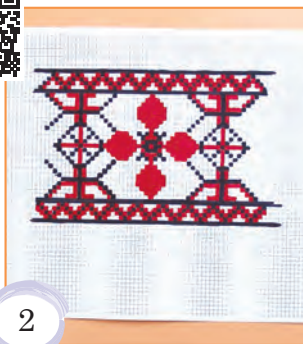

Варіант 2. Створи на папері в клітинку червоно-чорний ескіз візерунка для вишивки і закодуй у ньому фразу «Слава Україні!».

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

- Що нового ти дізнався/дізналася про українську вишивку?
- Які орнаменти використовують народні майстри та майстрині?
- Розкажи про значення символічних знаків-оберегів, які тобі найбільше запам'яталися.
- Переглянь роботи друзів/подруг та влаштуйте спільну виставку результатів своєї творчості.

Розпочни разом із друзями/подругами роботу над колективним мистецьким проектом «Вишивка народів світу».

Урок 15. ТРАДИЦІЇ ТА НОВЕ ТРАКТУВАННЯ В МИСТЕЦТВІ

Пригадай, які групи музичних інструментів входять до складу симфонічного оркестру.

Продовжуємо нашу мандрівку в світ музичних творів. Сьогодні розглянемо аранжування академічної музики.

Академічна музика — це тип музики, що належить до писемної композиторської традиції та використовує сформовані в XVII–XIX століттях музичні форми і жанри, інструментарій і традиції виконавства.

Академічний стиль — стиль у мистецтві, що відповідає традиціям, стійким правилам та встановленим зразкам, які пройшли випробування часом.

Працюючи над тією чи іншою композицією, аранжувальник використовує такі методи й засоби, які допоможуть найкраще зберегти композиторський задум. Зокрема, можуть змінюватися гармонія, темп, тембр, інші засоби виразності; інколи додають вступ, коду (завершення твору) тощо.

Цікаво, що аранжування використовував ще А. Вівальді, який часто імпровізував і перекладав скрипічні та оркестрові твори для виконання на клавесині. А Й. Штраус (син) зі своїм оркестром виконував не тільки власні твори, але й аранжування творів інших авторів.

Аранжування шедеврів симфонічної музики

В. А. Моцарт

Славний австрійський композитор **В. А. Моцарт** написав понад 50 симфоній, найвідомішою серед яких є симфонія № 40 соль-мінор. Створено симфонію 1788 року для оркестру, до складу якого входять флейта, два гобої, два кларнети, два фаготи, дві валторни та струнні інструменти. Складається твір із чотирьох частин, розміщених традиційно для класичного сонатно-симфонічного циклу.

В. А. Моцарт. Симфонія № 40 соль мінор. Частина 1; фрагменти 2-ї, 3-ї, 4-ї частин (у виконанні симфонічного оркестру м. Фульда, Німеччина).

В. А. Моцарт. Симфонія № 40 соль мінор. Частина 1 (у виконанні естрадно-симфонічного оркестру під керівництвом П. Морія, Франція).

 Розкажи про свої враження від прослуханого твору. Охарактеризуй темброву палітру та засоби музичної виразності симфонії. Опиши мелодію першої частини. Як змінювалася мелодія впродовж наступних трьох частин? Порівняй звучання класичного симфонічного та естрадно-симфонічного оркестрів.

 Уривок із кінофільму «Амадей» (реж. М. Форман, 1984).

 Які особливості музичного кіно ти помітив/помітила в кінострічці? Яку роль у фільмі відіграє музика? Як вона допомагає увиразнити образи головних героїв?

Афіша та кадр із фільму «Амадей»

Існує кілька різновидів аранжування академічної музики: **інструментальне, вокальне (хорове) й електронне.**

Мабуть, ти помічав/помічала, що після обробки твору склад інструментів, які виконують композицію, може бути абсолютно іншим. Це приклад інструментування (оркестрування).

Інструментування (оркестрування) — це переведення музики з одного інструментального складу на інший зі збереженням задуму композитора.

Так, вокальні твори перетворюються на інструментальні, а сольні (наприклад, написані для фортепіано) — на оркестрові чи ансамблеві номери тощо.

Процес інструментування вимагає від композитора знання специфіки музичних інструментів — їхніх технічних можливостей та виконавських прийомів. Один з найважливіших етапів розвитку оркестрування пов'язаний із творчістю композиторів віденської класичної школи — Й. Гайдна, В. А. Моцарта,

Л. ван Бетховена. Визнаними майстрами інструментування були Г. Берліоз, Р. Вагнер, М. Равель та інші. Інструментуванням (оркеструванням) займалися й українські музиканти і композитори.

В. Косенко. «Пасакалія» з циклу «11 етюдів у формі старовинних танців» (фортепіано).

В. Косенко. «Пасакалія» для фортепіано в перекладенні для оркестру.

Визнач характер прослуханого твору. Що в ньому є особливим? Які засоби виразності використав композитор? Як змінилося звучання твору у виконанні оркестру?

Виконуємо пісню «Ясноока україночка» (слова та музика Н. Май).

Заспівай пісню спочатку під акомпанемент музичного інструмента, а тоді — під фонограму. Запиши свій спів на диктофон і порівняй звучання пісні під різний супровід.

Гра «Актори і співаки».

Об'єднайтесь у дві групи: «актори» і «співаки». «Співаки» виконують пісню «Ясноока україночка», а «актори» показують її зміст жестами, рухами й мімікою. Потім поміняйтесь ролями.

- Що таке академічна музика?
- Що може змінюватися в результаті аранжування академічної музики?
- У чому полягає процес інструментування музичних творів? Якими знаннями має володіти композитор, який хоче його здійснити?

Знайди в інтернет-джерелах зразки аранжувань академічної музики, зокрема, відомих світових шедеврів. Послухай їх та поділися з друзями своїми враженнями.

Урок 16. ТРАДИЦІЇ ТА НОВЕ ТРАКТУВАННЯ В МИСТЕЦТВІ

Розкажи, чи є у тебе вдома, у твоїх рідних або знайомих керамічні вироби. Якої вони форми? Якими візерунками оздоблені?

Заирнімо в історію розвитку художньої кераміки.

Археологічні знахідки та пам'ятки архітектури свідчать, що в найпростіших формах кераміка існувала ще в доісторичні часи. Відколи люди відкрили властивість вологої глини легко набувати будь-якої форми і тверднути у вогні, з неї почали виготовляти необхідні в господарстві вироби — насамперед, посуд. Спершу його ліпили вручну, прикрашали, продряпуючи візерунки по сирій поверхні, а потім випалювали на вогнищі.

Кераміка (з грец. *κεραμικός* — глиняний, гончарний, від *κέραμος* — ваза з глини, гончарна глина) — вироби й матеріали, сформовані з глини або її сумішей із різними сполуками та випалені за високих температур.

У IV тисячолітті до нашої ери давні шумери винайшли **гончарний круг** — верстат із двома прилаштованими кругами, що обертаються. Це дало змогу виготовляти вироби досконалішої форми. Випалювали їх у спеціальній печі — **горні**. Так виникло гончарне ремесло, яке відоме в усіх стародавніх культурах: адже глина — надзвичайно поширена гірська порода.

Кераміка.
Стародавня Греція

Тарілка декоративна.
Японія

Ваза фарфорова.
Китай

Найдавнішими зразками гончарства на теренах нашої країни є різноманітні керамічні вироби часів Трипільської культури: розкішний мальований посуд, дитячі іграшки, речі релігійного культу, жіночі прикраси, гудзики тощо. А зовсім

недавно археологи здивували світ новими знахідками: на території трипільських поселень вони відшукали гончарні горна, старші майже на три тисячоліття за ті, які раніше вважали найдавнішими в Європі!

Трипільська кераміка

Розмаїття кераміки України

Україна багата на поклади високоякісних червоних, червоно-бурих та світло-сірих глин, тож не дивно, що гончарство належить до традиційних українських ремесел. Найвищого розквіту воно досягло наприкінці XVIII — на початку XIX ст., відколи вироби почали оздоблювати яскравими багатоколірними розписами, використовуючи ангоби й емалі.

Відеоролик «Технологія виготовлення керамічних виробів в Україні».

Поділися враженнями від перегляду. Які етапи виготовлення художньої кераміки тебе здивували? Що найбільше запам'яталося?

Українські гончарі створюють не тільки різноманітний посуд (горщики, миски, глечики, макітри, барильця, куманці, вази), а й кахлі, іграшки, прикраси, сувеніри. Майстри та майстрині оздоблюють свої вироби орнаментами, розписом і накладним декором, добираючи візерунок чи композицію відповідно до форми, аби підкреслити силует. Такі речі мають гарний, естетично привабливий вигляд, а деякі з них стають художніми творами, взірцями декоративно-ужиткового мистецтва.

Глечик

Тарілка

Прикраси

Куманець

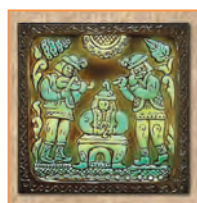
Барильце

Іграшка

Макітра

Кахель

Найбільш відомими осередками гончарства в Україні були й залишаються міста **Косів** (Івано-Франківська обл.) та **Васильків** (Київська обл.), селище **Опішня** (Полтавська обл.), село **Бубнівка** (Вінницька обл.).

Об'єднайтеся у чотири групи і розгляньте світлини (с. 55-56). Домовтеся, яке зображення аналізуватиме кожна група. Зверніть увагу на особливості розпису, орнаменти й кольори візерунків гончарних виробів. Дізнайтеся більше про історію промислу та характерні ознаки кераміки з кожного осередку, скориставшись власними гаджетами.

Косівська кераміка

Опішнянська кераміка

Бубнівська кераміка

Васильківська кераміка

Практична робота. Створи аплікаційну роботу із зображенням двох предметів керамічного посуду (за вибором) зі стилізованим опішнянським розписом.

Спочатку розглянь зразки посуду, порівняй їх за формою та вибери ті, що найбільше тобі до вподоби. Виріж силуетні зображення з коричневого чи жовтого паперу і наклеї на картон, як показано на зразку. Потім наклеї білі смужки там, де буде традиційний для опішнянської кераміки орнамент, і виконай його кольоровими олівцями.

майстер-клас на youtube-каналі

- Що ти знаєш про зародження й розвиток гончарного ремесла?
- Чому гончарство популярне на теренах нашої країни здавна?
- Назви найбільш відомі осередки гончарства в Україні. Що для них характерно?
- Влаштуй разом із друзями/подругами спільну виставку творчих робіт. Обговоріть, кому з вас найкраще вдалося зобразити традиційний опішнянський орнамент.

Досліди, чи поширене гончарство у твоєму рідному краї. Якщо так, то підготуй розповідь про місцевих майстрів/майстринь та особливості їхніх виробів.

Урок 17. ПЕРЕВТІЛЮВАННЯ В МИСТЕЦТВІ

Поміркуй, чим відрізняється аранжування народної музики від аранжування академічної музики.

Звичайно, тобі відомо, що популярні народні пісні або мелодії народних танців часто отримують нове звучання у творах композиторів: операх, симфоніях, сюїтах, концертах. Завдяки варіюванню, інструментуванню та стилізації народна музика може змінити своє звучання. Аранжувальник по-своєму трактує гармонію, ритм, динаміку, складає композицію на основі одного чи декількох народних творів. Народні пісні й танці зберігають національний колорит, якщо їх виконує оркестр чи ансамбль народних інструментів, але звучать по-новому у виконанні симфонічного оркестру.

Шумка: українська народна пісня-танець (у виконанні капели бандуристів; фрагмент).

А. Дворжак. «Слов'янські танці». № 2: «Українська шумка» (у виконанні симфонічного оркестру; фрагмент).

Національна заслужена капела бандуристів України ім. Г. Майбороди

Розкажи про свої враження від прослуханої музики. Який народний танець ти уявляєш, слухаючи мелодію шумки? Порівняй оригінальну народну мелодію та її звучання в аранжуванні А. Дворжака. Які засоби музичної виразності допомогли композиторові передати національний колорит танцю?

Шумка — українська народна пісня-танець, подібна до коломийки, зі жвавим темпом.

Аранжування народної музики — це обробка фольклорних музичних творів (пісень, танців тощо) шляхом зміни деяких засобів виразності та додавання нових фрагментів.

Збірка відомого чеського композитора й диригента **А. Дворжака** «Слов'янські танці», що складалась із 16-ти п'єс, була видана у двох циклах (1878 і 1886 рр.) й одразу набула значної популярності. Перший цикл містив чеські народні танці, окрім п'єси № 2 — «Української шумки». До другого циклу входили переважно танці інших народів.

А. Дворжак

«Слов'янські танці» вирізняються динамічністю розвитку, яскравим симфонізмом, поетичним утіленням танцювальних образів, у яких змальовано життя, побут і характер народу.

Чудовим зразком аранжування українського народного танцю козачок є твір **М. Різоля** зі збірки «Українські народні пісні та танці».

М. Різоль. Козачок (у виконанні баяніста; фрагмент).

М. Різоль. Козачок (у виконанні оркестру народних інструментів; фрагмент).

Опиши свої враження від прослуханого твору. Як змінилась його мелодія в оркестровому виконанні? Звучання яких народних інструментів тобі вдалося розпізнати?

Напевно, тобі відомий знаменитий твір «Мелодія» **М. Скорика**. Ця музика, написана для оркестру і скрипки соло, стала своєрідним «інтонаційним знаком» української душі. Імпровізаційна манера виконання, тужливе звучання скрипки ми сприймаємо як схвилюваний ліричний монолог, як сумну пісню без слів, що лине над Україною.

М. Скорик

«Мелодія» часто звучить у різних аранжуваннях.

М. Скорик. «Мелодія» (у виконанні симфонічного оркестру; фрагмент).

Я. Джусь. Транскрипція «Мелодії» М. Скорика (бандура; фрагмент).

Які емоції викликала в тебе прослухана композиція? Які картини постають у твоїй уяві? Як змінилась музика М. Скорика у транскрипції для бандури? Якого інтонаційного забарвлення надала бандура цьому твору?

Послухай транскрипцію «Мелодії» ще раз та створи малюнок, який допоможе виразити твої емоції та переживання за допомогою ліній і плям.

Розучуємо пісню «До перемоги» (слова і музика І. Танчака).

1. Бороним землю рідную, незламну, горду, вільную
Щоденною молитвою і духом козаків,
Калиною і вишнею, і силою Всевишнього
Ідем за Україну ми, життя дітей, батьків.

Приспів:

По землі, пшеницею засіяній,
Не ступати більше ворогам!
— Слава! Слава! — лине Україною. —
Слава! Слава дочкам і синам!

2. Гриміли канонадами, нас накривали «Градами»,
Топтали землю танками трикляті вороги.
Воєнними дорогами ішли до перемоги ми,
В боях тримали високо звитяжні прапори.

Приспів.

3. Сльоза з очей скотилася, і небо прихилилося —
Як тяжко стерти з пам'яті страждання, серця щем.
Воєнними дорогами кували перемогу ми
І переможний прапор наш сьогодні ми несем.

Приспів.

Заспівай пісню разом з друзями/подругами під акомпанемент фортепіано, а потім — під фонограму. Запишіть своє виконання на диктофон, прослухайте запис і виберіть кращий варіант. Виконайте пісню ще раз та запишіть відеопривітання для воїнів.

- Розкажи про особливості аранжування народної музики.
- Які фольклорні музичні твори звучали сьогодні по-новому завдяки аранжуванню?
- Який твір став для тебе справжнім відкриттям? Хто його автор?

Дізнайся з додаткових джерел, хто із сучасних композиторів/композиторок робить аранжування творів для дітей.

Урок 18. ПЕРЕВТІЛЮВАННЯ В МИСТЕЦТВІ

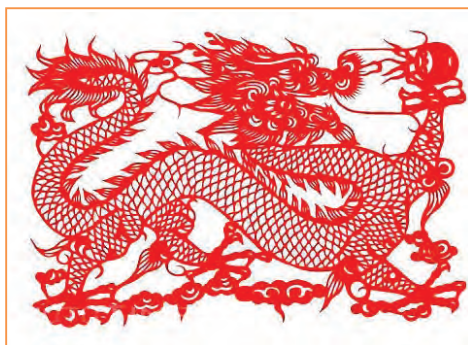
Пригадай, що таке витинанка. Де можна побачити твори цього мистецтва?

Витинанка — художній твір декоративно-ужиткового мистецтва у вигляді орнаментованої чи сюжетної композиції, вирізаної з одно- або багатоколірних аркушів паперу.

Витинанки існують у декоративному мистецтві багатьох народів світу. А виникло це паперове диво в VII–XII ст. у Китаї, оскільки саме там винайшли папір. До свята весни китайські жінки вирізували зображення різних божеств, духів, драконів, квітів, птахів, риб і прикрашали ними вікна. Невдовзі цей вид творчості став відомий і в інших країнах: спочатку — в Азії (XIII–XV ст.), а згодом — і в Європі (XVI–XVIII ст.).

Голова жінки.
Китай

Червоний дракон.
Китай

Емма ван Ліст.
Казковий будиночок

Ажурні паперові вироби в Україні мали виразне декоративне спрямування та спиралися на традиційні народні мотиви орнаменту. Перші витинанки на українських землях з'явилися в XVII–XVIII ст. і стали популярною прикрасою житла. Особливого значення витинанки набували в періоди великих свят — на Різдво і Великдень: зображення у вигляді хрестів чи постатей ангелів мали оберегово-символічне значення. Українській народній витинанці притаманні симетричність та декоративність образів, обов'язково стилізованих.

В. Давидова.
Україна

Відеоролик «Історія розвитку витинанки в Україні» (фрагмент).

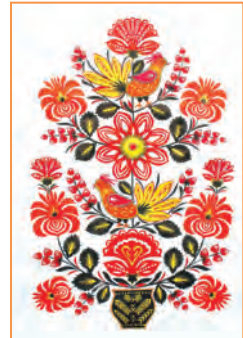
Розглянь зразки витинанок. Яка особливість цих зображень одразу впадає у вічі? Пригадай, які витинанки називають ажурними, а які — силуетними; які — одинарними, а які — складеними.

Ю. Датченко.
Писанкові півники

І. Кузьменко.
Курочки

Н. Авдеєнко.
Петриківка

Серед відомих сучасних майстрів витинанки — **Андрій Пушкарьов**. У своїй творчості він поєднує витинанку та графіку, тому його роботи особливі й унікальні. Головні теми, до яких звертається художник, — козацтво, Трипілля, язичництво та релігійні мотиви.

А. Пушкарьов

Об'єднайтесь у три групи і розгляньте роботи А. Пушкарьова. Домовтесь, який твір аналізуватиме кожна група. Визначте вид витинанки за технологічними й художніми особливостями. Опишіть сюжет зображення.

Жінка з гілкою
та птахою

Козак Мамай

Зупинена вечірня
суперечка

У сучасному світі досить популярною стала техніка **витинальної графіки**. Чимало людей захоплюються створенням мандал. **Мандала** — це не картина, а відображення стану душі цієї миті. У багатьох мандалах простежуються композиції геометричних форм, які нагадують витинанки.

Мандала

Іноді витинанки створюють у **техніці рваної аплікації**, яка має свою послідовність роботи. Спершу обирають сюжет і виконують ескіз. Далі відривають по контурах елементи зображення, визначають їхні місця на основі та приклеюють.

О. Шинкаренко. Рвані аплікації

Виконай силуетну витинанку в техніці рваної аплікації за обраним шаблоном.

Мабуть, ти знаєш, що одним із найулюбленіших і найпоширеніших символів українського традиційного мистецтва є **Дерево життя**, або **Вазон**. Дерево життя — це своєрідна модель Всесвіту, символ гармонії, життєдайних сил, духовного зростання і безсмертя.

Поради від майстрів та майстринь: Вазон має бути симетричним — адже це ознака стабільності, рівноваги, гармонії.

Стовбур — утілення сили, енергії землі і роду; його малюють знизу вгору, як і росте дерево. Далі треба умовно розділити Дерево життя на три частини: верхню, середню та нижню.

Верхівка — образ небесного світу, майбутнього (зображення небесних світил, християнських символів, птахів).

Середня частина символізує земний світ, родину (зображення різних за розмірами і формою листочків, квітів, пуп'янків, а також силуетів звірів).

Нижня частина — коріння, підземний світ, минуле (зображення горщика, змій, риб, водоплавних птахів; листочки, які опускаються донизу, символізують померлих родичів).

Практична робота. Візьми до уваги поради майстрів та майстринь і створи витинанку «Дерево життя» за зразком або за власним задумом.

майстер-клас на youtube-каналі

- Де виникло мистецтво витинанки?
- Які бувають витинанки за технологією виготовлення?
- Які сучасні техніки виконання витинанок тобі відомі?
- Що таке техніка витинальної графіки?

Дізнайся з додаткових джерел про відомих українських майстрів та майстринь, які створюють самобутні витинанки. Збережи зразки їхніх робіт на своєму гаджеті.

Урок 19. БАГАТСТВО ГОЛОСІВ І БАРВ

 Пригадай, що тобі відомо про вокальне мистецтво, зокрема про хоро-ве. На які типи поділяють голоси у хорі?

Ти вже знаєш, що композитори іноді перекладають свої твори для іншого складу виконавців, а вокальні композиції навіть перетворюють на інструментальні.

 Українська народна пісня «Ніч яка місячна» (інструменталь-на версія, бандура; фрагмент).

Інструментальні варіації на тему «Ніч яка місячна» (виконання на синтезаторі; фрагмент).

 Які почуття пробуджує прослухана музика? Яке аранжування відомої народної пісні ти вважаєш більш вдалим? Знайди в інтернеті й послу-хай пісню у виконанні різних вокалістів. Чий спів тобі найбільше сподо-бався?

 Українська народна пісня «Несе Галя воду» (у різних аран-жуваннях; фрагменти).

 Заспівай разом із друзями/подругами оригінал пісні під караоке. Спробуй самостійно дати визначення, що таке вокальне аранжування.

Вокальне аранжування — переклад вокального або ін-струментального твору для виконання голосом або іншим складом голосів.

Цікаво, що зараз з'являються обробки пісень, у яких соліст чи солістка співає кількома голосами — тобто, за допомогою циф-рових технологій сольне виконання перетворюється на багато-голосне.

Безсумнівно, тобі доводилося чути популярний зараз термін «кавер-версія» — так називають опрацювання, аранжуван-ня, «переспів» відомих хітів.

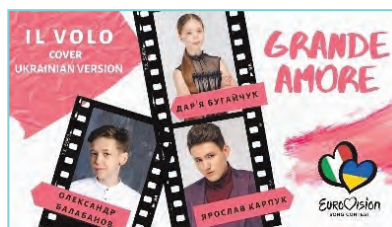
Послухаймо композиції у виконанні різних за складом во-кальних ансамблів та хору а cappella як кавер-версії на пісні українських композиторів.

 Мікс кавер-версій на пісні українських композиторів (фраг-менти).

На популярних пісенних конкурсах, зокрема «Голос. Діти», часто лунають переспіви вітчизняних і зарубіжних хітів.

Так, юні співаки Ярослав Карпук, Олександр Балабанов і співачка Дар'я Бугайчук випустили українську версію чудової пісні «Grande Amore» італійського тріо «Il Volo».

Il Volo — Grande Amore (Cover in Ukrainian by Yaroslav Karpuk, Oleksandr Balabanov, Daria Buhachuk) (фрагмент).

У музичному мистецтві стало поширеним явище **хорового аранжування**, яке пов'язане з перекладенням інструментальних, сольних і вокальних творів на хорові композиції. Так, одноголосна популярна пісня може зазвучати яскравою хорою гармонією з оригінальними підголосками. Водночас власне хорові твори за допомогою композиторської техніки аранжування перетворюються у твори для іншого складу виконавців.

Дитячий хор «Щедрик», м. Київ

Хорове аранжування — вид аранжування, завдяки якому сольні вокальні твори, інструментальна музика, естрадні пісні та інші композиції перетворюються на хорові твори.

Відомі українські композитори **М. Лисенко, М. Леонтович, Я. Степовий, Ф. Колесса, К. Стеценко** часто використовували хорове аранжування народних пісень, перетворюючи вокаль-

ні твори на чотириголосні хоріві партитури для різного хорового складу з інструментальним супроводом та без нього.

Справжнім майстром хорових мініатюр, створених на основі народних пісень, став М. Леонтович. Найвищим його досягненням вважають пісні «Щедрик» і «Дударик». У «Щедрику» органічно поєднані прийоми народного багатоголосся, класичної поліфонії, де кожен голос є самостійним.

М. Леонтович. «Щедрик» (у виконанні хору хлопчиків «Li-beга», аранжування Р. Прізмана; фрагмент).

Чим особливе звучання української народної пісні в аранжуванні Р. Прізмана? Добери слова для характеристики мелодії твору в хоровому виконанні.

Для більш яскравого розуміння прийомів хорового аранжування порівнюємо хоровий спів із сольним виконанням.

Українська народна пісня «Закувала зозуленька» (у виконанні Тіани Роз та Черкаського народного хору; фрагменти).

Музика А. Кос-Анатольського, слова І. Франка. «Ой ти, дівчино, з горіха зерня» (у виконанні А. Солов'яненка та Галицького академічного камерного хору; фрагменти).

Об'єднайтеся у дві групи. Домовтеся, яку пісню аналізуватиме кожна група. Як змінюється пісня в хоровому аранжуванні? Які зміни в багатоголосному виконанні особливо відчутні?

Виконуємо пісню І. Танчака «До перемоги» під фонограму.

Створи разом із друзями/подругами музичний супровід до пісні на шумових інструментах.

- Що тобі відомо про аранжування у вокальній музиці?
- У чому полягає особливість хорового аранжування?
- Хто з українських композиторів здійснював хорове аранжування народних пісень?
- Який із прослуханих на уроці творів сподобався тобі найбільше? Чим саме?

Знайди в інтернет-джерелах кавер-версії улюбленого музичного твору в різних аранжуваннях. Послухай і поділися з друзями своїми враженнями.

Урок 20. БАГАТСТВО ГОЛОСІВ І БАРВ

Пригадай, у яких видах декоративного мистецтва майстри та майстрині виготовляють вироби з металу, скла, лози.

Вирушаймо на зустріч із майстрами та майстринями декоративного мистецтва, аби дізнатися більше про особливості їхньої творчої праці. Не забудь узяти із собою альбом для ескізів, у якому ти зможеш зробити начерки виробів, що привернули твою увагу.

Наша мандрівка передбачає кілька зупинок.

Перша зупинка — «Ковальство»

Тут нас зустрічають ковалі. Хто ж вони і чим займаються?

Колись майже в кожному селі на околиці можна було побачити кузню, де коваль розігрівав у горні шматок металу до червоного, брав його кліщами, клав на кувадло та бив по ньому молотом, щоби надати потрібної форми. Сільські ковалі виготовляли переважно необхідні в господарстві речі: ножі, молотки, сокири, лопати, лемеші, цвяхи, сапи, замки, клямки, залізні ворота й огорожі, стремена.

Із плином часу майстри відкривали для себе художні можливості заліза, і ковальство набувало нових рис.

Ковальство — обробка металів способом гарячого кування.

Кована лавочка

Великоднє сонечко.
Івано-Франківськ

Камінна решітка

Чи можна малювати металом? Звичайно. Кузня сучасного коваля швидко перетворюється на мистецьку студію. Засновник мистецької студії «Клейнод» **Мар'ян Шимчук** —

справжнісінький коваль! Чоловік усе частіше себе називає художником, якому «мислиться у древньому матеріалі» — металі. У його кузні сучасні пневмомолоти давно замінили масивні ручні. Але львівський майстер досі вважає ручне кування чуттєвішим і живішим, тому не поспішає повністю автоматизувати процес, який наділяє звичайні брили металу сенсом.
Ліхтар

Скористайся власним гаджетом і дізнайся більше про розвиток художнього ковальства в інших країнах.

Друга зупинка — «Декоративна обробка металів»

Процес гравіювання

Гравіювання — це метод отримання зображення на металевих виробах чи заготовках шляхом зняття поверхневого шару матеріалу.

Художнє гравіювання охоплює виготовлення гравюр на металі.

Брелок
із гравіюванням

Це мистецтво відоме ще з античних часів. Найбільш складним є ручне різьблення — власне художнє гравіювання. Виконують його також і механізованими способами за допомогою бормащини, алмазів, механічного фотогравіювання (ударного гравіювання фотосвітлин), гравіювання травленням. Сучасне лазерне гравіювання (маркування) — досить поширений вид оформлення рекламної та сувенірної продукції в промислових масштабах.

Карбування, або чеканка — мистецтво виготовлення об'ємного малюнка, напису чи орнаменту на металевій пластині.

Майстри та майстрині створюють рельєфи на листовому металі за допомогою спеціальних інструментів — чеканів (карбівок), молотків тощо, поклавши заготовку на пеньок, повсть,

товсту гуму. Техніку карбування застосовують у процесі виготовлення декоративних панно, посуду, різноманітних ювелірних прикрас тощо.

Майстер за роботою

Третя зупинка — «Гутництво»

Гутництво — виготовлення скла і виробів з нього.

Назва цього давнього ремесла походить від слова «гута», що означало конусоподібну будівлю з піччю для скловаріння. Гутне скло отримували шляхом сплавлювання у великих глиняних горщиках (тиглях) піску, вапняку і поташу за високих температур, а потім видували вироби із розм'якшеного скла за допомогою скляної трубки. Складуви прикрашали свої вироби гутним декором, розмальовували емалями й навіть золотом.

Складув за роботою

Традиції виготовлення художнього скла донині зберігаються в кількох містах України, зокрема в Києві та Львові, де працюють спеціальні фабрики. Найбільш відомими майстрами-склодувами в Україні стали **Б. Валько, О. Гера, Й. Гулянський, П. Думич, І. Мацієвський, М. Тарнавський** та інші.

Мистецтво виробів зі скла здавна поширене в Італії, Іспанії, Німеччині, Чехії. Найбільш популярним стало **богемське скло**, яке виготовляють за старовинними технологіями в Богемії (історична область у Чехії).

Американський художник-дизайнер **Луїс Комфорт Тіффані** здобув міжнародне визнання завдяки вишуканим художнім виробам із кольорового скла.

Луїс Комфорт Тіффані

Четверта зупинка — «Лозоплетіння»

Лозоплетіння — виготовлення господарсько-побутових та художніх виробів з лози.

Україна славиться багатими традиціями плетіння з різноманітної еластичної сировини: лози, кори деяких порід дерев (липи, берези), верболозу тощо. Улюбленим матеріалом майстрів і майстринь здавна була лозина, яка добре гнеться, розщеплюється та поєднується з іншими матеріалами. Найбільш поширені вироби з лози — кошики, тарелі, взуття, меблі. Залежно від форми конкретного виробу і творчого задуму, використовували круглі, стругані чи розщеплені уздовж лозини, у природному вигляді або пофарбовані.

Найвідомішим осередком лозоплетіння в сучасній Україні є село Іза на Закарпатті. Майстри та майстрині передають секрети свого ремесла з покоління в покоління і не перестають дивувати справжніми шедеврами, створеними зі звичайної виноградної лози.

Вироби з лози. Село Іза, Закарпаття

П'ята зупинка — «Писанкарство»

Писанкарство — один із найдавніших видів декоративно-ужиткового мистецтва, в якому яскраво відобразились усі сторони життя народу: історія, звичаї, вірування, естетичні уявлення та мрії про краще майбутнє. Писанки іноді називають своєрідними шедеврами мініатюрного народного живопису.

Традиція розфарбовувати яйця виникла у дохристиянський період. Залежно від способу оздоблення, розрізняють **крашанки** (варені яйця, зафарбовані в один колір), **крапанки** (вкриті різнокольоровими цяточками), **шкрябанки**, або **скробанки** (з візерунком, який видряпують гострим предметом на фарбованому тлі), **мальованки** (розмальовані пензлем) та **писанки** (розписані за допомогою воску).

В Україні існує понад 100 символічних малюнків для писанок: символи сонця, води, землі, рослин, тварин тощо. Важливе значення мали не тільки знаки-обереги, а й колір тла, на якому вони зображені.

Писанки кожного регіону України різні й по-своєму унікальні.

Відеоролик «Писанки різних регіонів України».

Виконай творчу вправу «Писанка». Намалюй контур яйця і створи ескіз писанки свого рідного краю, обравши традиційні кольори й орнаменти.

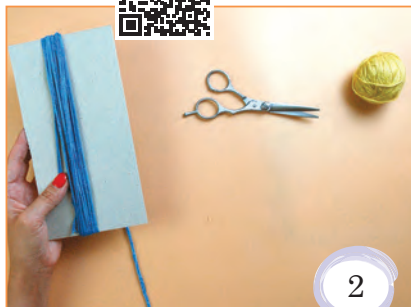

Практична робота. Пригадай, яке значення мала лялька-мотанка в житті українського народу. Створи мотанку-оберіг для захисника/захисниці України, адже нашим воїнам важливо знати, що їх пам'ятають та чекають.

1

майстер-клас на youtube-каналі

2

3

- Розкажи про особливості художньої обробки металу.
- Що таке гутництво? Де виготовляють найпопулярніше у світі художнє скло?
- Де в Україні найбільш поширене мистецтво лозоплетіння?
- Переглянь роботи друзів/подруг. Улаштуйте спільну виставку своїх робіт і відправте подарунки-обереги адресатам.

Досліди, який із видів декоративно-ужиткового мистецтва — ковальство, гутництво чи лозоплетіння — поширений у твоєму рідному краї. Підготуй розповідь про місцевих майстрів і майстринь та особливості їхніх виробів.

Урок 21. РІЗНОБАРВНІСТЬ ЗВУКІВ ТА КОЛЬОРІВ

 Розкажи, з якими видами аранжування ти вже ознайомився/ознайомилась. Що може змінитися у творі під час аранжування?

Пригадаймо разом кілька вже відомих тобі понять.

Отже, перекладення музичного твору для іншого складу виконавців називають **аранжуванням**, обробку для виконання оркестром — **оркеструванням**, обробку у віртуозному стилі — **транскрипцією**.

Аранжування інструментальної музики часто створюють на основі імпровізації. Залежно від складу виконавців, у результаті аранжування може змінитись тембр, темп, регістр і навіть характер твору. Іноді аранжувальник додає нові компоненти — мелодичні лінії, акорди, ритмічний супровід.

 І. Альбеніс. «Астурія»: уривок з «Іспанської сюїти» (у виконанні Paul Barton, фортепіано).

І. Альбеніс. «Астурія» (у виконанні Paola Hermosin, гітара).

 Які емоції викликав у тебе цей твір? Які картини постають у твоїй уяві? Порівняй звучання п'єси у виконанні піаніста й гітаристки. Яке з них тобі більше сподобалося? Поясни, чому.

І. Альбеніс.
Фото 1901 р.

«Астурія» («Легенда») — відома п'єса іспанського композитора та піаніста **Ісаака Альбеніса**, яку вважають взірцем «чистого фламенко». У цій композиції, написаній для фортепіано, митець використав характерний для гітарної техніки спосіб виконання акордів, тому її часто сприймають як твір для гітари.

«Астурія» І. Альбеніса здобула надзвичайну популярність у світі завдяки вишуканій мелодії з різкими динамічними контрастами, тому існує чимало варіантів аранжувань цього твору. Зокрема, сучасний італійський скрипаль і альтист **Марко Мішанья** здійснив аранжування для альту, а гітарист групи «The Doors» **Роббі Крігер** використав мелодію п'єси для своєї композиції «Spanish Caravan» із альбому «Waiting for the Sun».

Особливо колоритно твір І. Альбеніса звучить у виконанні арфи та струнного оркестру. Цікавим є також аранжування для ансамблю українських народних інструментів, здійснене вітчизняними аранжувальниками.

І. Альбеніс. «Астурія» (для арфи та струнного оркестру).

І. Альбеніс. «Астурія» (у виконанні ансамблю народних інструментів «Музичний сувенір», м. Харків).

Як змінилося звучання п'єси в різних аранжуваннях? Які музичні інструменти тобі вдалося розпізнати на слух?

Ансамбль народних інструментів «Музичний сувенір», м. Харків

А зараз ознайомимось зі зразками аранжування інструментальних поліфонічних творів відомого німецького композитора **Й. С. Баха**.

Поліфонія (від грец. *poly* — багато і *phone* — звук) — вид багатоголосся, у якому окремі мелодії мають самостійне значення і самостійний інтонаційно-ритмічний розвиток, зберігаючи рівноправність голосів.

Поліфонію поділяють на наступні типи: **підголоскова**, **імітаційна** та **контрастно-тематична**.

Найвищого розквіту поліфонічна музика досягла в XVII–XVIII ст. у творчості **Г. Ф. Генделя** і **Й. С. Баха** (особливо в жанрі фуги). Згодом з'являється новий вид багатоголосся — гомофонний склад, який витісняє поліфонію. Зацікавленість поліфонією відроджується лише в другій половині XIX ст.

За життя Й. С. Бах був відомий як талановитий органіст, педагог і автор органної музики. Він працював і в традиційних для того часу «вільних» жанрах — прелюдія, фантазія, токато, пасакалія, і в більш строгих формах хоральної прелюдії та фуґи. У своїх творах для органа композитор уміло поєднував риси різних музичних стилів, з якими він ознайомлювався протягом життя. Й. С. Бах навіть переклав кілька скрипкових концертів А. Вівальді для органа.

Й. С. Бах за органом.
Гравюра XIX ст.

Одна з відомих його збірок органних творів, що складалася із 46-ти коротких хоральних прелюдій, але так і не була завершена, демонструвала різні техніки та підходи до створення композицій на хоральні теми. Усе життя композитор не лише писав музику для органа, а й консультував майстрів, які створювали інструменти, перевіряв та налаштовував нові органі.

Й. С. Бах. Токата і фуґа ре мінор (у виконанні Г. Гродберґа; орган).

Й. С. Бах. Токата і фуґа ре мінор (у виконанні В. Мей; електроскрипка).

Пригадай, що таке токато і фуґа. Порівняй композицію у різних виконаннях. Чим вони подібні та чим відрізняються? Охарактеризуй засоби музичної виразності та мелодію композиції. У чому полягає особливість звучання органа? Чи вдалося, на твою думку, скрипальці передати характер авторської композиції? Розкажи про свої враження від прослуханої музики.

Гра «Музична вікторина».

Послухай аранжування знаменитого твору Й. С. Баха «Арія» з оркестрової сюїти № 3 ре мажор для різного складу виконавців. Спробуй розпізнати, що змінилось у характері твору в кожному випадку та які музичні інструменти його виконують.

Розучуємо пісню «Осінь» (слова Н. Май, музика О. Май).

1. Осінь наступає, листя облітає
І кружляє вниз.
І ніхто не знає, що кого чекає,
Бо життя — сюрприз.

Приспів:

Осінь, осінь йде по світу боса,
Осінь має зупинити час.
Осінь просить: «Витри свої сльози!».
Осінь знає — буде все гаразд.

2. Осінь-чарівниця, чом тобі не спиться?
За вікном — дощі...
Осінь, схаменися: золотаве листя
При собі лиши.

Приспів (двічі).

Спробуй себе в ролі соліста/солістки, а приспів виконай разом з однокласниками хором. Запиши свій виступ на диктофон, а тоді послухай запис і оціни власне виконання.

Гра «Імпровізація».

Об'єднайтесь у дві групи: «музиканти» і «актори». «Музиканти» створюють ритмічну імпровізацію до пісні, а «актори» — пластичну, рухаючись у темпі музики.

- Розкажи про особливості аранжування інструментальної музики.
- Що може змінюватися в інструментальному творі під час аранжування?
- Що таке поліфонія в музиці?
- Твори яких знаменитих композиторів звучали сьогодні на уроці?
- Що нового ти дізнався/дізналася про життя і творчість Й. С. Баха?

Знайди в інтернеті і послухай композицію «Spanish Caravan» із альбому «Waiting for the Sun» групи «The Doors». Зверни увагу, як по-новому звучить твір І. Альбеніса «Астурія».

Урок 22. РІЗНОБАРВНІСТЬ ЗВУКІВ ТА КОЛЬОРІВ

Пригадай, що тобі відомо про декоративний живопис. Чим він відрізняється від реалістичного?

Продовжуємо нашу мистецьку мандрівку, аби дізнатися більше про характерні риси та засоби виразності, притаманні декоративному живопису.

Декоративність — особлива ознака художньої форми, що підвищує її емоційний вплив на публіку. У декоративному зображенні, на відміну від реалістичного, відсутні тіні, об'ємність, рефлексії, перспектива тощо.

Декоративною називають композицію, що має високий ступінь виразності та модифіковані, стилізовані або абстрактні елементи, які надають їй декоративного вигляду й підсилюють її чуттєве сприйняття.

Для декоративного живопису характерними є: **стилізація** форм (спрощення і узагальнення); **трансформація** форм і пропорцій (перетворення, округлення, витягування, зменшення чи збільшення, зміна конструкції); **символічність** та **площинність** зображення; **відсутність перспективи**; використання **фактури, текстури, орнаментальності** в зображенні.

На зламі ХІХ–ХХ ст. чимало художників захопилося пошуками нових форм і прийомів у мистецтві. Характерними рисами живопису того часу стали декоративність, плавність ліній і округлість форм або, навпаки, геометричність і абстрактність, відмова від другорядних деталей та максимальна концентрація на головному об'єкті зображення.

П. Пікассо.
Фруктова ваза

Об'єднайтесь у чотири групи. Розгляньте картини всесвітньо відомих художників та обговоріть, яку з них аналізуватиме кожна група. Які

емоції викликає обраний твір? До якого жанру він належить? Що в цій роботі є незвичайним, а що нагадує реалістичні зображення? Зверніть увагу на кольори, наявність орнаментів та елементи стилізації.

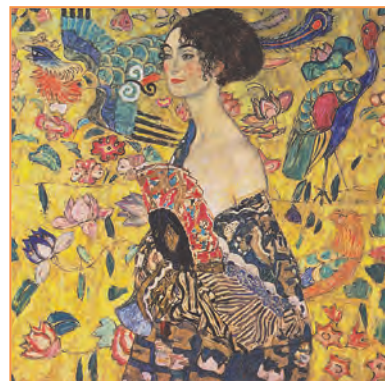
В. Ван Гог.
Зоряна ніч

Ф. Леже.
Голова коня на жовтому тлі

А. Матісс.
Натюрморт із блакитною скатертиною

Г. Клімт.
Жінка з віялом

Відеоролик «Декоративний живопис України».

Які жанри найбільш популярні в декоративному живописі? Поміркуй, чому.

Розглянемо детальніше декоративний стилізований пейзаж у творчості українських художників та художниць.

Ти вже знаєш, що пейзаж як самостійний жанр виник у Китаї ще в VI ст., однак декоративності він набув лише наприкінці XIX ст.

Декоративним пейзажем називають твір образотворчого мистецтва пейзажного жанру, якому притаманні трансформація та спрощення форм, не властиві для реальних об'єктів кольори і площинність зображення.

Зразки декоративного пейзажу є в творчій спадщині відомих майстрів ХІХ–ХХ ст. **М. Жука, А. Ерделі, К. Малевича, Ю. Химича, Г. Синиці.** Декоративні пейзажні композиції створюють і сучасні митці та мисткині: **А. Криволап, О. Юрченко, О. Скицюк, Г. Самарська** та інші.

Ю. Химич. Софійський собор

А. Криволап. Вечірній спектр

Особливої уваги заслуговують здобутки народних художниць **К. Білокур, М. Примаченко, М. Тимченко.** Їхні роботи відомі в усьому світі як шедеври декоративного живопису.

? Розглянь роботи М. Тимченко. Які художні образи створила майстриня? Що посилює їх виразність? Доведи, що ці пейзажні композиції є декоративними.

В нашому дворі

Прийми, Боже, мою душу

Поради від майстрів та майстринь: аби створити декоративне зображення, наприклад, дерева, треба звернути увагу на його вигляд у природі та стилізувати форми й кольори гілок, листя, крони, стовбура. За бажанням можна використовувати орнаменти.

Практична робота. Візьми до уваги поради майстрів та майстринь і створи стилізований декоративний пейзаж. Дотримуйся вказаної на зразку послідовності роботи, але намагайся втілити власний задум.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

4

- Яку композицію називають декоративною?
- Які риси притаманні декоративному живопису?
- Твори яких знаменитих художників вирізняються декоративністю зображень?
- Хто з українських майстрів та майстринь писав декоративні пейзажі?
- Переглянь роботи друзів. Обговоріть, кому з вас вдалося створити найкращу декоративну композицію.

Досліди творчість когось із сучасних українських живописців, які працюють в жанрі декоративного пейзажу.

Урок 23. ПОДИХ ІМПРОВІЗАЦІЇ ТА ТВОРЧОСТІ В МИСТЕЦТВІ

Пригадай, у чому полягає діяльність аранжувальників музики.

Аранжувальник є своєрідною ланкою між автором чи авторкою музики та виконавцями, оскільки має можливість працювати над музичною композицією для будь-якого типу інструментарію та в будь-якому стилі. Не секрет, що доволі часто композитори самі аранжують власні твори.

*Невідомий художник
XIX ст.*

Ніколо Паганіні

Найвідомішим аранжувальником XIX ст. вважають **Ніколо Паганіні** — талановитого композитора й віртуозного скрипаля. Його виступи вражали слухачів пафосом виконання, яскравістю образів, польотом фантазії, драматичними контрастами, надзвичайно складними пасажами й технічними прийомами. Паганіні вмів імітувати на скрипці спів птахів, людський сміх, мукання корови — загалом, створювати різні звукові ефекти й передавати звучання флейти, труби чи ріжка. Окрім написання і виконання власних музичних шедеврів, маестро здійснював аранжування у вигляді варіацій на теми відомих опер Дж. Россіні («Попелюшка», «Танкред», «Мойсей у Єгипті»), балету Ф. Зюсмаера «Горіх Беневенто» та творів інших композиторів.

Фотографія Ф. Ганфштенгля. Ференц Ліст

Віртуозною грою на фортепіано й блискучими імпровізаціями уславився угорський композитор **Ференц Ліст**, який майстерно відтворював на роялі звучання цілого оркестру. Він багато подорожував, відвідавши під час гастролей чимало країн. На сольних концертах рояль розташовували на сцені таким чином, щоб слухачі могли краще бачити профіль Ліста і його руки, а іноді

ставили кілька роялів, і маестро під час виступу переходив від одного інструмента до іншого. Значну частину творів Ф. Ліста складають транскрипції та парафрази музики інших авторів.

Н. Паганіні. Каприс № 24 (у виконанні Д. Гарретта, скрипка; фрагмент).

Ф. Ліст. «Великі етюди за Н. Паганіні»: етюд № 6 ля мі-нор (у виконанні М. Віхляєвої, фортепіано; фрагмент).

Порівняй оригінальну версію твору та його аранжування. Як змінився каприс Н. Паганіні у транскрипції Ф. Ліста? Який твір тобі більше сподобався? Поясни, чому.

Девід Гарретт

Каприс — музична інструментальна п'єса довільної форми у блискучому, віртуозному стилі.

Ти вже знаєш, що відомим імпровізатором був **М. Скорик**, видатний український композитор, який створив блискучі оркестрові обробки каприсів Паганіні.

М. Скорик. Обробка капрису № 24 Н. Паганіні (у виконанні симфонічного оркестру; фрагмент).

Як зазвучав каприс в оркестровому виконанні? Охарактеризуй зміни в мелодії, темпі, тембрі та динаміці твору.

Іноді популярні музичні шедеври стають основою для появи нових творів, оскільки під час аранжування змінюються їхні жанри та форми. Зокрема, так створюють **сюїти** — інструментальні збірки фрагментів музики з опер, балетів, кінофільмів тощо, а також **дивертисменти** — композиції з кількох контрастних за характером творів, що нагадують попури. Напевно, ти пам'ятаєш, що минулого року ми ознайомились із сюїтою з балету «Запорожець за Дунаєм», яку написав сучасний український композитор **Ю. Шевченко** за мотивами

однойменної опери С. Гулака-Артемівського. У скарбниці вітчизняної музики є також сюїта з арій та ансамблів рок-опери «Тарас Бульба», створена братами **Сергієм і Дмитром Радзевськими**.

Певні особливості має аранжування у джазі. Оскільки в джазовій композиції переважає імпровізація, то зазвичай не існує партитур для окремих інструментів. У джазі оригінальний твір вважають лише основою, а аранжований — новою композицією, тому аранжувальника часто сприймають як композитора. Серед відомих джазових аранжувальників — американці **П. Вайтмен, К. Джонс, М. Лістон, Д. Редман**; українці **П. Бриль, Є. Дергунов, Д. Найдич, О. Саратський** та ін.

О. Саратський. «Цвіте терен». Джазові обробки української народної пісні (фортепіано; фрагменти).

Проаналізуй, як змінилися українські народні пісні в джазовому аранжуванні.

Джазове аранжування — перетворення відомого вокального або інструментального твору на джазову композицію.

Чимало сучасних українських аранжувальників працюють у царині популярної музики: **А. Ігнатченко, Л. Вівчарик, Є. Дзюба, М. Яремак, Є. Філатов** та ін. Зокрема, цікаве аранжування відомої пісні Тіни Кароль здійснила **Тетяна Петрик**.

Слова Тіни Кароль і М. Бровченка, музика Тіни Кароль. **«Україна — це ти!»** в аранжуванні **Т. Петрик** (у виконанні тріо бандуристів; фрагмент).

Які почуття тебе охоплюють, коли лунає бандура? Порівняй оригінальне звучання пісні та її аранжування. Які зміни ти можеш виділити?

Виконуємо пісню **«Осінь»** (слова Н. Май, музика О. Май) під фонограму.

Запропонуй друзям створити власні вокальні імпровізації під мелодію пісні на складі «пап-пап-па-ра-ру». Позмагайтеся, у кого це вийде краще.

Ф. Шопен. Ноктюрн № 1 сі-бемоль мінор (фортепіано; фрагмент).

Розглянь ілюстрації. Яка з них, на твою думку, найбільше відповідає характеру ноктюрну? Поясни, чому ти так вважаєш.

Ю. Пацан. Осінні простори

О. Щербаков. Двоє

І. Роп'яник. Ранок в осінньому лісі

О. Минка. Тихі трави

Спробуй передати свої почуття від прослуханої музики в малюнку «Осінній танець». Техніка виконання — плямографія.

- Що таке джазове аранжування?
- Які музичні шедеври в джазовому аранжуванні ти сьогодні слухала/слухав?
- Назви прізвища відомих джазових аранжувальників.
- Що тобі відомо про аранжування в сучасній українській попмузиці?

Додай до своєї музичної скриньки твори славетних українських композиторів у сучасному аранжуванні.

Урок 24. ПОДИХ ІМПРОВІЗАЦІЇ ТА ТВОРЧОСТІ В МИСТЕЦТВІ

 Пригадай, що таке натюрморт. Що зображують у натюрмортах?

На минулому уроці ми ознайомилися з характерними рисами декоративного живопису загалом та особливостями декоративного пейзажу зокрема. Сьогодні ж розглянемо декоративний стилізований натюрморт — один із наймолодших піджанрів малярства та графіки.

Декоративний натюрморт — це зображення стилізованих образів «мертвої природи» з акцентом на форму, колір та фактуру.

В. ван Гог.
Натюрморт
із соняшниками

Ти вже знаєш, що натюрморт як самостійний жанр остаточно сформувався і досяг найбільшого розквіту в XVII ст. у творчості голландських та фламандських художників. Перші декоративні натюрморти з'явилися значно пізніше — на рубежі XIX–XX ст., коли нове покоління майстрів почало активно експериментувати з кольором та формою.

Завітаймо на виставку декоративних натюрмортів, які давно визнані світовими шедеврами цього жанру.

Одним із найвідоміших живописців в історії мистецтва є нідерландський художник XIX ст. **Вінсент ван Гог**. У його доробку є твори різних жанрів, зокрема й знамениті натюрморти з улюбленими соняшниками, які стали своєрідним символом творчості митця. На одній із картин зображено блідо-жовту вазу на тлі жовтого столу та соняшників, що створює ілюзію присутності «світла у світлі».

Геніальний і неповторний — саме так називають видатного іспанського художника XX ст. **Пабло Пікассо**. Митець, який створював унікальні за задумом та втіленням роботи, писав і декоративні натюрморти — стилізова-

П. Пікассо.
Натюрморт
із квітами
та лимонами

ні зображення об'єктів з акцентом на чіткі геометричні форми, колір та фактуру.

Новаторське осмислення натюрморту помітне і в творах французького майстра XIX–XX ст. **Анрі Матісса**. У своїй картині «Червоні рибки» художник застосував спрощену манеру зображення деталей, яка відвертає увагу від форм і концентрує її на кольорах «мертвої природи», викликаючи асоціативні уявлення й думки.

А. Матісс. Червоні рибки

Відомий український художник початку XX ст. **Казимир Малевич** тривалий час експериментував із різними техніками та стилями. У натюрморті із фруктами митець використав товсті чорні лінії для обведення монохромних кольорових плям, загострюючи увагу глядачів на геометричних формах.

К. Малевич. Натюрморт

Для декоративних натюрмортів українських майстрів та майстринь характерна багата палітра кольорів у поєднанні з простими формами та цікавими композиційними рішеннями, а також виразні етнічні мотиви.

Розглянь роботи М. Примаченко. Які почуття пробуджують ці твори? Знайди закономірності в зображенні квітів у декоративних композиціях художниці.

Мої зіроньки дарую
діткам

Червоні маки

Квіти синьоокі

Серед українських художників другої половини ХХ століття, які писали декоративні натюрморти олією, виділяються **Володимир Патик** та **Роман Сельський**. У їхніх роботах яскраво виражені характерні особливості львівської малярської школи.

 Розглянь натюрморти українських майстрів. Порівняй ці роботи із творами К. Малевича та П. Пікассо. Знайди спільні й відмінні риси.

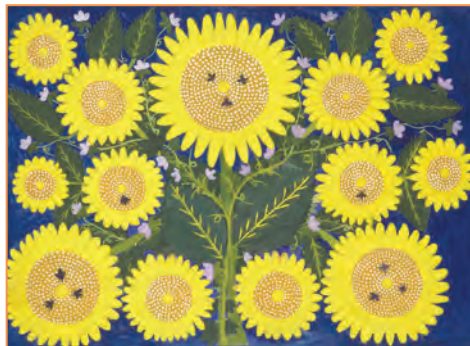
В. Патик.
Натюрморт із підсвічником

Р. Сельський.
Натюрморт

Українські художники та художниці часто зображують соняхи. Ці квіти здавна вважали символом любові до Батьківщини. Завітаймо на соняхову виставку майстрів України.

 Розглянь картини. Проаналізуй кольори і форми в декоративних натюрмортах. Що об'єднує всі твори? Скористайся застосунком Lens і дізнайся, чиї це роботи.

Відеоролик «Тональна градація в декоративних натюрмор-тах».

Виконай навчальну вправу. Намалюй глечик тональною розтяжкою із градацією кольору. Чергування смужок: напівтінь, світло, напівтінь, тінь, напівтінь, рефлекс (рефлекс трішки темніший, ніж світло). Техніка виконання — акварель.

Поради від майстрів та майстринь: у декоративному натюрморті використовують прийоми стилізації, спрощення форми та кольору, прикрашання із додаванням деталей або кольорів, не властивих реальним предметам, а також перетворення предмета на мотив орнаменту.

Практична робота. Скористайся порадами майстрів та майстринь і створи стилізований натюрморт «Соняхи» за зразком або за власним задумом. Техніка виконання — акрил.

- Коли і за яких умов з'явилися перші декоративні натюрморти?
- Назви характерні ознаки декоративного стилізованого натюрморту.
- Хто з усесвітньо відомих майстрів та майстринь писав декоративні натюрморти?
- Переглянь роботи друзів. Обговоріть, що було найцікавішим у нинішньому творчому процесі. Влаштуйте спільну виставку своїх робіт.

Знайди в додаткових джерелах декоративні натюрморти. Які з них тобі найбільше сподобалися? Хто їх написав?

Урок 25. ЕЛЕКТРОННЕ АРАНЖУВАННЯ ТА ЦИФРОВА СТИЛІЗАЦІЯ

 Пригадай, яку музику називають електронною.

Наша мандрівка у світ аранжування музичних шедеврів триває. Та перш ніж розглянути електронне аранжування, ознайомимось із деякими електронними інструментами й навіть спробуємо пограти на одному з них онлайн.

Цифрове піаніно та цифровий рояль, на відміну від своїх «родичів», працюють завдяки електроенергії та мають декілька тембрів звучання, які можна перемикаєти за допомогою спеціальних кнопок.

В **електроскрипки** теж чотири струни, як і в звичайної акустичної скрипки, але її корпус помітно відрізняється. В електричній моделі встановлено спеціальний звукознімач, який під'єднують до колонок для підсилення звучання.

Цифрове піаніно

Електроскрипка

 Відеоролик «Цифрові музичні інструменти».

 Поділися враженнями від перегляду. Зверни увагу, як працюють ці музичні інструменти. Порівняй тембри звучання електронних та звичайних інструментів.

 Спробуй опанувати гру на віртуальному піаніно. Зайди на сайт <https://virtualpiano.net/virtual-music-instruments/> та обери інструмент і пісню. Зверни увагу: літери, написані на клавішах піаніно, відповідають клавіатурі комп'ютера. Натискай клавіші віртуального інструмента за допомогою мишки або виділені клавіші на клавіатурі свого гаджета і насолоджуйся музикою.

Цікаво, чи були у тебе в дитинстві музичні іграшки? А може, такими іграшками грається молодший братик або молодша

сестричка? Чи відомо тобі, що музичні іграшки звучать, як електронні інструменти?

Об'єднайтеся в групи й візьміть участь у проєкті «Музичні іграшки дітей різних країн». Кожна група обирає країну і досліджує, якими мелодіями озвучені популярні музичні іграшки та які інструменти виконують ці мелодії. Результати досліджень оформіть як презентацію.

Будь-який музичний твір можна адаптувати до нових стильових і виконавських тенденцій завдяки комп'ютерним технологіям та синтезатору.

Синтезатор — це електромузичний клавішний інструмент, де електронні можливості дозволяють конструювати звуки різної висоти, сили, тембру і регістру, імітувати людські голоси й інструменти сучасного оркестру, а також створювати принципово нові музичні барви. За допомогою синтезатора здійснюють електронне аранжування музичних композицій.

Електронне аранжування — видозмінення музичного твору, виконане на основі електронних музичних інструментів та комп'ютерних програм.

Аби розпочати роботу над інструментальним електронним аранжуванням, до мелодії добирають акорди та відповідні тембри інструментів (інструментування), задають темп і динаміку звучання, визначають форму та стиль, додають гармонію. Особливого значення у цьому процесі набувають ритмічні малюнки ударних, бас-гітари, звукові ефекти тощо. Для завершення роботи потрібні спеціальні програми — музичні конструктори: наприклад, DoReMix, Music Generator, Dance Machine та інші.

Ф. Шопен. Ноктюрн № 2, оп. 9 (фортепіано; у виконанні Г. Томаселло).

Ф. Шопен. Ноктюрн № 2, оп. 9 (сучасна обробка; у виконанні Р. Клайдермана).

Як змінилося звучання твору після електронного аранжування? Охарактеризуй засоби музичної виразності оригінального твору та його обробки. Який настрій викликала в тебе ця музика? Що ти уявляєш, слухаючи ноктюрн? Що тобі відомо про автора твору?

Річард Клайдерман

Аранжування музичних творів здійснюють не лише композитори, а й популярні виконавці. Одним із найвідоміших аранжувальників сучасності є французький піаніст **Річард Клайдерман**. Його витончені обробки шедеврів класичної та сучасної інструментальної музики зачаровують слух: поряд із фортепіано в них звучать електрогітари, синтезатори, ударні інструменти.

П. де Сенневіль. «A Comme Amour» (у виконанні Р. Клайдермана).

Які емоції викликала в тебе прослухана композиція? Які образи вона навияла? Звучання яких інструментів тобі вдалося розпізнати? Охарактеризуй засоби музичної виразності цього твору.

Відео «ЗСУ. Герої нашого часу».

Поділися своїми враженнями від перегляду. Які почуття тебе охоплюють? Чому, на твою думку, у відеоролику звучить українська народна пісня? Що ти можеш сказати про її аранжування? Розкажи, кого з героїв чи героїнь нашого часу ти знаєш особисто.

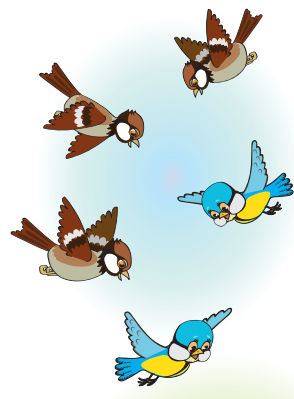
Розучуємо пісню «Я намалюю» (слова і музика Д. Волканова).

Приспів:

Я намалюю на папері щасливу дитину,
Де в мирному небі літають птахи!
Я намалюю на папері рідну Україну
Без війни!

1. Я намалюю на папері нашу тишу,
Я намалюю на папері наші зорі,
Я намалюю все, що нам з тобою
Так потрібно!
Будь поруч! Будь поруч!
Я багато можу намалювати,
Але мрія у нас всіх одна:
Щоб закінчилась страшна і люта,
Жахлива війна!..

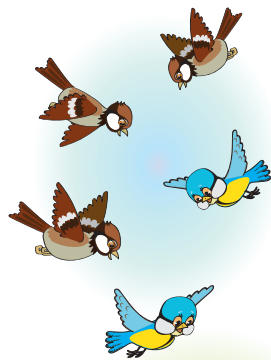
Приспів:

Я намалюю на папері щасливу дитину,
Де в мирному небі літають птахи!
Я намалюю на папері рідну Україну
Без горя, без печалі, без смерті, без біди!
Я намалюю на папері щасливу дитину,
Де в мирному небі літають птахи!
Я намалюю на папері рідну Україну
Без війни!

2. Ти вся у ранах, так пече і дуже страшно,
Не бійся, ненько! Ми — твої захисники!
Усе життя було з тобою нам так класно,
Тебе ніколи не залишимо в біді,
Бо одна в нас така Україна,
І за тебе горою ми всі!
Я намалюю, щоби ти була щаслива
На віки!

Приспів:

Я намалюю на папері щасливу дитину,
Де в мирному небі літають птахи!
Я намалюю на папері рідну Україну
Без війни!
Я намалюю на папері щасливу дитину,
Де в мирному небі літають птахи!
Я намалюю на папері рідну Україну
Без горя, без печалі, без смерті, без біди!
Я намалюю на папері щасливу дитину,
Де в мирному небі літають птахи!
Я намалюю на папері рідну Україну
Без війни!..

Створи малюнок до пісні. Добери кольори, що відповідають її змісту і настрою. Техніка виконання — за вибором.

- Що таке електронне аранжування?
- За допомогою яких інструментів створюють електронну музику?
- Про кого з відомих виконавців-аранжувальників ішлося на уроці?

Поповни свою скриньку шедеврами класичної музики в електронному аранжуванні.

Урок 26. ЕЛЕКТРОННЕ АРАНЖУВАННЯ ТА ЦИФРОВА СТИЛІЗАЦІЯ

 Що таке, на твою думку, стилізована анімалістика? Розкажи, де тобі доводилось бачити стилізовані зображення тварин.

Стилізовані зображення тварин поширені на інтер'єрних картинах, у книгах, на гербах, у піктограмах, але найбільше — у творчості народних майстрів та майстринь, які втілюють фантастичні образи химерних істот і диво-звірів у декоративних розписах, витинанках, керамічних фігурках, килимах, іграшках тощо.

Великий герб
України

 Відеоролик «Стилізація тварин у народних іграшках».

Стилізована анімалістика — зображення тварини, у якому реалістична виразність поєднана зі стилізацією.

 Розглянь ілюстрації. Які засоби створення художніх образів використали славетні народні майстрині? Зверни увагу, як авторки творчо переосмислили й змінили форми тварин завдяки стилізації.

М. Примаченко.
Коник-горбоконики

О. Отнякіна-Бердник.
Зимовий дракон

Н. Городинська.
Фенікс

Стилізація в зображенні тварин — улюблений прийом художнього перевтілення в роботах багатьох зарубіжних митців і мисткинь. Одним із найпопулярніших персонажів їхніх творів є кіт. Тож вирушаймо в дивовижну «котячу» мандрівку.

Кажуть, що відомий австрійський художник **Густав Клімт** дуже любив котів, тож у його майстерні вони почувалися привільно. Митець охоче зображував цих тварин у своїй звичній манері, прикрашаючи розписами й орнаментами.

Англійський художник **Луїс Вільям Вейн** уславився завдяки численним антропоморфним зображенням котів, кішок і кошенят.

Сучасна литовська художниця **Норвіль Довідоніте**, яка працює під псевдонімом *Nora*, малює котів аквареллю й чорнилом. Її роботи зачаровують кумедними виразами котячих мордочок і дарують позитивні емоції.

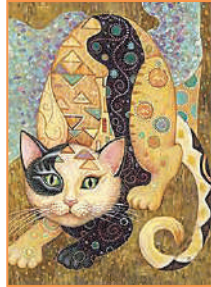
Знаменитий японський художник **Утагава Кунійосі** творив у стилі укійо-е. Цей жанр гравюри та малюнка, де зображували буденне життя людей і краєвиди, сформувався в Японії у XVII столітті.

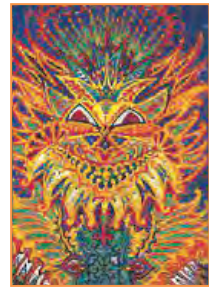
Об'єднайтесь у чотири групи і розгляньте творчі роботи. Домовтеся, які зображення аналізуватиме кожна група. Зверніть увагу на особливості стилізації, орнаменти й кольори, які використали художники й художниця. Дізнайтеся більше про творчість кожного з митців та литовської мисткині, скориставшись додатковими джерелами.

Г. Клімт

Л. В. Вейн

Н. Довідоніте

У. Кунійосі

Звісно, тобі відомо, що шедеври образотворчого мистецтва часто копіюють. Майстер, який пише копію, працює дуже ретельно, намагаючись передати кожну, навіть найдрібнішу, деталь, тому таку картину іноді складно відрізнити від оригіналу. А деколи художники створюють власні роботи на основі творів інших митців, і таке копіювання називають реплікою.

Репліка — творча інтерпретація, копіювання картини на свій лад, так званий авторський повтор.

Сучасна болгарська художниця **Веселка Велінова** розробила артпроект, метою якого було написати серію картин із котами в різних стилях, аби передати художні ідеали й технічні підходи відомих майстрів.

Об'єднайтесь у пари і розгляньте картини. Спробуйте визначити, стиль якого митця відтворено в кожній роботі. Обґрунтуйте свою думку.

Коти Веселки Велінової

Досить часто репродукції відомих творів мистецтва можна побачити в приватних оселях, різноманітних установах і громадських закладах, у книгах та альбомах. Це копії, створені за допомогою цифрових технологій.

Репродукція — твір образотворчого мистецтва (картина, скульптура, пам'ятка архітектури тощо), відтворений поліграфічним способом.

Професійні репродукції створюють із застосуванням спеціальної апаратури. За допомогою техніки налаштування освітлення та фотообладнання оригінальне полотно переносять у цифровий формат. Більшість копій виготовляють завдяки **фотодруку**.

Фотодрук — копіювання за допомогою цифрових технологій; друк цифрового зображення на папері, полотні чи іншому матеріалі.

Сьогодні ти, як і твої друзі, активно використовуєш смартфон або планшет для обробки будь-якого малюнка чи репродукції відомої картини за допомогою комп'ютерних програм. Зокрема, ти можеш легко створити стилізацію на основі комп'ютерної графіки.

Американська художниця-ілюстраторка **Джой Кемпбелл** вже четвертий десяток років створює свої ілюстрації олією, пастеллю та акрилом. Вона малює різних звірів, але найулюбленішою темою є коти.

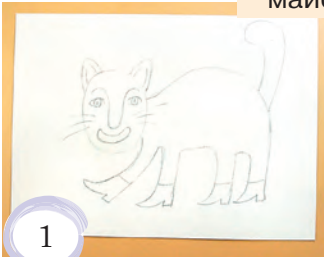
Розглянь картину художниці. Що тебе найбільше вражає в цій стилізації?

Дж. Кемпбелл. Стилiзований кiт

Практична робота. Створи репліку на картину художниці Дж. Кемпбелл «Стилiзований кiт».

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

- Що таке стилізована анімалістика?
- Хто з українських художників/художниць зображував стилізованих тварин?
- Які зарубіжні художники зображували тварин із використанням стилізації?
- Що таке репліка?
- Розкажи про особливості створення репродукцій.

Досліди, чи є у тебе вдома репродукції шедеврів образотворчого мистецтва. Якщо так, то які саме?

Урок 27. ТАНЦЮВАЛЬНІ ТА ПОРТРЕТНІ СТИЛІЗАЦІЇ

Розкажи, чи любиш ти танцювати. Які танці тобі найбільше подобаються?

Мабуть, ти знаєш, що танець — це мистецтво, яке виражає почуття через рух. Коли тобі сумно або трапилась якась неприємність, саме танці можуть допомогти позбутися стресу й поліпшити настрій.

Зазирнімо в енциклопедію хореографічного мистецтва.

Танець зародився на зорі становлення людства. Найдавнішими є ритуальні танці, які виконували під час церемоній та ритуалів.

Танець, танок — вид мистецтва, де художні образи створюють засобами пластичних рухів людського тіла. У танці відображається емоційно-образний зміст музичних творів.

Виразальними засобами танцю є **жести, міміка, пантоміма, пластика, темп, ритм, композиція, хореографічний малюнок**.

Без чого не можна уявити танець? Без музики, адже вона не тільки підказує рухи, міміку, а й динаміку, темп.

Розглянемо різновиди танців.

Класичний танець є основою мистецтва балету і вимагає спеціальної підготовки.

Історичними танцями називають здебільшого європейські танці, що були популярні в певну епоху на балах знаті. Переважно вони походили від народних танців, які набули вишуканих рис із плином часу. До історичних танців належать **павана, гальярда, контрданс, менует, мазурка, полонез, кадрили** та інші.

Дж. Доменіко Тьєполо. Менует

В. А. Моцарт. Менует (у виконанні оркестру).
В. А. Моцарт. Менует (в естрадній обробці).

Поділися своїми враженнями від прослуханого твору. Які рухи ти уявляєш під цю музику? Охарактеризуй менует в оригінальному звучанні та в сучасній обробці. Що змінилося?

Існує багато різновидів **народних танців**. Вони посідають значне місце в культурі кожної країни поряд із народною піснею та народними звичаями: молдовський жок, польський краков'як, чеська полька, кавказька лезгинка, іспанське бо-леро, італійська тарантела тощо.

У великому переліку танців народів світу ми знайдемо й українські танці.

Пригадай назви найпопулярніших українських народних танців. Розкажи про один із них, який найбільше тобі подобається.

Музична вікторина «Танці народів світу».

Послухай музичні фрагменти і спробуй розпізнати, які відомі народні танці прозвучали.

Пропоную ознайомитися з іспанським танцем, який отримав друге життя в опері та балеті. Мелодія цього танцю стала настільки популярною, що протягом століть було здійснено безліч її аранжувань, зокрема й рок-обробку.

Хабанера

Хабанера (від назви міста *La Habana* — Гавана) — іспанський танець кубинського походження, який за своїм ритмом наближений до танго.

Ж. Бізе. «Хабанера» з опери «Кармен» (у виконанні А. Позняк; фрагмент).

Ж. Бізе. «Хабанера» з опери «Кармен» (у рок-обробці; фрагмент).

Розкажи про своє враження від прослуханої музики. Які інструменти створили неповторний музичний образ іспанського танцю? Назви його характерні ознаки та засоби музичної виразності. Порівняй звучання класичного танцю хабанера та його рок-обробку.

Обговоріть разом із сусідом/сусідкою по парті, які танцювальні жанри ви знаєте. Що вам відомо про бальні танці?

Бальний танець — сучасна назва танців, призначених для масового виконання на вечорах відпочинку, танцювальних майданчиках, вечірках, конкурсах тощо.

Із ХХ ст. бальні танці поділяють на **масові** та **конкурсні**. Конкурси й офіційні змагання, регламентовані відповідними програмами, відбуваються під егідою міжнародних організацій: Всесвітньої ради танцю та Міжнародної федерації спортивних танців. До **стандартної** програми бальних танців входять вальс, віденський вальс, танго, фокстрот, квікстеп (швидкий фокстрот), а до **латиноамериканської** — ча-ча-ча, джайв, румба, самба та пасодобль.

Ча-ча-ча

Кожному танцю притаманний певний жанр, який визначає характер танцювальних рухів.

Мабуть, ти знаєш, що **танго** любителям танців подарувала Аргентина, а **самба** походить із Бразилії. Багато танців зародилося на Кубі. Так, **румба** і **ча-ча-ча** згодом були кодифіковані й стали частиною латиноамериканської програми бальних танців. Свого часу популярність мали й інші танці кубинського походження: **мамбо**, **сальса** тощо.

Відеоролик «Бальні танці»: танго, вальс, самба, ча-ча-ча, румба (фрагменти).

Який танець тобі найбільше сподобався? Чому? Опиши хореографічний малюнок цього танцю. Зверни увагу на пластику танцівників, міміку, жести.

Естрадний танець — це музично-хореографічна мініатюра з яскраво вираженою драматургією побудовою. Він має власну специфіку й часто існує як частина естрадного шоу, що супроводжує виступ співака чи співачки.

Чечітка, або **степ** — незвичайний танець. Його характерною особливістю є ритмічна ударна робота ніг. Такий танок виконують у спеціальному взутті, підбитому металевими пластинами.

Відеоролик «Виконання танцю чечітка».

Поділися враженнями від перегляду. Який настрій створює музика, що супроводжує цей танець? опиши її темп, ритм і характер. Зверни увагу на рухи виконавців і танцювальні фігури.

Багатьом сучасним танцям притаманна ритмічна основа — так званий біт.

Біт — основна частина музики (треку) в жанрах репу та хіп-хопу, на яку реп-артисти начитують свої тексти.

Людину, яка створює біт, поєднуючи функції композитора й аранжувальника, називають **бітмейкером**.

Естрадний танець поділяють на **класичний, акробатичний, сюжетно-характерний, ритмічний** тощо. Основою всіх його видів є рухова пластична імпровізація.

Об'єднайтесь у пари і спробуйте створити власну танцювальну імпровізацію під мелодію сучасного танцю (за вибором). Головне завдання — підхопити ритм, темп і виразити характер танцю мімікою та пластикою тіла.

Виконуємо пісню «Я намалюю» (слова і музика Д. Волканова) під фонограму.

Створи разом із друзями ритмічний супровід до пісні, клацаючи пальцями, тупаючи ногами чи плескаючи в долоні.

- Про які різновиди танців ти дізнався/дізналася?
- Назви виражальні засоби танцю.
- Розкажи про українські народні танці й танці інших народів.
- Які особливості притаманні сучасним естрадним танцям?
- Які бальні танці належать до стандартної та латиноамериканської конкурсних програм?

Дізнайся більше про відомі хореографічні колективи України, скориставшись додатковими джерелами.

Урок 28. ТАНЦЮВАЛЬНІ ТА ПОРТРЕТНІ СТИЛІЗАЦІЇ

Пригадай, що ти знаєш про портретний жанр. Які різновиди портрета тобі відомі?

Продовжуємо нашу мистецьку мандрівку. Сьогодні ми дізнаємось, що таке стилізований портрет, і навчимося виконувати такі портретні зображення. Але спочатку зазирнімо в історію розвитку жанру.

Портретні форми відомі ще з архаїчних часів, про що свідчать наскельні малюнки і статуетки, які уособлювали символічні зображення людини. Шедеврами мистецтва Давнього Єгипту і Давньої Греції є скульптурні портрети у гробницях фараонів та поховальні фаюмські портрети I–III ст. В епоху Середньовіччя створювали винятково релігійні сюжетні композиції, у яких зображення людини мало відповідати церковним канонам. На думку мистецтвознавців, портрет як жанр образотворчого мистецтва сформувався в добу Відродження у творах славетних майстрів **Леонардо да Вінчі, Сандро Боттічеллі, Рафаеля, Тіціана, А. Дюрера**. Саме тоді з'явилися групові портрети, погрудний портрет, поясний, на повний зріст тощо.

У XVIII ст. популярності набули парадні живописні портрети, яким притаманні вишуканість образів та високий рівень художніх технічних прийомів. Цей період характеризується творчістю англійських майстрів **Дж. Рейнолдса, Т. Гейнсборо, Дж. Ромні, Дж. Гопнера** та ін.

Із XIX століття, коли зародилася й почала активно розвиватися фотографія, художники взялися шукати нові шляхи, методи й манери зображення в портретному жанрі. Вони писали свої твори з більшою свободою, узагальненням і стилізацією.

Стилізований портрет — декоративне узагальнення зображуваних людей за допомогою певних прийомів — зміни форм, об'ємних і колірних співвідношень.

Стилізацією в портретному жанрі також називають наслідування художнього напрямку (течії, стилю) або стилю певного художника.

Відеоролик «Стилізовані декоративні портрети».

Характерні ознаки стилізованого портрета: лаконічність, спрощений чіткий контрастний малюнок на основі штрихів, плям, ліній. Стилізацію в портреті видають не тільки форми, а й кольори; у ньому простежуються абстрагування, загострення уваги на окремих деталях.

Стилізовані портрети є в творчості **А. Матісса**, **В. ван Гога**, **П. Пікассо** та інших відомих митців.

Об'єднайтесь у пари і розгляньте портрети. Чим вони особливі? Що найперше привернуло вашу увагу? Які ознаки стилізації ви помітили?

П. Пікассо.
Жінка в капелюсі

А. Матісс.
Портрет Л. Делекторської

В. ван Гог.
Автопортрет

У творчості українських майстрів XIX–XX ст. теж трапляється стилізований портрет. Художники ніби проникають за межі предметності в зображенні моделей до ліній, фігур, чистого кольору.

Розглянь роботи відомого українського художника **О. Богомазова**. Розкажи про свої враження від цих творів. Зверни увагу на форми, пропорції та кольори. Опиши створені майстром образи.

Портрет дочки

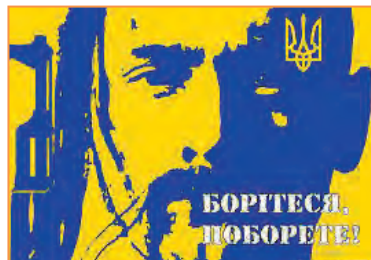
Портрет Ванди Монастирської

У сучасному світі стилізовані портрети можна побачити буквально на кожному кроці: на логотипах, плакатах, рекламних оголошеннях, афішах тощо.

Портрет Г. Сандерса,
засновника мережі ресторанів KFC

Ю. Нерослік.
Патріотичний плакат

Стилізований портрет характерний для **шаржу**, у якому митець чи мисткиня досягає комічного ефекту завдяки перебільшенню певних рис тієї чи іншої особи, водночас зберігаючи подібність з об'єктом зображення.

Знайди в інтернеті зразки шаржів, виконаних сучасними українськими майстрами/майстринями.

Напевно, ти помітив/помітила, що стилізований портрет широко застосовують у мистецтві анімації.

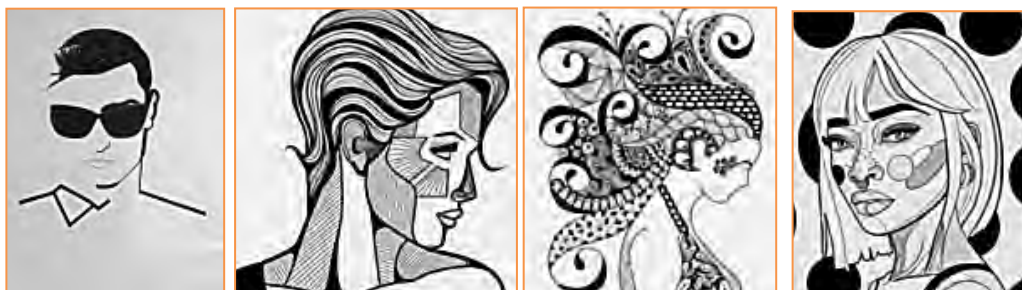

Об'єднайтесь у чотири групи. Розгляньте кадри з українських мультфільмів і домовтеся, який із них буде аналізувати кожна група. Дослідіть портрети персонажів та розкажіть, які ознаки стилізованого портрета ви зауважили. Розпізнайте назви мультфільмів за допомогою застосунку Lens.

 Пригадай, що таке репліка. Знайди в додаткових джерелах зразки реплік у різних стилях мистецтва.

Поради від майстра/майстрині: для створення стилізованого портрета необхідно спочатку виконати ескіз голови із більшим чи меншим ступенем деталізації рис обличчя. Далі треба стилізувати зображення, підкресливши характерні особливості моделі.

 Практична робота. Візьми до уваги поради від майстра/майстрині та створи стилізований графічний автопортрет.

1

2

3

майстер-клас на youtube-каналі

- Що таке стилізований портрет? Назви його характерні ознаки.
- Де можна побачити стилізовані портрети?
- Хто з відомих майстрів/майстринь створював стилізовані портрети?

Досліди, хто із сучасних українських художників/художниць пише стилізовані портрети. Підготуй презентацію.

Урок 29. СТОРІНКАМИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МИСТЕЦЬКИХ КОНКУРСІВ ТА ВИСТАВОК

Що тобі відомо про міжнародний пісенний конкурс Євробачення?

Євробачення (англ. *Eurovision Song Contest*) — щорічний пісенний конкурс, який проводиться з 1956 року між країнами-членами Європейської мовної спілки. Ідея створення конкурсу, в якому брали б участь усі країни в єдиній телевізійній програмі, що транслюється для широкого загалу, зародилася 1955 року.

Перший конкурс пройшов **24 травня 1956 року** в місті **Лугано**, що у Швейцарії. У ньому взяло участь сім країн, кожна з яких представила по дві пісні. Але вже з наступного року ввели обмеження — одна пісня від кожної країни-учасниці. Євробачення-1956 виграла країна-господар — Швейцарія.

Від 2008 року конкурс складається з двох півфіналів та фіналу. Шість країн потрапляють до фіналу автоматично (Франція, Велика Британія, Німеччина, Іспанія, Італія та країна-переможець попереднього року), інші двадцять — із півфіналів.

Уривки з хітів пісенного конкурсу Євробачення останніх років.

Розкажи про свої враження від виступів співаків та співачок з різних європейських країн. Яка пісня тобі найбільше сподобалася? Охарактеризуй її та оціни виконавську майстерність учасника чи учасниці.

Україна бере участь у пісенному конкурсі Євробачення з 2003 року. Першим представником від нашої держави став **О. Пономарьов** із піснею «Nasta la vista»; він посів 14-те місце. Та вже наступного року Україна виграла Євробачення-2004 із піснею «Дикі танці» **Руслани** й максимальним балом за всю попередню історію конкурсу.

Руслана

Завдяки перемозі Руслани ювілейний 50-й пісенний конкурс Євробачення-2005 відбувся у Києві. Учасником від України був гурт «Гринджоли» з піснею «Разом нас багато», який посів 19-те місце.

За всю історію участі в конкурсі Євробачення українську пісенну культуру представляли різні виконавці, виконавиці та гурти. Найбільш успішними були виступи **Верки Сердючки** з піснею «Dancing lasha tumbai» (2-ге місце, 2007), **Міки Ньютона** з композицією «Angel» (4-ге місце, 2011), **Злати Огневич** із композицією «Gravity» (3-тє місце, 2013), гурту «Go_A» з піснею «Шум» (5-тє місце, 2021).

Ще одним переможним для України роком став 2016, коли перше місце посіла співачка **Джамала** з піснею «1944». Триумфальним був також виступ гурту «**Kalush Orchestra**» з піснею «**Стефанія**» на Євробаченні-2022, який приніс нашій країні третю перемогу.

Джамала

Гурт «Kalush Orchestra»

Слова С. Джамаладінової і А. Антоняна, музика С. Джамаладінової. «1944» (у виконанні Джамали, фрагмент).

Слова О. Псюка та І. Клименка, музика І. Діденчука. «Стефанія» (у виконанні гурту «Kalush Orchestra», фрагмент).

Розкажи про свої враження від прослуханих творів. Які художні образи ти уявляєш? Які почуття пробуджує кожна пісня? Вирази власні емоції засобами хореографії, створивши танок-імпровізацію.

Подорожуючи напередодні новорічних свят країнами Європи, всюди можна почути різдвяні пісні, які більшість народів називає майже однаково: *коляди*, *коledi*, *коленди*. Це слово походить від латинської назви перших днів місяця — *calendae*.

Європейські звичаї колядування сягають корінням іще до християнських часів, коли люди молитвами, величальними піснями та бенкетами зустрічали час зимового сонцестояння. Упродовж століть на язичницькі новорічні звичаї нашарувалися євангельські історії про народження Христа, тож давні календи стали християнськими колядами.

Давні дохристиянські ритуали збереглися в Норвегії: на святвечір там співають колядки, а ще вивішують у садах снопики вівса (правда ж, це нагадує український звичай ушанування дідуха?).

Португалія — батьківщина однієї з найпопулярніших у світі колядок «Adeste Fideles» («Прибудьте всі вірні»). Вона з'явилась у XIII ст. і, за однією з гіпотез, її текст написав король Португалії. Ця пісня була в репертуарі багатьох відомих виконавців — **Ф. Сінатри, Е. Преслі, Л. Паваротті**. Сьогодні її виконують **А. Боччелі, група «Il Volo», Енія**.

Проте найбагатша колядкова традиція, напевно, в поляків та українців. Чимало польських і українських колядок мають схожі слова та однакову мелодію.

Польська колядка «Dzisiaj w Betlejem» («Сьогодні у Вифлеємі») (у виконанні «Studio Accantus»; фрагмент).

Українська колядка «Во Вифлеємі нині новина» (у виконанні гурту «Very Wel»; фрагмент).

Об'єднайтесь у пари. Порівняйте українську та польську колядки. Що в них спільне, а що відмінне?

Тобі, звісно, відомий новорічний хіт «**Jingle bells**». Цю чи не найпопулярнішу в світі пісню написав ще 1857 р. **Джеймс Лорд П'єрпонт** (США) до Дня подяки, проте із плином часу її почали сприймати як різдвяну. Пісня має безліч аранжувань і звучала та звучить досі у виконанні славетних співаків і співачок.

Дж. П'єрпонт. «Jingle bells» (аранжування П. Морія, у виконанні оркестру; фрагмент).

Дж. П'єрпонт. «Jingle bells» (у виконанні гурту «Шпилясті кобзарі»; фрагмент).

Який настрої викликав у тебе цей твір? Яке виконання більше припало до душі? Чому? Які засоби музичної виразності тобі вдалося розпізнати?

Розучуємо колядку «Ходить місяць» (слова Ю. Хандожинської, музика Н. Антоник).

1. Ходить місяць ясноголий

Від двора і до двора,
А у небі, а у яснім
Перша зіронька зійшла.
А хто чує, а хто бачить?
Вечорової пори
Зійшло світло, як дар Божий,
Від маленької зорі.

Приспів:

В небі зірка заясніла
В день народження Христа —
Це Різдво до українців
Йде у села і міста!

Двічі

2. Святий вечір, як господар,
Несе радість в кожен дім.
Є кутя, хлібина з печі
І рогаики усім!
Хай святкують, хай радіють,
Сміх дитячий в хату йде!
Ясна зірка до оселі
Коляду всім приведе!

Приспів (двічі).

Спробуй створити разом із друзями музичний супровід до колядки за допомогою дзвіночків та маракас.

- Розкажи історію становлення пісенного конкурсу Євробачення.
- Хто з українських виконавців, виконавиць та гуртів брав участь у конкурсі? Хто й коли посідав перші місця?
- Як називають різдвяні пісні в різних країнах?

Дізнайся з додаткових джерел, як святкують Різдво люди інших національностей, що живуть в Україні.

Урок 30. СТОРІНКАМИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МИСТЕЦЬКИХ КОНКУРСІВ ТА ВИСТАВОК

Розкажи, де можна побачити світові шедеври образотворчого мистецтва, а також унікальні роботи народних майстрів та майстринь.

Звичайно, це виставки, галереї, фестивалі, конкурси тощо. Тож запрошую тебе у віртуальну подорож залами мистецьких центрів, відомих галерей та міжнародних виставок, у яких представлено твори й українських митців і мисткинь.

Національний центр мистецтва й культури імені Жоржа Помпідю, названий на честь ініціатора його створення, офіційно відкрили в Парижі 31 січня 1977 року. У будівлі Центру розміщено велику бібліотеку, концертні й виставкові зали, Інститут дослідження та координації акустики і музики, а ще — Музей сучасного мистецтва, де зберігаються шедеври живопису, дизайну, скульптури, фотографії тощо. Поряд із творами **Сальвадора Далі** та **Пабло Пікассо** в залах можна побачити роботи українських митців: **К. Малевича**, **О. Геращенко**, **В. Кандинського**.

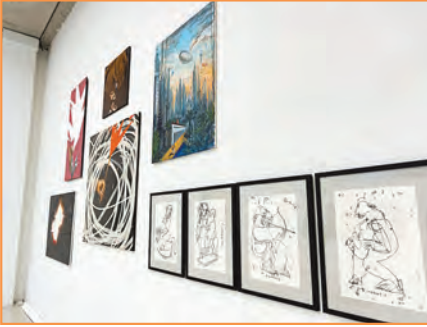
Національний центр мистецтва й культури ім. Жоржа Помпідю

Художній музей у Базелі — відомий мистецький простір Швейцарії. Тут у червні 2022 р. відбулася виставка «Наднова. Мистецтво України», у якій взяли участь сучасні українські художники й художниці: **О. Тістол**, **В. Сидоренко**, **С. Мельниченко**, **Н. Корф-Іванюк**, **А. Луговська** та інші.

Художній музей Базеля

В Іспанії популярним культурним простором є знаменита галерея **Wadström Tönnheim Gallery** в місті Марбелья, де в липні 2022 р. відбулася виставка сучасного українського мистецтва **Art for Freedom**. На виставці було представлено роботи 15-ти майстрів і майстринь, які працюють у різних художніх

Галерея у Марбельї

техніках і видах мистецтва: скульптури **Н. Білика**, світлини фешн-фотографа **І. Цюпки**, неймовірні витинанки **Д. Альошкіної** та ін.

У відомій міжнародній виставці **Венеційська бієнале** Україна бере участь із 2001 року. У 2022 р. наша держава експонувала тут картини **М. Примаченко**, дивом урятовані від пожежі, що знищила Іванків-

ський музей унаслідок влучання ворожого снаряда. А ще в межах бієнале відбулася виставка «Це Україна: Захищаючи свободу», на якій були представлені роботи сучасних українських художників та художниць: **Є. Белорусець**, **М. Кадана**, **Л. Хоменко**.

Також за кордоном часто проводять виставки й промотури з метою популяризації українського народного мистецтва: Тиждень Петриківського розпису у Брюсселі, Міжнародні тижні культури в Лейпцизі тощо.

Об'єднайтесь у шість груп та візьміть участь у проєкті «Відомі музеї декоративного мистецтва». Кожна група готує презентацію або буклет про один із таких закладів: Міжнародний музей кераміки у Вейдені (Німеччина), Музей порцеляни в Дрездені, Музей декоративно-ужиткового мистецтва в Страсбурзі, Музей декоративно-ужиткового мистецтва Вікторії й Альберта в Лондоні, Музей прикладного мистецтва в Будапешті, Музей тканин та декоративно-ужиткового мистецтва в Ліоні (Франція).

А тепер завітаймо в **Національний музей декоративно-го мистецтва** у Києві. Тут можна відвідати чимало виставок і майстер-класів, побачити неймовірні колекції народного одягу, писанок, декоративного розпису, витинанок, художніх виробів із кераміки, дерева, художнього скла, порцеляни та багато іншого. Безцінними скарбами музею є твори народних художниць **К. Білокур**, **М. Примаченко**, **М. Тимченко**. У залах музею також влаштовують індивідуальні й колективні виставки робіт сучасних майстрів і майстринь.

Розглянь роботи українських художниць та художника на тему «Дух Різдва». Проаналізуй створені ними образи.

С. Герасименко.
Різдво

Н. Курій-Максимів.
Колядник

Д. Денисова.
Різдвяні колядки

Практична робота. Створи стилізовану композицію «Коляда». Техніка виконання — акрил.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

- На яких мистецьких виставках ми побували?
- Твори яких українських художників/художниць можна побачити на європейських виставках?

Дізнайся з додаткових джерел, що таке артпроект ART ON THE BATTLEFRONT, у якому часто беруть участь українські майстри та майстрині. Підготуй повідомлення для своїх ровесників/ровесниць.

Урок 31. ШЛЯХАМИ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

Пригадаймо нашу подорож шляхами сучасного мистецтва. В електронних нотатниках ми разом запишемо враження від зустрічі із сучасною музикою, зразками обробок народної музики та аранжуваннями музичних шедеврів.

Цікаво, чи з'явилися нові улюблені твори в твоєму музичному плейлисті? Розкажи друзям, яка композиція потрапила в номінацію «Новий хіт», а яка — у номінацію «Хіти року».

Перша зупинка — «Музична вікторина»

- Послухай фрагменти музичних творів, які звучали на уроках. Пригадай і запиши на стікерах віртуальної дошки назви цих композицій та прізвища авторів і аранжувальників. Обов'язково зазнач, хто виконує кожен твір.
- Намалюй у нотатнику «музичну» квітку і на пелюстках напиши назви своїх улюблених творів.
- Переглянь «музичні» квітки друзів і покажи їм свою. З'ясуйте, чи є в класі квіти-двійники або дуже схожі. У кого музичні вподобання близькі до твоїх, а в кого — абсолютно інші?

Друга зупинка — «Знавці мистецтва»

- Об'єднайтесь у пари. Поясніть одне одному, що означають ці поняття. Перевірте правильність своїх відповідей за підручником.

Танцювальний
фольклор

Обробка
народної пісні

Електро-
скрипка

Етнорок

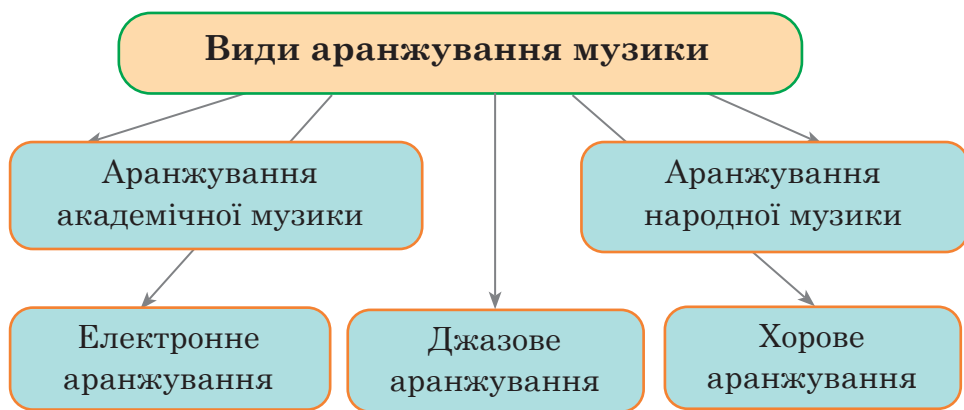
Фолькрок

Транскрипція

Оркестрування

- Намалюй на інтерактивному аркуші подібну схему. Під кожним блоком розташуй свій коментар і напиши назви музичних творів, які ми слухали в цьому виді аранжування.

Третя зупинка — «Співоча студія»

Вирушаймо в студію звукозапису, щоби взяти участь у конкурсі солістів. За кожен свій сольний виступ ти отримаєш від друга чи подружки вподобайку у вигляді намальованої нотки в твоїй електронній заявці. Твої друзі — твоє журі.

- Об'єднайтесь у кілька груп. Упізнайте вивчені пісні за ілюстраціями і виконайте одну з них (на вибір). Обговоріть, виступ якої групи був найцікавішим.

- Заспівайте хором колядку «Ходить місяць» (слова Ю. Хандожинської, музика Н. Антоник). Спробуйте рухами виразити настрій і зміст пісні.

Четверта зупинка — «Ритмічна»

Візьміть улюблені шумові інструменти і створіть ритмічний супровід до колядки «Ходить місяць».

П'ята зупинка — «Театральна»

Запропонуй друзям розіграти обряд колядування. Оберіть «господаря» і «господиню», а всі інші будуть колядниками. Заспівайте колядку «Тиха ніч».

Тиха ніч, свята ніч!
Ясність б'є від зірниць.
Дитинонька Пресвята,
Така ясна, мов зоря,
Спочиває в тихім сні.

Тиха ніч, свята ніч!
Ой, зітри сльози з віч,
Бо Син Божий йде до нас,
Цілий світ любов'ю спас,
Вітай нам, Святе Дитя!

Свята ніч настає,
Ясний блиск з неба б'є,
В людськiм тілі Божий Син
Прийшов нині в Вифлеєм,
Щоб спасти цілий світ.

Тиха ніч, свята ніч!
Зірка сяє ясна,
Потішає серця,
Величає Христа.
Дитя Святе, як зоря,
Нам світи, зоре ясна!

Урок 32. ШЛЯХАМИ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

Мандруючи мистецькими стежками, ми дізнались багато цікавого про народні художні ремесла, а також про різні види стилізацій в образотворчому мистецтві.

Пригадаймо нашу подорож і запишімо власні враження в електронний нотатник.

Чи з'явилися цього року в тебе нові вподобання? Розкажи друзям, яка художня техніка потрапила в твою номінацію «Досягнення року», а яка — в номінацію «Мое відкриття у світі мистецтва».

Перша зупинка — «Галерея образів»

Розглянь зображення творчих робіт, присвячених різдвяним святам. Спробуй визначити вид і жанр мистецтва, до яких належить кожен твір.

Друга зупинка — «Знавці мистецтва»

Об'єднайтесь у пари і поясніть одне одному, що означають ці поняття. Перевірте правильність своїх відповідей за підручником.

Витинанка

Репліка

Зернівка

Гобелен

Стилізований
натюрморт

Стилізований
портрет

Стилізований
пейзаж

Третя зупинка — «Виставкова»

- Влаштуй разом із друзями виставку ваших робіт. Обговоріть, що вам найбільше сподобалось або викликало жвавий інтерес.
- Проведи репортаж «На виставці дитячої творчості». Прокоментуй роботи, які тебе вразили. Запиши свій репортаж на мобільний телефон і дай послухати однокласникам. Обговоріть, кому з вас найкраще вдалося зобразити журналіста/журналістку.

Четверта зупинка — «Творча»

Практична робота «Різдвяні прикраси». Виготов прикрасу на ялинку за зразком або за власним задумом.

1

2

3

4

майстер-клас на youtube-каналі

Тема II. НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

Урок 33. МИСТЕЦЬКІ ЯВИЩА ТА ТЕНДЕНЦІЇ СЬОГОДЕННЯ

Яку музику ти вважаєш сучасною? Хто її створює та виконує?

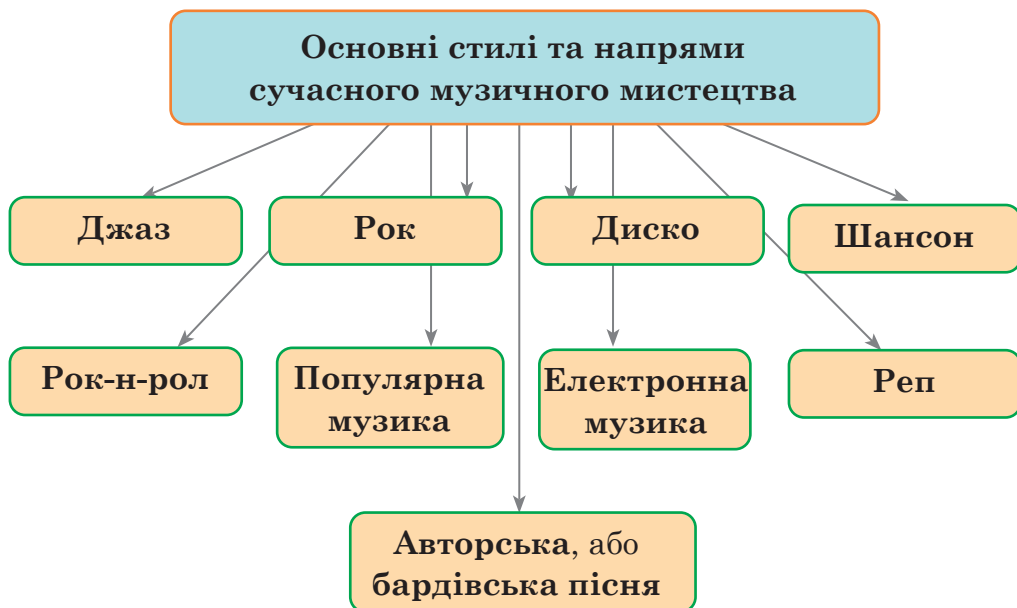
Сьогодні ми розпочинаємо знайомство зі стилями та напрямками сучасного музичного мистецтва. Тож насамперед з'ясуємо, що таке музичний стиль.

Музичний стиль — історично складена сукупність засобів і прийомів художньої виразності, що відображає естетичні погляди різних суспільних груп певної епохи або творчого напрямку.

Це поняття окреслює значні етапи розвитку музичного мистецтва (наприклад, романтизм, бароко, імпресіонізм тощо), а також характерні ознаки його національної або етнічної своєрідності (східний стиль, слов'янський стиль, іспанський стиль та ін.). Окрім того, в музичному мистецтві виділяють потужні пласти академічної, народної та розважальної музики.

Розглянь схему, що ілюструє стилі й напрями сучасної розважальної музики. Які з них тобі відомі? Що ти пам'ятаєш про їхні особливості?

Мабуть, тобі доводилося чути термін «автентична музика».

Автентичне музикування — стиль у музичному виконавстві, в якому максимально точно відтворено звучання музики минулого.

Автентичне виконання передбачає обізнаність музикантів у всіх аспектах музичної практики та теорії того періоду і тієї країни, де й коли була написана музика. Зрозуміло, що відтворити оригінальне звучання інструментів, які вийшли з ужитку (віоли да гамба, барокової скрипки, поздовжньої флейти, клавесина, клавікорда, фісгармонії тощо), доволі складно, тому в автентичному виконавстві часто використовують їхні копії, а також сучасні інструменти.

Наприклад, італійський камерний оркестр «**Rondò Veneziano**», яким керує **Джан П'єро Ревєрбері**, прагне відтворювати стиль бароко, застосовуючи, окрім оригінальних класичних інструментів, синтезатори, бас-гітари й барабани. Цей колектив виконує сучасні кавер-версії шедеврів класичної музики й абсолютно нові твори, стилізовані під старовину.

Камерний оркестр
«Rondò Veneziano»

Композиція «**Венеційське рондо**» (у виконанні оркестру «Rondò Veneziano»; фрагмент).

Поділися своїми враженнями від прослуханої музики. Які емоції вона пробуджує? опиши мелодію та характер твору. Які музичні інструменти його виконують?

Непідробний інтерес до автентичного звучання української музики проявляв **М. Лисенко**, який організовував концерти кобзаря Остапа Вересая та досліджував його творчість.

Наприкінці 1970-х років навколо українських ентузіастів та любителів старовинної музики **А. Шпакова** (лютня) і **С. Крутикова** (клавесин, блокфлейта) згуртувався колек-

тив однодумців, який прагнув наблизитися до автентичності у виконавстві. Музиканти здійснювали експедиції по селах, записували давні народні пісні, шукаючи носіїв народних традицій переважно серед людей похилого віку.

У наш час численні фестивалі та конкурси автентичного виконавства продовжують популяризувати оригінальну народну музику. Серед сучасних гуртів автентичного співу — знайомі тобі з попередніх уроків «Божичі», «Володар», «Буття»; етногурти «Жива», «TaRuta», «Фолькнери»; електро-фолькгурти «ОНУКА», «Go_A» тощо.

Українська народна пісня «Чумацька» (у виконанні гурту «TaRuta» і Р. Коляди; фрагмент відеокліпу).

Слова Н. Жижченко, музика Н. Жижченко та Є. Філатова. «ZENIT» (фрагмент відеокліпу гурту «ОНУКА»).

Слова К. Павленко, музика К. Павленко і Т. Шевченка. «Соловей» (відеофрагмент виступу гурту «Go_A»).

Які почуття пробуджують прослухані твори? У якій манері вони прозвучали? Які характерні риси автентичного виконання ти помітив/помітила?

Етнорок-фундація
«TaRuta»

Електро-фолькгурт
«Go_A»

Електро-фолькгурт
«ОНУКА»

Об'єднайтесь у три групи, щоб підготувати спільний мистецький проєкт «Музичне мистецтво ХХ — початку ХХІ ст.» і наприкінці семестру представити свої напрацювання. Перша група — «Дослідники» — буде досліджувати історію зародження й розвитку поширених стилів і напрямів сучасної музики. Друга група — «Виконавці» — збиратиме аудіо- й відеозаписи з виступами відомих в усьому світі виконавців та виконавиць ХХ–ХХІ ст. Третя група — «Блогери» — створюватиме тематичний блог «Музика наших днів».

Розучуємо пісню «Зима, красуня біла» (слова та музика Н. Май).

1. І знову білий сніг,
І віхола мете,
Із далечі доріг
До нас зима іде.

Приспів:

Зима-зима, красуне біла,
Скажи мені, чому
Тебе зустріти всі хотіли,
А ждуть тепер весну?..

2. І знову снігопад,
І лід, немов зі скла,
І довго всім чекать
Лишилось до тепла...

Приспів (двічі).

Тебе зустріти всі хотіли,
А ждуть тепер весну?..
А ждуть тепер весну?..

Гра «Зимові вокальні візерунки».

Пригадай, як можна імпровізувати і створювати зимові візерунки голосом. Спочатку виконай асоціативні малюнки олівцем, а тоді спробуй їх озвучити завдяки вокальній імпровізації.

Об'єднайтесь у дві групи. Кожна група має придумати сюжет казки «Зимова пригода» і розповісти її друзям лише музичними та шумовими звуками: наприклад, зобразити голосом, як дме сильний вітер, мете завірюха, рипить під ногами сніг, скриплять сани, що везуть дітям різдвяні подарунки, тощо. Позмагайтесь, хто краще виконає це завдання.

- Що таке музичний стиль?
- Розкажи про свій улюблений стиль чи напрям музики. Поясни свій вибір.
- Яке виконання музики називають автентичним?
- Назви сучасні українські гурти автентичного співу.

Знайди в додаткових джерелах інформацію про сучасні українські гурти автентичного співу. Запиши їхні назви у свій словничок.

Урок 34. МИСТЕЦЬКІ ЯВИЩА ТА ТЕНДЕНЦІЇ СЬОГОДЕННЯ

 Поміркуй, які види образотворчого мистецтва формують предметне середовище людини. Обґрунтуй свою думку.

Кінець ХХ — початок ХХІ ст. — час активного впровадження інновацій в усі сфери життєдіяльності людини. Не оминула ця тенденція й образотворче мистецтво. Завдяки новітнім технологіям та сучасним матеріалам з'являються незвичайні архітектурні споруди і скульптурні твори, формуються нові принципи й підходи в оформленні інтер'єру, виникають нові поняття: інтер'єрний живопис, офісна картина тощо.

Новітнім явищем у монументальному живописі стали **мурали**. Вражають досягнення графічного мистецтва, зокрема дивовижні картини **3D-графіки**.

Щ. Шотинський та ін.
Кривий будиночок.
Сопот, Польща

Інтер'єр вітальні
у стилі хай-тек

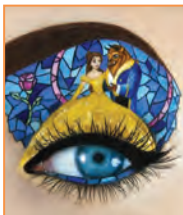

Л. Казюленіс. Мурал на стіні Литовської
військової академії у Вільнюсі

Стрімко розвивається дизайн середовища, комп'ютерний дизайн, вебдизайн та інші. Поширення отримала **фешн-індустрія** — мистецтво дизайну модного одягу, макіяжу, створення прикрас, зачісок тощо.

В. Присмак.
«Грецька коса»

Тал Пелег.
Мистецтво візажу. Ізраїль

Тиждень моди в Мілані.
FW 2023/24

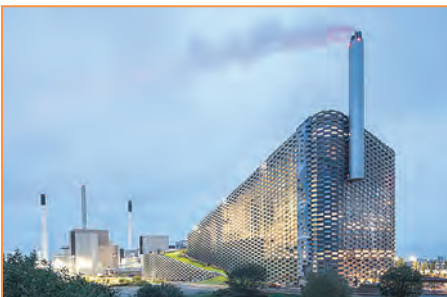
Сьогодні ми ознайомимось із новітніми тенденціями в архітектурі.

Архітектура, як і будь-який вид мистецтва, здатна вражати, викликати певний емоційний відгук, пригнічувати або вселяти оптимізм. Так, одні споруди здаються нам важкими, суворими й похмурими, а інші, навпаки, — привабливими, світлими й легкими. Саме виразність та довершеність архітектурних форм створює відчуття краси, пробуджує художньо-образні асоціації.

В архітектурі взаємопов'язані функціональні, технічні та естетичні засади: **доцільність**, **міцність**, **краса**. Існує три види архітектурної діяльності: **містобудування** (створення нових міст та інших населених пунктів, реконструкція старих міських районів), **ландшафтна архітектура** (організація садово-паркового простору) й **архітектура об'ємних споруд**, яку поділяють на **житлову** (житлові та дачні будинки), **культову** (церкви, костели, мечеті, каплиці, храмові споруди), **суспільно-громадську** (театри, музеї, навчальні заклади, магазини тощо), **промислову** (фабрики, заводи тощо).

Розглянь світлини. Визнач, до якої групи об'ємних споруд належить кожна будівля. Розпізнай назви цих об'єктів за допомогою застосунок Lens.

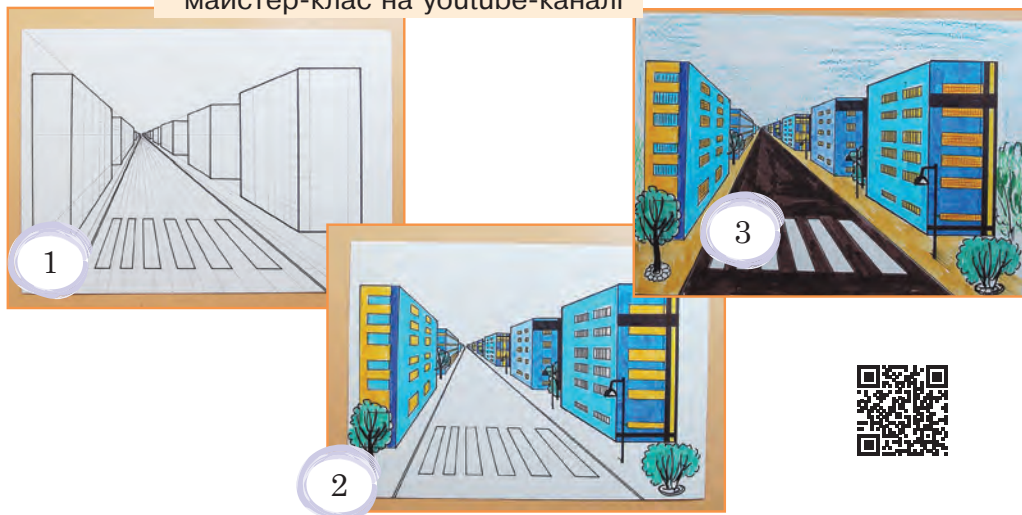
Як ти гадаєш, чи важко малювати архітектурні споруди? Дізнайся про це у художників/художниць.

Поради від майстрів/майстринь: вулицю, залізничну колію, дорогу тощо зображують на площині, використовуючи лінійну перспективу, тобто відповідно до зорового сприйняття цих об'єктів у просторі. За правилами лінійної перспективи, паралельні між собою горизонтальні лінії, віддаляючись від спостерігача, умовно зближуються і сходяться в точці на лінії горизонту. Лінійна перспектива буває фронтальна і кутова.

Створи композицію «Моя вулиця» з використанням лінійної фронтальної перспективи. Спочатку виконай ескіз олівцем, зображуючи об'єкти переднього плану детально, дальнього — узагальнено. Передай глибину простору на площині за допомогою кольору. Техніка виконання — графічні матеріали (за вибором).

майстер-клас на youtube-каналі

- Які інновації з'явилися в сучасному мистецтві?
- Що таке архітектура? Які види архітектури існують?
- Розкажи про правила лінійної перспективи.
- Переглянь роботи друзів. Обговоріть, чий малюнок найбільше відповідає правилам лінійної перспективи. Влаштуйте спільну виставку своїх робіт.

Досліди, які архітектурні споруди є у твоєму місті/селі. До яких видів архітектури вони належать?

Урок 35. МИСТЕЦЬКІ ПОЄДНАННЯ

Пригадай, що таке імпровізація в музиці.

Тобі вже відомо, що імпровізація посідає чільне місце в народній музичній творчості. А ще вона є обов'язковим компонентом мистецтва джазу, коли музику створюють безпосередньо в процесі виконання.

Джаз (з англ. *jazz*) — вид музичного мистецтва, що виник на межі XIX–XX ст. у південних штатах США внаслідок поєднання імпровізаційних форм народної музики афроамериканців та європейської танцювальної музики.

Характерні риси джазу: імпровізаційність, підвищена емоційність, специфічний склад виконавців та інструментарію, використання різноманітних тембрових барв, звуконаслідування тощо.

Музиканта, який виконує джаз, називають **джазменом**. Це не лише композитор і виконавець в одній особі, а своєрідний тип митця, який створює музику у взаємодії з іншими учасниками джазового ансамблю — **джаз-бенду**.

Більшість зразків джазової музики — інструментальні п'єси, побудовані як теми з варіаціями. Їх називають **стандартами**: це переважно відомі пісні, мелодії з кінофільмів і театральних вистав. Із другої половини XX ст. стандартами дедалі частіше стають твори, написані спеціально для джазових музикантів.

Історія розвитку джазу

Батьківщина джазу — Новий Орлеан, тому **новоорлеанський джаз**, що сформувався наприкінці XIX ст., вважають найбільш раннім джазовим стилем. Його виконували ансамблі, до складу яких входили корнет або труба, кларнет, тромбон і ритм-секція: банджо, контрабас чи туба, ударні інструменти, а пізніше — фортепіано. Основну мелодію вели корнет або труба, а імпровізація була колективною.

Видатний майстер цього стилю — афроамериканський трубач **Луї Армстронг**, якого згодом назвали королем джазу. Саме він продемонстрував перші зразки чоловічого джазово-

го співу. Записи пісень у виконанні Армстронґа з його неповторним хрипким тембром досі популярні в усьому світі й зачаровують слухачів різних поколінь.

Луї Армстронґ

Б. Тіел, Дж. Вайс. «What a Wonderful World» (у виконанні Л. Армстронґа; фрагмент).

Дж. Герман. «Hello, Dolly!» (у виконанні Л. Армстронґа; фрагмент).

Які почуття пробуджують ці твори? Які особливості джазової музики в них простежуються? Що ти можеш сказати про інструментальний супровід кожного твору? Добери слова для характеристики мелодії однієї з пісень (за вибором).

У 10–20-х роках минулого століття в джазі з'явилися білі виконавці, і їхні ансамблі почали називати **диксилендами**. Саме такий ансамбль — «**Original Dixieland Jass Band**» (ODJB) — 1917 року зробив перший джазовий звукозапис. Сьогодні словом «диксиленд» називають весь **традиційний джаз**, тобто сукупність новоорлеанського, чиказького та нью-йоркського різновидів джазової музики.

У 1930-х роках настала пора розквіту великих джазових оркестрів — **біг-бендів**, до складу яких входило близько 20 виконавців. Джазовий стиль цих музичних колективів отримав назву **свінг**. У музиці свінґу на перший план виступають аранжування та сольна імпровізація. До найвідоміших біг-бендів того часу належав оркестр кларнетиста **Бенні Гудмена**.

Рекламна листівка гурту ODJB, 1918 р.

Б. Гудмен

Л. Пріма. Композиція «Sing, Sing, Sing» (у виконанні оркестру Б. Гудмена; фрагмент).

Опиши свої враження від прослуханої музики. Які музичні інструменти тобі вдалося розпізнати? Який із них виконує сольну імпровізацію?

В епоху свінгу та панування біг-бендів з'явилося багато професійних вокалісток та вокалістів джазу. Майстерність **Біллі Голідей** та **Еллі Фіцджеральд** стала зразком для співачок майбутніх десятиліть.

Слова **Д. Гейварда** і **А. Гершвіна**, музика **Дж. Гершвіна**. «Summertime» (у виконанні **Е. Фіцджеральд** та **Л. Армстронга**).

Який настрій створює ця пісня? У чому полягають особливості джазового співу? Чим він відрізняється від академічного виконання? Охарактеризуй тембри голосів співачки й співака.

Цікаво, що основою арії «Summertime» з опери «Поргі та Бесс» (1935) стала українська колискова «**Ой ходить сон коло вікон**». Цю пісню **Дж. Гершвін** почув у Нью-Йорку у виконанні Українського національного хору під керівництвом **О. Кошиця**.

У 1940-х роках виник новий джазовий стиль — **бібоп** (англ. *bebop*), який започаткував період сучасного джазу. В історії джазової музики відомі численні напрями та стилі: **кул-джаз**, **хард-боп**, **модал-джаз**, **фрі-джаз**, **джаз-рок**, **ейсид-джаз**, **джаз-ф'южн**, **сму-с-джаз**, **ню-джаз** тощо.

Джаз в Україні

Перший український джаз-бенд створив композитор **Юлій Мейтус** 1925 року в Харкові. У 30-х роках ХХ ст. джазові ансамблі почали з'являтися в усіх великих містах радянської України. На жаль, у ті часи влада називала джаз «буржуазним мистецтвом», а тому намагалася всіляко обмежити його поширення. Натомість у Львові, що тоді належав до Польщі, була заснована джаз-капела **Леоніда Яблонського**, до якої входили відомі музиканти **А. Кос-Анатольський**, **Б. Веселовський** та інші. Цьому колективу вдалося зробити модною українську пісню на теренах тодішньої Галичини.

Після Другої світової війни в українському джазі тривала епоха свінгу. У 1960 р. **Ігор Хома** заснував у Львові джазовий

ансамбль «Медікус», який про-пагував і розвивав імпровізацій-ний джаз, орієнтований на укра-їнський мелос.

Джазовий ансамбль «Медікус»

I. Хома. Фрагменти з альбому «Український джаз» (у вико-нанні джаз-бенду «Медікус»).

Який настрій створює прослухана музика? Які українські народні мелодії вона нагадала? Звучання яких інструментів тобі вдалося розпізнати?

На початку 60-х років у Києві був створений джаз-оркестр «Дніпро», а згодом вдалося організувати перший **Київський джазовий клуб**. Від 60-х років минулого століття і аж до незалежності на теренах України з'являлися десятки нових джазових колективів та джазових клубів. Розвиток та популяризація української джазової музики триває й досі.

Об'єднайтесь у три групи. Дослідіть розвиток джазу в Україні за періодами: перша група — 70-80-ті роки ХХ ст., друга група — 1990-2010 рр., третя група — від 2011 р. й донині. Підготуйте коротку текстову інформацію та проілюструйте її відповідними аудіозаписами.

Виконуємо пісню «Зима, красуня біла» (слова і музика Н. Май).

Заспівай пісню під фонограму разом із друзями. Запишіть своє виконання на диктофон. Прослухайте запис та оцініть власний спів.

Гра «Джазова імпровізація».

Об'єднайтесь у три групи й візьміть улюблені шумові інструменти. Із початком нового фрагмента джазової композиції кожна група виконує власну імпровізацію. Завдання — реагувати на зміну темпу, ритму та пульсу музики.

- Що таке джаз? Перелічи характерні ознаки джазової музики.
- Що ти знаєш про історію розвитку джазу? Назви прізвища знаменитих джазових виконавців та виконавиць.
- Розкажи про зародження й поширення джазу в Україні.

Розпочни збирати музичну джазову скриньку.

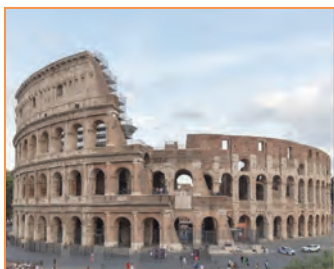

Урок 36. МИСТЕЦЬКІ ПОЄДНАННЯ

? Пригадай, які будівлі називають архітектурними пам'ятками.

Ти вже знаєш, що споруди, яким притаманна художньо-образна форма, називають **творами архітектури**, або **шедеврами зодчества**. Вони привертають до себе увагу красою та довершеністю, розповідають про різні архітектурні стилі й талант митців минулих століть. Чимало будівель стали візитівками міст або навіть країн.

? Розглянь зображення архітектурних пам'яток. Пригадай назви цих споруд, а також міста й країни, де вони розташовані. Перевір себе, скориставшись застосунком Lens.

Архітектурні пам'ятки перебувають під охороною законів кожної держави. Також про збереження пам'яток історії та культури піклується спеціально створена міжнародна організація ЮНЕСКО.

? Об'єднайтесь у три групи і розгляньте зображення, що ілюструють архітектурні пам'ятки України. Скористайтесь додатковими джерелами й підготуйте презентації про ці об'єкти, які перебувають під охороною ЮНЕСКО.

Софійський собор.
Київ

Арх. Б. Меретин.
Собор Святого Юра.
Львів

Арх. Й. Главка. Резиденція митрополитів Буковини та Далмації.
Чернівці

Основними засобами виразності, які застосовують в архітектурі, є **пластика об'ємів, масштабність, ритм, пропорційність**, а також **фактура і колір поверхні**.

Архітектурний масштаб — співвідношення між розмірами споруди й людини, а також між усією спорудою та її частинами і деталями.

Ритм — закономірне чергування однакових або подібних архітектурних форм чи їхніх елементів.

Пропорції — співвідношення архітектурних форм за висотою, шириною і довжиною.

Арх. С. Калатрава та ін.
Художній музей Мілвокі. США
(архітектурний масштаб)

Акведук Пон-дю-Гар.
Франція
(ритм)

Арх. У. А. Лагори та ін.
Тадж-Махал. Індія
(пропорції)

Пластичність полягає в гармонійному, зумовленому певною ідеєю переході від однієї частини споруди до іншої.

Важливе значення в архітектурі має також **фактура** як властивість архітектурної форми, що відображає об'ємний характер поверхні, і **текстура** — видимий малюнок на поверхні матеріалу.

Арх. С. Калатрава. Музей мистецтв та наук принца Філіпа. Іспанія
(пластичність)

Арх. Р. Адомайтіс та ін.
Будинок-банкнота. Литва
(фактура, текстура)

Колір в архітектурі забезпечує виділення об'ємів, площин та деталей споруд і створює певний емоційний настрій.

Симетрія надає рівноваги архітектурним масам відносно центру, осі або площини симетрії.

Асиметрія в композиції архітектурних форм може сприяти виявленню динамічності художнього образу споруди.

Собор Паризької Богоматері.
Франція (симетрія)

Арх. В. Милуніч, Ф. Гері.
Танцюючий будинок. Чехія (асиметрія)

У першій половині XIX ст. в архітектурі виник **еклектичний** стиль як поєднання різних стильових елементів в оформленні будівель. Художні принципи еkleктизму полягають у тому, що всі деталі мають бути переосмислені й адаптовані відповідно до духу часу, а ще — обов'язково поєднані між собою за задумом і тематикою.

Центральна залізнична станція в Антверпені (Бельгія) в еkleктичному стилі

Мистецькі поєднання можна спостерігати і в сучасній житловій забудові. Зокрема, віднедавна особливу популярність в архітектурі приватних будинків здобув етнічний стиль. Оселі будують із використанням новітніх технологій та матеріалів, а в дизайні екстер'єру прагнуть утілити українські народні

традиції. Будинок в етнічному стилі не тільки привабливий на вигляд, але й затишний та комфортний для життя.

Екстер'єр (із франц. *extérieur* — зовнішній) — зовнішній вигляд споруди.

Роботу над створенням майбутньої споруди архітектор/архітекторка розпочинає з ескізу, в якому засобами архітектурної графіки втілює свій творчий задум. Потім цей ескіз реалізовує в **проекті**, виконуючи креслення за допомогою спеціальних інструментів. Важливим етапом творчого процесу є виготовлення **макета** — зменшеного зразка будівлі в об'ємі з паперу, картону, гіпсу тощо.

Сучасні архітектори використовують комп'ютер та спеціальні комп'ютерні програми як засоби створення моделі майбутньої споруди у тривимірному зображенні.

Практична робота. Уяви себе архітектором/архітекторкою і спробуй зобразити екстер'єр сучасного будинку в українському стилі у кутовій перспективі.

- Які шедеври архітектури тебе найбільше зацікавили?
- Які засоби виразності архітектури ти знаєш?
- Що таке екстер'єр будівлі?

Досліди, чи є в твоєму регіоні пам'ятки архітектури. Якщо так, то збережи зображення цих споруд у свою віртуальну архітектурну скриньку.

Урок 37. ЕНЕРГІЯ РИТМУ В МИСТЕЦТВІ

Яка танцювальна музика тобі подобається? Опиши її ритм і темп.

У сучасній музиці дуже багато композицій у швидкому енергійному темпі. Серед них особливе місце посідає **рок-н-рол** — музичний напрям, що зародився у 50-х роках минулого століття в США. Вважають, що цей термін запровадив 1951 року диск-жокей із Клівленда **Алан Фрід**.

Рок-н-рол — насамперед танцювальна музика, що увібрала в себе риси ритм-енд-блюзу, джазу та кантрі.

Ритм-енд-блюз блюз (з англ. *rhythm-and-blues*, скорочено — *R&B*, *ар-енд-бі*) — різновид блюзу, що має експресивну мелодику, інструментальний вступ, швидкий темп та енергійний біт.

Надзвичайно важливу роль у становленні ритм-енд-блюзу зіграв співак, гітарист і композитор **Мадді Вотерс**: записані ним хіти досі входять до репертуару блюзових та рок-музикантів.

Рут Браун

Спочатку ритм-енд-блюз звучав у виконанні співака чи співачки під акомпанемент саксофона, гітари, фортепіано, контрабаса та ударних, а пізніше — в супроводі електрогітари й електрооргана. Серед перших відомих вокалістів цього музичного напрямку — **Рей Чарлз, Джордж Бенсон, Рут Браун** та інші.

В сучасному R&B поєднано елементи соулу й танцювальної музики (зокрема фанк та хіп-хоп).

Р. Тумбс. «**Teardrops from My Eyes**» (у виконанні Р. Браун, фрагмент).

Які почуття пробуджує ця музика? Що ти уявляєш під мелодію прослуханої пісні? Охарактеризуй ритм і темп твору. Звучання яких музичних інструментів тобі вдалося розпізнати?

До середини 50-х років ХХ ст. на основі ритм-енд-блюзу сформувався рок-н-рол. Спочатку його виконували тільки білі музиканти (**Біл Гейлі та група «Кометс»**), а невдовзі до них приєдналися й афроамериканці (**Літл Річард, Чак Беррі** та ін.).

Рок-н-рол (з англ. *rock'n'roll* — крутись і гойдайся) — динамічний модний танець і музичний напрям, який виник на ґрунті ритм-енд-блюзу та хілбілі (різновиду кантрі — народної музики білих поселенців із південних районів США).

Особливості музики рок-н-ролу: проста мелодія, побудована на багаторазових повтореннях короткої одноманітної фрази із незначними мелодичними або гармонічними змінами, що супроводжується чітким монотонним ритмом з акцентами на другій і четвертій долях такту. Музичний розмір — 4/4, темп — від помірно швидкого до швидкого.

М. Фрідман, Дж. Маєрс. «Rock Around The Clock» (у виконанні Б. Гейлі та групи «Кометс»; відеофрагмент).

Опиши свої враження від перегляду. Простеж, чи змінюються протягом твору мелодія, ритм і темп. Які елементи танцю тебе найбільше зацікавили? Які риси ритм-енд-блюзу простежуються в музиці рок-н-ролу?

Проте титул «короля рок-н-ролу» завоював **Елвіс Преслі** — американський співак і актор, одна з найбільш епатажних постатей у шоу-бізнесі ХХ ст. Він став символом культури нового покоління. Творчість Елвіса Преслі мала значний вплив на рок-музику, а перевидання його альбомів та збірки найкращих пісень виходять донині.

Елвіс Преслі

Фрагменти виступів Е. Преслі з піснями:

«Blue Suede Shoes» (авт. К. Перкінс);

«Jailhouse Rock» (авт. Дж. Лейбер, М. Стол-лер);

«That's All Right (Mama)» (авт. А. Крадап).

Поділися своїми враженнями від прослуханих творів. Які характерні ознаки рок-н-ролу ти помітив/помітила? У чому полягає особливість ритмічного супроводу та вокального виконання цих композицій?

Від початку 1970-х років існує **акробатичний рок-н-рол** — вид спорту, що поєднує елементи танцю, спортивної акробатики, високий темп і технічно складні рухи.

Відеофрагмент телешоу «Україна має талант-9. Діти-2»: акробатичний рок-н-рол (у виконанні В. Марчук та О. Брови).

Які емоції викликав у тебе цей виступ? Що тебе найбільше вразило? Як ти вважаєш: акробатичний рок-н-рол — це більше танець чи спорт? Обґрунтуй свою думку.

Розучуємо пісню «Шалений рок-н-рол» (слова і музика Н. Май).

1. Хтось вміє грати на баяні,
А хтось ганяє у футбол,
А я танцюю на дивані
Шалений танець рок-н-рол!
Я свого часу не жалкую,
Відклавши зошити й книжки,
Я танець рок-н-рол танцюю,
Танцюю завжди й залюбки!

Приспів:

Рок-н-рол, рок-н-рол,
Веселий танець рок-н-рол!
Рок-н-рол, рок-н-рол,
Шалений танець рок-н-рол!

2. Один дає усім поради,
Другий жує собі ментол,
А я танцюю до упаду
Шалений танець рок-н-рол!
Я свого часу не жалкую,
Відклавши зошити й книжки,
Я танець рок-н-рол танцюю,
Танцюю завжди й залюбки!

Приспів (тричі).

Візьми музичний інструмент і спробуй створити власну музичну імпровізацію у відповідному ритмі.

- Що ти знаєш про рок-н-рол? Назви його ознаки.
- Кого із виконавців називають королем рок-н-ролу? Які пісні цього співака тобі запам'яталися?
- Чим, на твою думку, відрізняються хіти рок-н-ролу від сучасної дитячої пісні Н. Май?

Скористайся додатковими джерелами та дізнайся більше про життя і творчість Е. Преслі.

Урок 38. ЕНЕРГІЯ РИТМУ В МИСТЕЦТВІ

Поміркуй, до якого виду образотворчого мистецтва належить інтер'єр. Обґрунтуй свою думку.

Із давніх-давен, відколи людина почала зводити житло, вона намагалася облаштувати його відповідно до власних уявлень про доцільність і красу.

Інтер'єр (із фр. *intérieur* — внутрішній) — архітектурно й художньо оформлена внутрішня частина будівлі, приміщення.

Інтер'єр — невіддільна складова архітектури та невід'ємна частина нашого життя. Вдома і в школі, в магазині та в бібліотеці, у музеї і в концертному залі — в будь-якій архітектурній споруді є спеціально облаштований внутрішній простір.

Пригадай, у яких творах живопису людей часто зображують на тлі інтер'єру. До яких жанрів належать ці твори?

Інтер'єр поділяють на два види: громадський і житловий.

Громадський інтер'єр
(зразок)

Житловий інтер'єр (зразок)

Громадський інтер'єр залежить від його призначення. Приміщення для навчання повинні бути світлими і просторими, адже в них необхідно розташувати парти, дошки, навчальне обладнання. У торговельних залах мають бути широкі проходи та зручний доступ до вітрин і стелажів. Інтер'єри кафе і ресторанів передбачають створення затишної, спокійної атмосфери. Досить багато вимог до офісних та виробничих приміщень, які залежать передусім від виду діяльності, однак будь-яке робоче місце обов'язково має бути добре освітленим та зручним.

Житловий інтер'єр створюють для людських осель, де все має бути комфортним і відповідати смакам та вподобанням господарів. Облаштування

приміщень може розповісти про спосіб життя, добробут і навіть характер власників. Деталі інтер'єру — меблі, світильники, килими тощо — відповідають історичному періоду, в якому живуть люди, а тому мають певний стиль. Житловий інтер'єр залежить від типу кімнати: вітальня, спальня, кабінет, кухня, ванна, дитяча кімната.

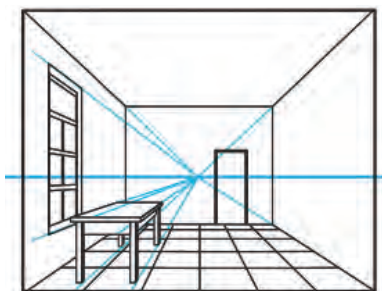

Пригадай, який вигляд має інтер'єр твоєї кімнати. Розкажи, чи зручно розташовані меблі, чи створює гарний настрій колір стін, чи хотілося б тобі щось змінити і чому.

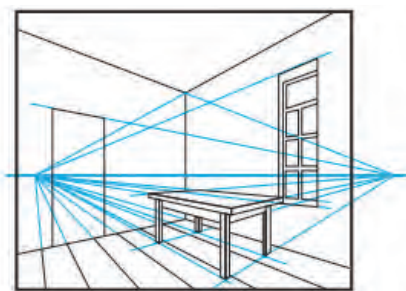
Інтер'єр кімнати або приміщення можна зображувати по-різному, залежно від кута зору.

У **фронтальному** інтер'єрі зображувальна площина паралельна видимій протилежній стіні (для перспективної побудови такого малюнка використовують одну точку сходження).

У **кутовому інтер'єрі** всі стіни розташовано під кутом до зображувальної площини (для перспективної побудови такого малюнка використовують дві точки сходження).

Побудова фронтального інтер'єру

Побудова кутового інтер'єру

Інтер'єр банкетної зали
(фронтальний інтер'єр)

Інтер'єр спальні в сучасному стилі
(кутовий інтер'єр)

Хто займається створенням дизайну громадських та житлових приміщень? Поміркуй, у чому полягають особливості цієї професії.

Останніми роками значної популярності набула професія **дизайнера інтер'єру**. За бажанням замовника фахівець із дизайну розробляє проект майбутнього інтер'єру, ґрунтуючись на єдності прагматичних і художніх ідей та рішень.

Об'єднайтесь у пари. Розгляньте зразки інтер'єру в стилі рок-н-рол. Обговоріть, чи вдалося дизайнерам створити ритм в інтер'єрі. Які об'єкти чи елементи декору вказують на це?

Практична робота. Уяви себе дизайнером/дизайнеркою і створи ескіз інтер'єру сучасного житла. Використай фронтальну перспективу в зображенні. Техніка виконання — кольорові олівці.

1

3

2

майстер-клас на youtube-каналі

- Що таке інтер'єр? На які види його поділяють?
- Назви характерні ознаки громадського та житлового інтер'єрів.
- Чим відрізняються кутова і фронтальна композиції в зображенні інтер'єру?

Досліди інтер'єр кімнат твоєї оселі. У якому стилі вони оформлені?

Урок 39. ІСТОРІЯ ЛЕГЕНД

Чи знаєш ти, що в другій половині ХХ століття на теренах Західної Європи, в Скандинавії, Великій Британії, а також в США з'явився новий напрям в музиці, сповнений енергії, ритму? Це рок-музика, що змінила світ.

Рок-музика (англ. *rock*) — узагальнена назва низки напрямів популярної музики другої половини ХХ століття, що походять від рок-н-ролу та ритм-енд-блюзу.

Чи знаєш ти, що рок-музика має велику кількість напрямів: від танцювального рок-н-ролу до металу?

Характерні риси рок-музики: така музика зазвичай виконується рок-групою, що складається з вокаліста, гітариста (який грає на електрогітарі), бас-гітариста і барабанщика, іноді клавішника. Інколи використовується саксофон, губна гармоніка, акордеон та інші інструменти. Відмітними рисами рок-музики є одноманітний ритм із сильним бек-бітом, що підтримується барабанами та електрогітарою.

Історія легендарних гуртів

Легендарний британський біт-рок-гурт «**The Beatles**» із Ліверпуля у складі Джона Леннона, Пола Маккартні, Джорджа Гаррісона та Рінго Старра започаткував новий етап у рок-музиці. Гурт справив значний вплив на поп- і рок-музику всього ХХ століття. Саме цей гурт змінив роботу музичних

The Beatles

студій, розподіливши на студійні та концертні записи, а також запровадив моду в зачісках та одязі. Але найбільший вплив «The Beatles» був у формі та змісті рок-музики, у багатстві жанрів, мелодизмі, експериментаторстві в музичних формах.

Найвідомішою групою, що виникла на базі ритм-енд-блюзу і впродовж усієї своєї кар'єри поверталася до блюзових коренів, є «**The Rolling Stones**». Їхній імідж був значно агресивнішим, звучання і проблеми, що порушувалися в піснях, також демонстрували новий підхід до музики. Цей рок-гурт у складі Міка Джаггера, Кіта Річардса, Ронні Вуда, який працює і дотепер, готує до випуску новий альбом «Hackney Diamonds».

«**Pink Floyd**» — британський рок-гурт, представник жанрів **психоделічного** та **прогресивного року**, відомий психоделічно-космічною музикою, філософськими текстами (рок-опера «The Wall»). Творчість гурту вплинула на розвиток усієї рок-музики.

«Rolling Stones»

«Pink Floyd»

Різновиди року

Ряд груп на основі блюз-року створили «важке» гітарне звучання, **хард-рок**. Першим гуртом, що працював в стилі хард-рок був «**Led Zeppelin**» (1969 р.), за ним з'явилися гурти «**Black Sabbath**» і «**Genesis**». Прогресивний рок розвинувся на межі 1960–1970-х років від психоделічного року та як результат експериментів з електронними інструментами, джазовою та академічною музикою.

На базі поп-року 1960–1970-х років виник дуже легкий («сімейний») вид року — **софт-рок**, представлений Тіною Тернер, гуртами «Bread», «The Carpenters» та іншими. Спорідненим до цього напрямку можна вважати **поп-рок** 1970-х — із м'якою, спокійною рок-музикою, що пов'язують з творчістю Елтона Джона, Рода Стюарта, Біллі Джоела. Група «Ramones» стала першою справжньою панк-рок-гурпою і однією з найвпливовіших груп альтернативного року взагалі. Для їх музики характерним є нігілістична, іноді антигромадська ідеологія, швидка, агресивна манера гри, драйв та енергетика. У європейських рок-композиціях кінця 90-х років великого поширення набуло використання елементів класичної музики — живі оркестри, ефекти синтезаторів, майже оперний жіночий вокал. До **симфо-металу** відносять групи «Nightwish», «Within Temptation», «Rhapsody» та інші.

Тіна Тернер

Легендарний «Queen» — британський рокгурт, створений 1971 р. у Лондоні, гурт з «оперним» багатоголоссям, що працював в арені-рок і поп-рок. «Queen» за період з 1970-го по 1986 рік дав понад 700 концертів у всьому світі. Найвідоміші пісні «We Are the Champions», «We Will Rock You», «Bohemian Rhapsody», «The Show Must Go On» і створені на їх основі кліпи звучать і досі. А відеоролик на композицію «Bohemian Rhapsody» вважається першим відеокліпом в історії світової музики. Значний внесок «Queen» здійснив у жанрах хард-рок та хеві-метал.

Рокгурт «Queen»

Переглянь уривок із музичної драми «Богемна рапсодія». Група «The Beatles». «Let it be», «Yesterday». Група «Queen». «The show must go on», «We are the champions». Група «Pink Floyd», «Another Brick in the Wall».

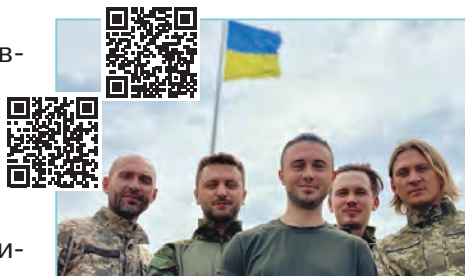
Які особливості рок-музики відчуваються в композиціях різних гуртів?

Українська рок-музика виникла наприкінці 1960-х років та була представлена творчістю аматорських біг-бітових та ритменд-блюзових гуртів («Еней», «Гуцули», пізніше — «Діалог», «Крок», «Лабіринт» та інших). У наш час в Україні проводиться ряд рок-фестивалів, наприклад: «Тарас Бульба», «Рок Січ», «Чайка», «Славське Рок», «Шешори» тощо. Сучасна українська рок-музика має багато напрямів: поп-рок (Лама, гурти «Антитіла», «Друга ріка», «Скрябін», «С.К.А.Й.»), важкий-метал («Біла вежа», «Мотор’ролла»), етно-рок («ВВ»), фолк-рок («Кому вниз», «Мандри», «Русичі»), мелодійний рок («Океан Ельзи») тощо.

Рок-групи «АНТИТІЛА». ТDME. (уривки з пісень).

Гурт «Океан Ельзи». «Відпусти», «Без бою», «Все буде добре», «Обійми» (фрагменти).

Охарактеризуй особливості рок-музики прослуханих пісень.

Виконуємо пісню «Рок-н-рол» (слова і музика Н. Май).

Рок-група «Антитіла»

Заспівай пісню під фонограмний супровід. Покажи руками і пантомімою зміст пісні. Спробуй зобразити свою пластичну рок-н-рольну імпровізацію до пісні. Заспівайте пісню ще раз та спробуйте створити музичний супровід до пісні на шумових інструментах маракасах.

Гра «Рок-композиція».

Спробуй створити рок-імпровізацію під назвою «Все буде добре» на музичному інструменті синтезаторі або на синтезаторі онлайн.

• Про яку сучасну молодіжну культуру та музичний стиль йшлося сьогодні на уроці?

- Які виконавці та групи працювали в різних напрямках рок-музики?
- У чому полягає особливість рок-музики?

Послухай вдома улюблену музику. Чи є серед неї рок-композиції? Намалюй картину «Мій рок» та презентуй її у школі.

Урок 40. ІСТОРІЯ ЛЕГЕНД

Чи любиш ти гуляти в парках і скверах? Чи помічаєш ти, що всі вони мають свою неповторну організацію, яка здійснюється за допомогою рельєфів, рослинності, води тощо?

Саме **ландшафтна архітектура** займається організацією садово-паркового простору: скверів, бульварів, парків, альтанок тощо.

Парк «Наталка». Київ

Ландшафтна архітектура — об'ємно-просторова організація території, об'єднання природних, будівельних і архітектурних компонентів у цілісну композицію, що несе певний художній образ.

Мандрівка в історію легенд ландшафтної архітектури

В Єгипті садибні комплекси разом зі священними гаями і озелениними вулицями входили в планувальну структуру міст. Композиції Єгипетських садів і парків засновані на принципі геометричних побудов: прямокутні симетричні конструкції посередині з басейном, береги якого оточено деревами та пальмами, а весь комплекс огорожений від оточення мурами. Сади Стародавньої Греції були пропорційними з принципами рівноваги, ритму та симетрії. На терасах висажували великі дерева, квіти, будували фонтани. Зелені маси поєднували з крученими сходами, прикрасами. В садах були вічнозелені та плодові дерева. Вавилонські легендарні висячі сади Семіраміди — це чотирирівневі споруди з прохолодними кімнатами, прикрашеними рослинами. Склепіння цих будівель на кожному рівні підпирали 25-метрові колони, а тераси з плиткою, асфальтом були засипані шаром землі для вирощування дерев.

Протягом віків сформувались італійський, французький, китайський, японський та інші сади.

Італійський стиль у ландшафтному дизайні — це синтез епохи ренесансу і сучасних технологій. Це чіткі геометричні фігури з вираженим рельєфом. Поєднання комплексу терас і пагорбів з античними сходами. Тінисті алеї з оливи, горіха та плодкових дерев. Водойми й фонтани зі спадаючими каскадами води. Акуратно стрижені галявини. Амфітеатри й велика кількість каменів і колон.

Французький стиль розвивався водночас з архітектурним стилем бароко в середині XVII ст. Цей стиль мав широкі центральні алеї, обсажені рядами лип, туй або кипарисів, низькі бордюри на газонах, складені візерунки у партері із піску, вугілля, цегли, скла, а партери повністю засаджені квітами. Яскравим прикладом такого парку став легендарний **палацово-парковий ансамбль Версаль** (автор А. Ленотр). Штучне середовище із підстриженими деревами, гладенькими водними поверхнями басейнів та фонтанів у кам'яних рамах, квітниками, скульптурами, малими архітектурними формами.

Італійський стиль

Французький стиль

Китайський стиль. Китайські сади і парки мають вільне планування, в якому поєднано рельєфи, водойми, зелень і малі архітектурні форми (містки, ворота, альтанки, галереї). Сади в Древньому Китаї влаштовувалися при імператорських палацах, гробницях і храмах. Вільне планування поєднується з симетричними композиціями будинків. Найбільш виразні елементи: вигнуті містки, альтанки, пагоди, зигзагоподібні сходи з яскравими червоними, смарагдово-зеленими, жовти-

ми кольорами. Водойми прикрашали лотосами, а їхні береги — ірисами, піонами та хризантемами.

Японські сади символізують досконалий світ земної природи. У композиціях присутні штучні гори, пагорби, ставки і острови, водоспади, асиметрично розміщені камені та ліхтарі й альтанки із природних матеріалів. Сади Японії бувають декількох типів: палацові, храмові, сади чайної церемонії, сади біля житлових будинків. Характерною рисою «Японського малого саду» є символіка.

Китайський стиль

Японський стиль

У багатьох міських парках й скверах сучасності зустрічаються унікальні скульптури. Чудова бронзова скульптура музикантів групи «The Beatles» створена в натуральний зріст і важить 1,2 тонни в рідному місті виконавців — Ліверпулі. Ця скульптурна композиція виконана за фотографією 1963 р. скульптором Енді Едвардсом.

Бронзова скульптура музикантів групи «The Beatles». Ліверпуль

Наша Україна має свої національні традиції та основні елементи побудови ландшафтних композицій. За останні роки в Україні основним типом парку був типовий парк культури і відпочинку в різних містах.

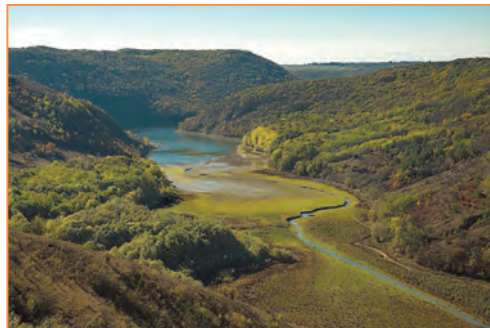
 Розкажи про парки й сквери, в яких ти бував/бувала. Які вони? Чим особливі?

В Україні існує два класи ландшафтних комплексів — рівнинний і гірський. Чи знаєш ти, що існують парки, які внесено до реєстру національних парків України?

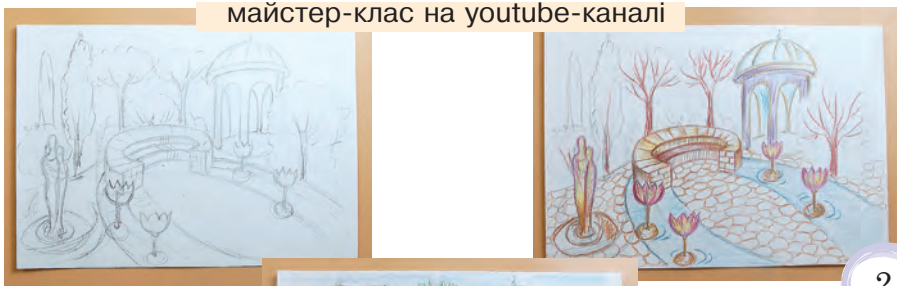
 Переглянь відео «Національні парки України».

 Розпізнай світлини парків. Назви їх.

 Практична робота. «Парк моєї мрії»

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

 • Що таке ландшафтна архітектура?
• Які характерні ознаки італійського, французького, китайського та японського стилів?

 Склади скарбничку паркових шедеврів.

Урок 41. ПОПУЛЯРНЕ В СУЧАСНОСТІ

Яку музику ти вважаєш популярною? Поміркуй, які характерні риси їй притаманні.

Попмузика (з англ. *pop music*, скорочення від *popular music* — популярна, загальнодоступна музика) — поняття, що охоплює різноманітні стилі, жанри та напрями масового музикування.

Історія розвитку популярної музики

Попмузика розвивалася паралельно з іншими стилями музики ХХ століття. В 1970-х та 1980-х роках її називали «естрадною музикою», «естрадою», а пісні виконували співаки-солісти під інструментальний акомпанемент. Популярну музику виконували у Франції — **Едіт Піаф, Мірей Матьє, Джо Дассен**; в Італії — **Андріано Челентано, Тото Кутуньо**; у США — **Майкл Джексон, Мадонна, Принс, Вітні Х'юстон, Брітні Спірс, Леді Гага, Кеті Перрі, Джастін Тімберлейк, Ріана, Бейонсе** та інші. Така музика стає танцювальною музикою на дискотеках. З 70–80 років стала розвиватись українська популярна естрадна музика, яка пов'язана із іменами **С. Ротару, В. Зінкевича, Н. Яремчука, О. Білозір, Т. Петриненка, А. Кудлай, В. та С. Білоножків, тріо Мареничів, П. Дворського, П. Зіброва**, гуртами «Водограй», «Смерічка», «Червона рута», «Стожари», «Черемош» та іншими.

Характерні риси попмузики

Зміст	Буденне життя, людські стосунки, почуття, життєві історії близькі кожній людині.
Вокальний стиль	Мелодійна та емоційна манера виконання, застосування відкритого звука, широке використання техніки естрадного вокалу.
Музичні інструменти	Живий естрадний ансамбль або оркестр, сучасний фонограмний супровід, електронна апаратура, яка додає музичному твору неповторного звучання.
Мелодії	Мелодії, як правило, нескладні, ритмічні, легко запам'ятовуються.

Послухай музичну вікторину «Хіти 70-80-х». Які з пісень тобі знайомі? Хто їх виконавці?

Майкл Джексон — американський співак і танцюрист, став одним із комерційно найуспішніших сольних артистів. Володар численних премій та нагород; вважається «королем поп-музики».

Мірей Матье — французька зірка, яка стала «послом французької пісні». Її репертуар складається з понад 1000 пісень різними мовами (від французької і німецької до японської).

Патрісія Каас — французька співачка. Її репертуар — це суміш поп-музики, джазу і класичного шансону.

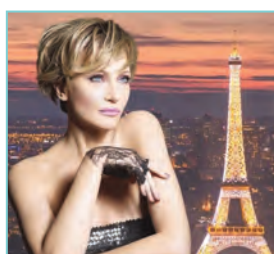
Лара Фабіан — бельгійська та канадська співачка, яка відома сильним вокалом та філігранною технікою виконання. У 2009 році вийшов довгоочікуваний альбом Л. Фабіан «Toutes Les Femmes En Moi» («Всі жінки в мені»), в якому вона демонструє своє захоплення жінками-співачками Франції та Квебеку.

Майкл
Джексон

Мірей
Матье

Патрісія
Каас

Лара
Фабіан

Тото Кутуньо — італійський попспівак, композитор-пісняр, інструменталіст. Успіх до нього прийшов 1980 року — він переміг із піснею «Solo noi».

Тото Кутуньо

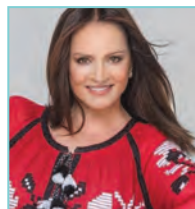

Адріано Челентано — італійський актор, естрадний співак, композитор і режисер. Хітами співака стали пісні «Confesa», «Soli», «Susanna» та інші.

Адріано Челентано

Софія Ротару — відома співачка, народна артистка України. З 1970-х років С. Ротару починає активні гастролі країною, створюючи свій унікальний стиль, що характеризується тонким і гармонійним поєднанням народного мелосу і сучасних естрадних ритмів. Найпопулярніші її пісні: «Червона рута», «Одна калина», «Хуторянка», «Край, мій рідний край», «Водограй» та інші.

Софія Ротару

М. Джексон. «They Don't Care About Us». П. Каас. «Mon Moe Moi», «D'Allemagne» («Besie»). А. Челентано. «Confessa», «Soli». Л. Фабіан. «Je t'aime». С. Ротару. «Червона рута» (уривки).

Поділися своїми враженнями від прослуханої музики. Який твір тобі сподобався найбільше?

У наш час українська популярна музика щороку поповнюється новими іменами. Сучасну пісню представляють **Тіна Кароль**, **Джамала**, **О. Пономарьов**, **DZIDZIO**, **А. Пивоваров**, **ALEKSEEV** та інші.

Тіна Кароль

ALEKSEEV

О. Пономарьов

DZIDZIO

А. Пивоваров

Джамала

Тіна Кароль. «Україна — це ти». Джамала. «Крила». О. Пономарьов, DZIDZIO. «Гей, соколи!», О. Пономарьов, DZIDZIO, А. Пивоваров, ALEKSEEV. «Чому».

Визнач у прослуханих піснях характерні риси сучасної популярної музики.

Розучемо пісню «Червона рута» (слова і музика В. Івасюка).

1. Ти признайся мені,
Звідки в тебе ті чари,
Я без тебе всі дні
У полоні печалі.
Може, десь у лісах
Ти чар-зілля шукала,

Урок 42. ПОПУЛЯРНЕ В СУЧАСНОСТІ

Що таке скульптура? Пригадай її характерні ознаки. Чим відрізняється скульптура XXI століття від шедеврів минулих століть?

Скульптурне мистецтво пройшло великий шлях свого розвитку. Античні скульптори та митці епохи Відродження створювали свої шедеври в формі ідеального людського тіла.

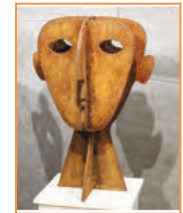
А що притаманне скульптурі нашого часу, початку XXI століття?

Сучасні митці й мисткині втілюють художні образи в різних матеріалах, використовуючи мову пластики.

Нові матеріали для створення скульптури

На зміну мармуру, каменю, глині, бронзі прийшли пластик, скло, кольорові метали, синтетичні матеріали, штучний камінь, папір, дроти, віск.

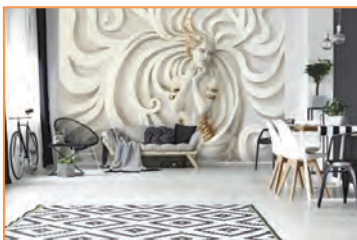
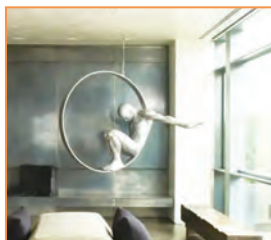
Сучасні скульптури

Інтер'єрні скульптури

Чи доводилось тобі бачити скульптуру в приміщенні? У дизайні приміщення використання скульптури додавало вишуканості, що складало декоративну функцію. Скульптура в інтер'єрі підкреслює стиль і особливості, розкриває внутрішній світ, художній образ.

Розглянь приклади інтер'єрних скульптур та розпізнай, яке це приміщення.

Нові технології створення скульптур

На зміну усталеним технологіям виготовлення скульптури приходять нові технології створення сучасних скульптур.

Під впливом нових технологій на мистецьке середовище виник феномен під назвою **цифрове мистецтво**. Стали з'являтися голографічні зображення, що імітують рельєф, скульптуру.

Тривимірна графіка, як розділ комп'ютерної графіки, допомагає створювати зображення шляхом моделювання об'ємних об'єктів у тривимірному просторі. На основі тривимірного моделювання створюють 3D-моделі скульптурних шедеврів.

3D-голографічні зображення

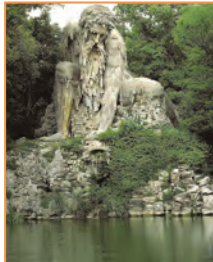

Об'єднайтесь у пари та здійсніть віртуальну подорож «Нові тенденції скульптури». Дізнайтесь про незвичайні скульптурні твори детальноше за допомогою застосунку «Об'єктив».

Драматична фея з дротів.
Велика Британія

Охоронець ставка.
Флоренція, Італія

Турботлива рука.
Гларус, Швейцарія

Б. Каталано.
Мандрівники. Франція

Чорний привид.
Клайпеда, Литва

Людина дощу.
Італія

Чи важко створити скульптуру із пластиліну? Технологія виготовлення скульптури з пластиліну досить нескладна: задум композиції, створення ескізу, втілення задуманого в об'ємі.

Практична робота. Створи мініскульптуру для наших захисників/захисниць та ветеранів війни за зразком або власним задумом.

- Які види сучасних скульптур існують? Із яких матеріалів їх виготовляють?
- Назви особливості моделювання об'ємних об'єктів у тривимірному просторі.

Розкажи про свою скульптуру для захисників/захисниць.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

Урок 43. АВТОРСЬКІ ПІСНІ Й НОВИЙ ЖИВОПИС

Сьогодні на тебе чекає зустріч із бардівською та авторською піснею.

Середньовічні барди були професійними поетами-співаками, мандрівними або придворними. Вони виконували героїчні пісні-балади, бойові, релігійні та сатиричні

пісні, елегії тощо. Ірландські барди становили окрему замкнену спадкову касту професійних поетів, співаків та музикантів. Вони здебільшого жили при дворі ірландських королів та вождів кланів, виконуючи при цьому певну офіційну функцію, і були свого роду літописцями і сатириками, які прославляли своїх повелителів та критикували їхніх ворогів.

Поняття **бард** стало особливо популярним в епоху романтизму. Про бардів згадували поети і письменники: Вальтер Скотт, Вільям Шекспір та Роберт Бернс. Бардами в той час стали називати самодіяльних поетів та виконавців авторської пісні (більш сучасний термін, що його використовують в українській мові, — співана поезія) — жанру, що виник у 50-х роках ХХ ст.

Бард (англ. *bard* — співець) — народний співець давніх кельтських родів, у середні віки — валійський, ірландський, шотландський професійний поет-співець, який співав у супроводі схожого на ліру інструмента. Музика середньовічних бардів не збереглася.

У наш час бардами називають **авторів-виконавців «авторської» пісні**.

Прообразами сучасних бардів були давньогрецькі лірники, українські кобзарі. Як і сучасний бард, так і стародавній поет, виконували власні вірші, акомпануючи собі на струнному інструменті (як правило, на гітарі).

Українські барди — виконавці пісень (у тому числі власних) у жанрах бардівської пісні, співаної поезії тощо. Виконання пісень відбувається під супровід шестиструнної гітари класичної форми або ж стилізованої під кобзу; іноді під фортепіано (**Сергій Шишкін**), під ліру та кобзу (**Едуард Драч**).

С. Шишкін

Наталка Криничанка, Дмитро Лінартович, Микола Тимчак, Олександр Смик, Сергій Шишкін та багато інших.

Рух українських бардів як явище сформувався наприкінці 80-х років, зокрема під час перших фестивалів авторської пісні «Оберіг» та «Червона рута».

Наприкінці 90-х років минулого століття з'явилася «друга хвиля» українських бардів, які виконували гостро-соціальні пісні: народні, стрілецькі, повстанські пісні. Сьогодні популярними бардами України є **Едуард Драч**,

Е. Драч. «Небо України».
М. Бурмака. «Мова кольорова».
С. Шишкін. «Осіньна пісня».

Які особливості бардівської пісні тобі вдалося розпізнати у прослуханих піснях? Розкажи про музичні образи кожної пісні.

Василь Жданкін

Василь Жданкін — український бард, кобзар, бандурист; акомпанує собі на кобзі. У репертуарі — пісні на вірші українського лемківського поета Богдана-Ігоря Антонича.

Марія Бурмака — українська співачка, народна артистка України. У 1989 р. перемогла на фестивалі співаної поезії «Оберіг» (Луцьк), а на «Червоній руті» отримала другу премію в жанрі авторської пісні.

Едуард Драч — український бандурист, кобзар, лірник, поет, бард і рок-музикант, виконує-реконструє традиційний кобзарсько-лірницький репертуар

Едуард Драч

Марія Бурмака

у супроводі вересаївської кобзи, старосвітської бандури та колісної ліри. Значну частину репертуару становлять авторські псалми та пісні в народному стилі, так звані «запорозькі пісні», лицарські пісні, невольничі плачі, богомільні пісні, побожні псалми та канти, духовна та світська лірика.

Бард-рок (англ. *bard* — співець і рок) — широкий спектр форм року, основою якого є авторська пісня в сольному (акустичному) або груповому виконанні.

Чи знаєш ти, що різновидом пісень є авторські пісні, які створюють і виконують самі автори? Виконавцями авторської пісні є співаки-барди або виконавці попмузики. Синонімом терміну **авторська пісня** в українській мові є **співана поезія**. Це найдавніший вид творчості, що відомий культурам чи не всіх народів.

Авторська пісня — умовна назва музичного твору, автором тексту і виконавцем якого є одна й та сама людина.

Виразальні засоби та характерні риси авторської пісні

Текст — змістове та якісне навантаження — на поетичному тексті; зміст текстів, манера виконання, сценічне обличчя автора і навіть характери героїв глибоко пронизані особистісним началом поета.

Музика — наспівність, природність, мелодійність та гармонійна функціональність музичного матеріалу.

Виконання — камерність виконання; автор за допомогою своєї творчості наче веде довірливу розмову з аудиторією, викликає на відвертість у дружній атмосфері взаєморозуміння і довіри. Настрій довірливого спілкування, пісня — звернення до людей, спроба донести своє сприйняття світу до свідомості слухача; пісня адресована і звернена до однодумців автора.

Об'єднайтесь у дві групи. Дізнайтеся про історію авторської пісні в Україні (1-ша група), фестивалі й клуби авторських пісень (2-га група).

Виконуємо пісню «Червона рута» під фонограму.

Уяви себе в студії звукозапису. Увімкніть фонограму пісні та запишіть своє виконання на диктофон. Спробуйте сольне, дуєтне виконання пісні, а потім ансамблеве та хороове. Яке виконання буде найбільш вдалим?

Гра «Я — диригент/диригентка».

Проспівайте хором перший куплет пісні. Оберіть диригента/диригентку, який/яка рухами показуватиме темп і характер вашого співу. Другий куплет заспівайте ланцюжком відповідно до вказівок диригента/диригентки.

• Про які особливості бардівської та авторської пісні ти дізнався/дізналася?

• У чому їх особливості? Чим відрізняється авторська та бардівська пісні?

Додай у скарбничку пісень найкращі записи свого виконання.

Урок 44. АВТОРСЬКІ ПІСНІ Й НОВИЙ ЖИВОПИС

 Які картини тобі подобаються? Які з картин ти вибереш для оформлення власного інтер'єру?

Ми всі маємо різні смаки: одні люблять зображення моря, гірські пейзажі, водоспади, хтось надає перевагу натюрмортам або картинам анімалістичного жанру тощо. А інші обирають репродукції відомих шедеврів мистецтва. Людям властиве різне почуття прекрасного, а тому і картини, призначені для інтер'єру, у всіх різні.

Інтер'єрні офісні картини

Для оформлення житлових приміщень стали популярними цикли картин, які виконані художниками майстрами (живопис, графіка) та й ті, які виконані на основі використання цифрових технологій (комп'ютерна і 3-D графіка) тощо.

Картини в інтер'єрі житла

Великої популярності набули модульні картини в інтер'єрі. В сучасному інтер'єрі, особливо коли квартири є невеликими (квартири-студії), в скандинавському стилі або стилі хай-тек, власники квартир не використовують

зайвого оздоблення (килимів, громіздких меблів і яскравих шпалер). Вони надають перевагу модульним картинам.

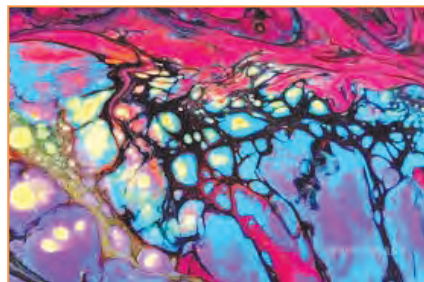
Витоки сучасних сегментованих зображень в інтер'єрі беруть початок в ХХ столітті, коли з'явився живопис кубізму і мінімалізму.

Спробуйте себе у ролі дизайнера інтер'єру та підберіть модульні картини у вітальню, спальню.

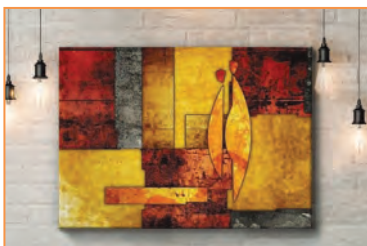
Техніки виконання інтер'єрного живопису

Для інтер'єру офісу часто використовують зображення абстрактного живопису, наприклад, полотна з технікою інтуїтивного живопису — Fluid Art, виконані акрилом, іноді використовують картини, виконані технікою Alcohol Inks (спиртові чорнила), картини чи роботи, в яких поєднана абстракція акриловими фарбами, виконана мастихіном з об'ємним рельєфом із текстурної пасти тощо. Ці техніки всі підходять для офісної інтер'єрної картини.

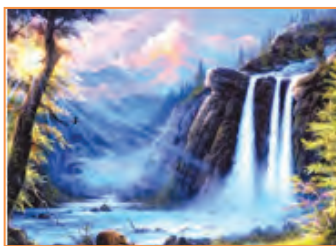

Офісні картини в різних техніках

Останнім часом в офісах з'являються картини, виконані в техніці алмазної мозаїки, вітражні картини, графічні дизайнерські роботи, акварельний живопис, які налаштовують на роботу, додають стимул змагання, кар'єри тощо.

Вітраж

Алмазна мозаїка

Вітраж

Практична робота (за вибором).

Варіант 1. Пейзаж абстрактний — акрил, мастихін.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

Варіант 2. Вітраж на склі.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

4

- Які твої досягнення на уроці?
- Що таке інтер'єрний живопис? Які його особливості?

Чим тебе вразили незвичайні техніки малюнка? Які найбільше сподобались? Проаналізуй свою роботу.

Урок 45. АНСАМБЛЕВЕ МИСТЕЦТВО ТА МОНУМЕНТАЛЬНИЙ ЖИВОПИС

Пригадай, які вокальні ансамблі ти знаєш.

Музичний колектив (музичний ансамбль, гурт) — колектив людей, об'єднаних спільною роботою, що пов'язана з музикою.

Як правило, музичний колектив складається з музикантів (вокалістів, музикантів-виконавців), а також з інших музичних діячів (продюсери, звукорежисери). У популярній та рок-музиці для колективів використовується термін «рок-гурт», «попгурт», «панкгурт», а у джазі — терміни «джазовий ансамбль/оркестр» і «джаз-бенд».

Раніше популярним був термін «вокально-інструментальний ансамбль».

Вокально-інструментальний ансамбль (скорочено ВІА) — офіційне найменування професійних та самодіяльних музичних гуртів в 1960–1980-х роках. Термін «ВІА» тоді був синонімом поняття «музичний колектив», але з часом став асоціюватися саме з рок-, поп- і фолкгуртами. Більшість ВІА припинила своє існування наприкінці 1980-х років.

ВІА «Ватра»

Типовий вокально-інструментальний ансамбль складався із 6–10 і більше вокалістів та інструменталістів на чолі із художнім керівником. ВІА використовували звичайний для поп- і рок-груп набір інструментів: електрогітари, ударну установку, різні варіанти електронних клавішних (електрооргани і синтезатори), апаратуру звукопідсилення тощо. Для ВІА музику писали композитори: **Л. Дутківський, М. Мозговий, П. Дворський, Т. Петриненко, І. Білозір, А. Пащенко, Р. Іщук, О. Злотник, О. Гавриш, Г. Татарченко** та інші. Також у цьому стилі відомі аранжування **В. Івасюка та І. Поклада.**

Музичний калейдоскоп. ВІА «Смерічка», «Водограй», гурт «Пікардійська терція» (уривки).

Які характерні ознаки популярної музики ти можеш виділити у прослуханих композиціях? Які музичні інструменти створили супровід до пісень? Розкажи про засоби виразності та мелодії прослуханих творів. Охарактеризуй тембри голосів виконавців.

Легендарний ВІА «Смерічка» був створений талановитим музикантом Л. Дутківським. Солістами в ансамблі виступали С. Ротару, В. Зінкевич та Н. Яремчук. Пісні для ВІА писали В. Івасюк та Л. Дутківський. Відомими на весь світ стали пісні у виконанні ВІА «Смерічка»: «Червона рута», «Водограй», «Я піду в далекі гори», «У Карпатах ходить осінь» та інші.

Вокально-інструментальний ансамбль «Смерічка»

Стиль диско

Диско (англ. *disko*) — стиль популярної танцювальної музики другої половини 1970-х років, яка характеризується рівномірним чітким ритмом, визначеним четверними нотами і підтриманим бас-барабаном.

Виконавці стилю диско зазвичай використовують клавішні, струнні та електронні музичні інструменти, які створюють своєрідний акомпанемент. Партію соло здебільшого виконують оркестрові інструменти (наприклад, флейти). Темп музики — від 80 до 140 ударів за хвилину. Диско властива значна кількість оркестрових п'ес.

«Королевою диско» вважається американська співачка **Донна Саммер**. Найвідомішими виконавцями цього стилю є

Глорія Гейнер, Даяна Росс, Аманда Лір, Даліда та інші. До стилю диско звертались і музичні колективи — групи «ABBA», «Boney M.», «Arabesque», «Baccara», «Dschinghis Khan» «Ricchi E Poveri», «Modern Talking» та інші. На початку 1980-х років популярність диско спадає, проте цей стиль залишив свій вплив на напрямки електронної і танцювальної музики хауз, техно і хіп-хоп.

Донна Саммер

Modern Talking

Baccara

Калейдоскоп музики в стилі диско. Гурт «Boney M.» «Sunny». Гурт «Ricchi E Poveri». «Mamma Maria». Гурт «Modern Talking». «Brother Louie», «Cheri Cheri Lady».

Розкажи про свої враження від прослуханої музики.

Сучасний гурт — група музикантів, об'єднаних однією роботою — створенням та виконанням музичних композицій у певному обраному стилі сучасної музики.

Гурт «Пікардійська терція» було створено у 1992 р. студентами Львівського музичного училища. Відтоді «Пікардійська терція» стала справжньою візитівкою всієї України. Гурт одним із перших почав виконувати пісні а капела. Оригінальна обробка народних пісень та унікальні особливості їхнього виконання виділяють цей колектив з-поміж усіх інших.

Гурт «Пікардійська терція»

Калейдоскоп сучасних українських попгуртів

В Україні останнім часом з'явилося багато популярних гуртів, які працюють в різних стилях.

Які з перелічених гуртів тобі відомі? Які гурти ти б додав/додала до цього списку? Дізнайся про творчість сучасних українських гуртів більше.

«**KAZKA**» — український музичний гурт, який виконує попмузику з елементами електрофолка, **DZIDZIO** — український попгурт, «**Мандри**» — український музичний гурт, що працює в різних стилях від реггей, року до блюзу, «**Go_A**» — український електрофолкгурт, **Mavka** — український гурт, у музиці якого поєднано етно з електронікою, ембієнтом та даунтемпо, «**ДахаБраха**» — український музичний етногурт, «**Kalush Orchestra**» — фолк-хіп-хоп гурт та інші.

Музичний гурт «Мандри»

Фолк-хіп-хоп гурт «Kalush Orchestra»

Музичний гурт «Kazka»

Музичний етногурт «ДахаБраха»

Пісні про війну та наших захисників/захисниць у виконанні популярних українських гуртів.

У чому особливість цих пісень?

Гурт «Kozak System»

Розучуємо пісню «Спасибі вам, фронтовики» (слова і музика Н. Май).

1. Знову зорі спогадом покличуть,
І полине пісня у вікні,
То лелеки журяться, курличуть
Спогадом жахливої війни.

Приспів:

За те, що в небі сонце світить,
І навесні цвітуть садки,
За те, що ми живем на світі.
Спасибі вам, фронтовики.

2. Відгрімали постріли, гармати,
Засвітилось сонце в небесах
І не дочекалась сина мати,
І сльоза скотилась по щоках.

Приспів.

3. Стеляться тумани сині-сині
Розцвітають маки золоті,
Поклонися, рідна Україно,
Тим, хто захистив нас від біди.

Виконай з друзям таночок під мелодію пісні. Оформи виставку робіт, присвячених героям/героїням війни.

- Що таке стиль диско? Які виконавці стилю тобі відомі?
- Про які гурти ти дізнався/дізналась на уроці?
- В чому особливість творчості сучасних гуртів?

Дізнайся більше про стиль диско, який проявляється в одязі, інтер'єрі житла.

Урок 46. АНСАМБЛЕВЕ МИСТЕЦТВО ТА МОНУМЕНТАЛЬНИЙ ЖИВОПИС

? Який він, сучасний живопис? Що в ньому особливого?

Мистецтво постійно розвивається, воно відображає у собі світ навколо, всі культурні, технологічні зміни життя. В наш час традиційні техніки об'єднуються з цифровими технологіями і змінюють мистецтво.

Розглянемо особливості розвитку сучасного професійного живопису України, а саме мистецтво, яке нас оточує на вулиці, в громадських місцях. Воно реагує на зміни і створює сучасний мистецький простір, у який занурюються всі мешканці Землі.

? Пригадай, що називають монументальним живописом і де його можна побачити.

Монументальний живопис, мурал, стінопис — різновид живопису, твори якого мають самостійне значення і сприймаються незалежно від оточення. Він безпосередньо пов'язаний із архітектурою, прикрашає стіни, стелі, підлогу тощо.

Види стінописів

Фреска

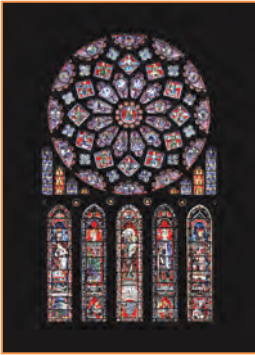
Римська фреска
«Сафо» з Помпеї

Мозаїка

Церква Різдва Христового
у Віфлеємі

Вітраж

Вікно-троянда з вітражами.
Собор Нотр-Дам.
Шартр, Франція

Панно

Г. Севрук. Декоративне панно.
Чернігів, Україна

Знайди серед зображень відомі тобі види стінописів на прикладах монументального живопису собору Святої Софії Київської.

Ти знаєш, що в **мозаїці** зображення виконували з кольорових каменів, смальти, керамічних плиток, шпону та інших матеріалів. Мистецтво мозаїки виникло у Стародавній Греції. В Україні першими мозаїками стали зображення на стінах Софійського собору.

У **вітражах** сюжетну декоративну композицію створюють зі скла або інших матеріалів, що пропускають світло.

У стародавній техніці малювання **енкаустика** як сполучну речовину для фарб використовували віск. У техніці **сграфіто** настінні зображення видряпували, вирізували по багат шаровій штукатурці.

Давньогрецька мозаїка
«Ахіллес на Скіросі».
Музей мозаїк Зевгми, Туреччина

Декоративна мозаїка зі смугами
і тваринами. Монастирська
церква Сорд, Франція

Одними з найперших відомих вітражів були у стародавніх Греції, Візантії, Римі, в арабських країнах, а українські вітражі беруть початок з часів Київської Русі. Цікаво, що фреска, як вид живопису на вологій штукатурці, стала однією з технік настінного малярства. При висиханні на штукатурці утворюється тонка прозора кальцитна плівка, саме тому фрески є довговічними.

Останнім часом розвитку отримало сучасне вуличне мистецтво — **мурали**. Вони привертають увагу до важливих тем і нагальних проблем: боротьби українців за свободу й гідність, загрози глобального потепління, видатних особистостей.

Що спільного у муралів з класичними фресками? На фресках зображено різні сцени з життя або міфології, а на муралах малюнки виглядають практично як фотографії, перенесені на стіни. Отже, **мурали** — це форма фресок, що еволюціонувала.

Найчастіше мурали — це великий витвір мистецтва, здебільшого картина або величезне «графіті», нанесене на поверхню стіни.

Мурали — це сучасне вуличне мистецтво, яке спрямоване на надання краси будинкам.

Мурали в Бучі створили відомі волонтери зі США — **BANDIT**, **John Ashbaugh** та **Tristan George**. «Портрет дівчини» — для молодих поколінь, який розповідає про українських жінок, як вшанування сили, яку вони проявили під час війни.

Мурали в Бучі

Попрацюйте в парах і знайдіть найкращі мурали України та світу. Вдома допрацюйте свої знахідки та оформіть у вигляді презентацій.

Практична робота. Створи ескіз муралу «Слава Україні».

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

4

- Які особливості розвитку монументального живопису?
- Що таке мурал і чим він відрізняється від фресок?

Оформи у вигляді презентації свої знахідки про найкращі мурали України.

Урок 47. ВІД ШАНСОНУ ДО ЖИВОПИСУ

Пригадай, що таке шансон. Які характерні риси музики шансон тобі відомі?

Поняття шансон використовували в музиці здавна. Раніше шансоном називали поліфонічну французьку пісню XV–XVI століть. Наприкінці XIX століття з'являється новий різновид французької пісні, що називався *chanson réaliste* (реалістична пісня). Будучи народженим у кафе-концертах і кабаре Парижа й увібравши риси літературного реалізму, він зберігав популярність до кінця Другої світової війни. Його здебільшого виконували жінки. Тематика пісень цього виду шансону стосувалася життя бідних робітників Парижа.

Шансон (з фр. *chanson* — пісня) — усі жанрові та історичні різновиди французької ліричної пісні, а також сучасна народна та естрадна французька пісня.

Шансонье (з фр. *chansonier* — співак) — французький естрадний співак, виконавець, а нерідко — й автор тексту та музики пісень.

Характерні ознаки шансону

Мова: пісні виконуються французькою мовою або мовою виконавця.

Характер: пісні дуже ліричні, наповнені чуттєвістю і сенсом, вони зачіпають найтонші струни нашого серця.

Текст: велика увага приділяється поетичному тексту пісень; текст зрозумілий широкому колу та близький за змістом людям різного віку.

Зміст: часто вірші присвячені історіям із життя, кохання; в піснях описуються життєві події, текст — розмови, які ведуться в основному від першої особи.

Мелодія: мелодія нескладна, швидко запам'ятовується; легка для виконання широким колом виконавців, які не є професійними музикантами.

Музика і супровід: музика передає відтінки настрою виконавця; існує декілька різновидів супроводу: близький до романсу — гітара, фортепіано або інший сольний інструмент, фонограма, що записана в студії, акомпанемент ансамблю або оркестру, різних за складом.

У сучасній Франції шансоном називають популярну французьку музику, яка зберігає специфічну ритміку французької мови, відрізняючись від пісень, написаних під впливом англійської мовної музики.

Едіт Піаф

У 50-х роках ХХ століття сформувалися два головні напрями оригінальної франкомовної пісні, що існують до цього часу.

Перший напрям — **жанр класичного шансону**, де першорядне значення надається поетичному компоненту пісні; автор тут, як правило, є і виконавцем. Цей жанр пов'язаний, в першу чергу, з іменами **Моріса Шевальє, Шарля Трене та Едіт Піаф**, які продовжували традицію реалістичної пісні. Відомими представниками цього напрямку є також **Жорж Брассенс, Жак Брель, Шарль Азнавур і Сальваторе Адамо**. Саме представники цього поетично-музичного напрямку повною мірою відповідають терміну «шансонь».

Відеоролик «Історія творчості Едіт Піаф». Е. Піаф. «Non, Je Ne Regrette Rien»

Розкажи про манеру виконання пісень Е. Піаф. Поділися своїми враженнями від прослуханої музики.

Інший напрям французької пісні другої половини ХХ століття — **естрадна пісня**, яку виконують chanteur (співаки). Представники цього напрямку теж нерідко є виконавцями власних пісень (поетами і/або композиторами), але не є шансоньє в повному розумінні цього слова. Всесвітньо відомими виконавцями та виконавицями французьких естрадних пісень є **Ів Монтан, Анрі Сальвадор, Мірей Матьє, Джо Дассен, Даліда, Патрісія Каас, Мілен Фармер** та інші.

Даліда

Джо Дассен

Мілен Фармер

Анрі Сальвадор

Шарль Азнавур, Мірей Матьє. «Une Vie D'amour» («Вічне кохання»).

Джо Дасен. «Et si tu n'existais pas Live»

Які особливості шансону тобі вдалося розпізнати у цих творах? Який музичний образ створила кожна пісня? Охарактеризуй музичний супровід пісень та тембр їхніх виконавців.

Чи співають зараз шансон? В українському шансоні дуже багато почуття, лірики. Серед виконавців і виконавиць — **В'ячеслав Хурсенко, Гарик Кричевський, Роман Скорпійон, Олександр Яременко, Михайло Грицкан, Люцина Хворост, Антон Крук, Сергій Піскун, Андрій Кравченко.** Один із популярних українських шансонье — **Олександр Яременко** — є автором понад 800 пісень.

Р. Скорпійон

Л. Хворост

О. Яременко

А. Крук

Музична вікторина «Сучасний шансон».

В. Хурсенко. «Соколята». О. Яременко. «Коли настане завтра».

Створюємо шансон. Об'єднайтеся у групи. Знайдіть вірш, який стане літературною основою майбутнього шансону. Увімкніть гітарну спокійну фонограму та вигадайте під неї свою шансонову пісню.

У наші дні співаємо пісні, які присвячуємо нашим воїнам.

Заспівай пісню «Спасибі вам, фронтовики» (слова і музика Н. Май).

Спробуй виразити вдячність нашим героям на захист нашої країни. Візьміться разом за руки та створіть рухи похитування, які будуть демонструвати нашу непохитну єдність та незламність й силу.

- Які особливості наряду шансон?
- Назви співаків шансону сьогодення.

Доповни свою музичну скриньку найкращими зразками шансону.

Урок 48. ВІД ШАНСОНУ ДО ЖИВОПИСУ

Поміркуй, що означає термін «екомистецтво».

Мистецтво може не тільки дарувати красу й насолоду людям, воно може привертати увагу багатьох до важливих проблем. Однією з проблем людства є екологічне здоров'я нашої планети, яка сьогодні «стогне» від забруднення й «благає» нас допомогти їй.

Мистецтво здатне зануритися в таїни природи, воно не може мовчати, коли звучать гармати, а тому й допомагає людям поглянути на глобальні проблеми засобами мистецтва. Як це зробити? Дізнаємось про митців, темою творчості яких стала екологія.

Екологічне мистецтво — загальний термін для позначення художніх творів і активностей, основним об'єктом яких є екологія та природне середовище. Поширеними напрямками та соціальними рухами стали екоарт, екодизайн та інші.

Екомистецтво виражається в різних художніх сферах, а саме: в архітектурі, в скульптурних творах, живописі, хореографії, кіно- та фотомистецтві, а також у таких новітніх видах мистецтва, як інсталяція, хепенінг тощо.

Робота Алана Сонфіста

Які засоби виразності використовують для створення мистецьких творів на екологічну тему?

Серед творів екомистецтва є живопис, скульптури.

Американка **Аврора Робсон** створює інсталяції та скульптури на тему екології із пластикових відходів. Це абстрактні художні образи.

Аврора Робсон. Інсталяція

Основним інструментом для інсталяцій француженки **Едіт Мьосньє** є нитка, подарункова стрічка. Роботи в міських парках, скверах, природніх лісах створюють неповторну гру світла та тіні.

Едіт Мьосньє. Інсталяція

Робота Юкен Теруя

Робота Лео Сьюела

Американський митець **Юкен Теруя** проти вирубування лісів. Свої роботи він створює з паперових пакетів, сумок для покупок, старих газет, картонних рулонів туалетного паперу.

Американський митець **Лео Сьюела** для своїх скульптур використовує сміття. Його роботи представлені в 40 музеях світу.

Розглянь скульптури. Про що вони?

У США започатковано проєкт *Washed Ashore*, метою якого показати проблему забрудненого моря. Це скульптури з того, що залишають люди після свого відпочинку.

Даріо Тіроні. Шедеври зі сміття

Нідерландець **Хенк Хофстра** є автором арт-об'єктів проти вирубки лісів. Один з них — гігантська яешня, як символ того, що стається з людьми на площах, де вирубали дерева.

Гігантська яешня «Садить дерева». Італія

Відеоролик «Екомистецтво».

Розміркуй та класифікуй теми, які висвітлює це мистецтво.

Чи знаєш ти, що в Україні поширеними явищами є виставки екомистецтва? У Музеї історії Києва була влаштована міжнародна виставка творів про природу і екологію в межах мистецького проекту «Одного дня після».

Р. Кутняк.
Де мое сонце? Де?

У. Король.
Чого варті ваші золоті клітки?

Українські митці **Микита** та **Єгор Зігурі** свої інсталяції створюють із пластику, поліетилену, старих труб тощо.

Розгляньте роботи Єгора та Микити Зігурів. Спробуйте дати назви кожній з них, а потім за допомогою застосунку «Об'єктив» перевірте, чи збігаються ваші назви із назвами, що їх дали автори.

Роботи Єгора та Микити Зігурів

Ти, мабуть, знаєш, що із відходів та сміття можна створити костюми. В Україні проходять багато fashion-показів одягу, який зроблено зі вторинної сировини.

Моделі французької екодизайнерки Ісагус Тош та українських модельєрів

Одним із цікавих видів техніки, який можна використовувати в екомистецтві, є екокартини, колажі, плакати тощо.

Колаж (від фр. *coller* — склеювати) — технічний прийом в образотворчому мистецтві, який ґрунтується на введенні у твір різних за фактурою та кольором предметів: шматків газет, афіш, шпалер тощо.

Плакат — малюнок з коротким текстом до нього, що закликає до чого-небудь, популяризує, рекламує щось.

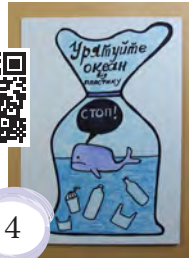
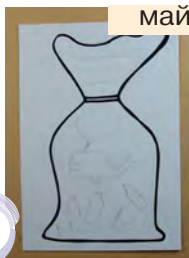

Практична робота (на вибір).

Варіант 1. Створення екоплакату, екокартини.

Варіант 2. Створення колажів зі сміття, газет, журналів.

майстер-клас на youtube-каналі

- У чому особливість екомистецтва?
- Які види мистецтва і напрями тобі запам'ятались?

Дізнайся більше про виставки екомистецтва в Україні.

Урок 49. ТЕАТРАЛЬНІ ТА ФОТОШЕДЕВРИ

Пригадай, що таке театр. Чи завжди театральну дію супроводжує музика?

Театральна музика — вокальна та інструментальна музика до театральних вистав, яка сприяє створенню певної емоційної атмосфери, розкриттю ідеї п'єси, цілісності спектаклю, посиленню художньо-емоційного впливу вистави на глядачів.

Чи є відмінність між музичним та класичним (драматичним) театрами? У **драматичному театрі** музика звучить у постановках п'єс (драмі, трагедії, комедії), що створює певну емоційну атмосферу. Поряд із іншими засобами музика відтворює історичний, національний колорит, поглиблює характеристики персонажів, підкреслює переломні моменти розвитку дії, драматичні кульмінації.

Театр опери і балету Ла Скала. Мілан, Італія

У **музичному театрі** (театрі опери та балету, театрі оперети тощо) музика — це основа музичного дійства, вона є найважливішим засобом характеристики образів і подій, вагомим компонентом драматургії спектаклю. Окрім музичних номерів, що вплітаються в сценічну дію, використовуються і досить великі інструментальні п'єси, що передують усій постановці або окремим актам спектаклю (увертюра, антракти).

Багато номерів театральної музики, написаних видатними композиторами, «живуть» самостійним життям і виконуються в концертах у первинному вигляді (наприклад, музика Л. ван Бетховена до драми «Егмонт» Й. Гете, Ф. Мендельсона-Бартольдї до комедії «Сон літньої ночі» В. Шекспіра), або в здій-

снених автором обробках, здебільшого у вигляді сюїти (наприклад, сюїта Е. Гріґа з музики до драми Г. Ібсена «Пер Гюнт», сюїта Ж. Бізе з музики до драми «Арлезіанка» А. Доде тощо).

До основних жанрів театральної музики належать: **опера**, **оперета**, **балет**, **мюзикл**. З якими з них ти уже знайомий?

? У чому особливість основних жанрів театральної музики? Наведи приклади творів кожного жанру та назви їхніх авторів.

Опера з комічним, жартівливим сюжетом поділяється на декілька різновидів, які дещо відрізняються між собою.

Розглянь схему.

Оперета (італ. *operetta* — маленька опера) — музично-сценічна вистава переважно розважального характеру, що поєднує монологічне і діалогічне мовлення з вокальною та інструментальною музикою, танцювальне мистецтво й естрадні прийоми.

Й. Штраус. Сцена з оперети «Летюча миша». Театр опери та балету. Львів

Сцена з лірико-комічної опери «Любовний напій» — музика Г. Доніцетті, лібрето Ф. Романі

Опера-буффа (з італ. *opera buffa* — жартівлива опера) — італійська комічна опера, що виникла на основі інтермедій та народно-побутової пісенної традиції. Опері-буффи писали Дж. Перголезі, Д. Чимароза, Г. Доніцетті, В. А. Моцарт, Дж. Россіні тощо.

Опера-комік (з фр. *opera comique* — комічна опера) — французька

комічна опера, що спирається на ярмаркові вистави. У цьому жанрі творили **П. Монсіні, Ф. Гарольд, Н. Ізуар** тощо.

Зінгшпіль (з нім. *Singspiel*, від *sing* — співати, *spiel* — грати) — німецька комічна опера, де спів і танці чергуються з розмовними діалогами. Типовими для зінгшпіля були побутові сюжети, інколи з елементами казки. На відміну від класичної опери, оперети пишуться на комічний сюжет, музичні номери в них коротші.

Сцена з опери-зінгшпіль
«Театр в кишені, або Всі ролі зайняті». Національний театр оперети, Київ

Загалом музика оперети легка, розважальна, однак вона безпосередньо наслідує традиції академічної музики. Відомі оперети створили **І. Кальман, Ш. Лекок, К. Мілікер, Ж. Оффенбах, Й. Штраус-син, М. Лисенко** та інші.

І. Кальман. Арія «Карамболіна, карамболетта» з оперети «Фіалка Монмартру» (у виконанні О. Крицької). **І. Кальман. «Арія містера Ікс» з оперети «Принцеса цирку»** (у виконанні Б. Косопуда).

Розкажи про своє враження від музики оперет І. Кальмана. Назви особливості арії «Карамболіна, карамболетта». Які засоби виразності цього твору тобі вдалося розпізнати? Розкажи про акомпанемент. Які особливості жанру оперети було відчутно в музиці?

Одним порівняно новим жанром вважають рок-оперу. Чи доводилось тобі чути музику із рок-опер?

Рок-опера — музично-драматичний жанр, основою якого є рок-музика, а коріння пов'язане з мюзиклом.

Спільні та відмінні риси опери та рок-опери

<i>Спільні риси</i>	<i>Відмінні риси</i>
<ul style="list-style-type: none"> літературний сюжет лібрето розподіл сюжету на акти різні номери: арія, монолог, хор, розмовні діалоги 	<ul style="list-style-type: none"> танцювальні епізоди зі специфічною пластикою найрізноманітніші прийоми звукового оформлення та світлові ефекти своєрідна музична мова з використанням рок-ансамблю, а також класичного складу оркестру або їх поєднання (використовуються елементи музичної мови інших пластів — від фольклору і бароко до джазу й авангарду)

Дізнайтеся більше про історію розвитку жанру рок-опера.

Основою рок-опери «Моцарт» є французький твір Дови Аттья і Альберта Барона Коена, присвячений історії життя В. А. Моцарта. «Моцарт» — перша рок-опера, яку зняли в 3-D-форматі.

Сцена з рок-опери «Моцарт»

Сцена з рок-опери «Біла ворона», Київ

Серед українських творів виділяється рок-опера «Біла ворона», створена відомим поетом Ю. Рибчинським та композитором Г. Татарченком, ключовим лейтмотивом якої стала боротьба за свободу. Рок-опера «Тарас Бульба» — інтерпретація культової повісті М.Гоголя, це оповідь про сучасного воїна-захисника під час Революції гідності та війни з росією (композитори С. та Д. Радзецькі, лібрето Д. Тернового).

Переглянь уривки із рок-опери «Моцарт» та рок-опери «Тарас Бульба».

Розкажи про свої враження від перегляду рок-опер. Опиши, як виражено характерні риси рок-опери в творах. Який характер музики?

Розучуємо пісню «Вихідні» (музика та аранжування В. Будейчука, слова І. Зінковської).

1. Вмикай свій настрій, ми в ефірі,
Найкращим друзям подзвони.
Залиш на потім будні сірі,
У стилі кругу вихідні!
Здіймай у гору руки
Під хвилю модних звуків,
Відчуй себе щасливим,
Танцюй на повну силу!

Приспів:

- Вихідні. Діджей вмикає спеку,
Діджей вмикає спеку! На, на, на!
Вихідні дні у ритмі дискотеки,
У ритмі дискотеки! На, на, на!
Вихідні! Свободу відчувати,
Свободу відчувати! На, на, на!
Вихідні дні! І просто відриватись,
І просто відриватись! На, на, на!
2. Вмикай свій настрій, ми в ефірі,
Щодня в нас все по колу:
Уроки, дім і школа...
Собою хочу бути,
Тривоги вмить забути...
Здіймай у гору руки
Під хвилю модних звуків,
Відчуй себе щасливим,
Танцюй на повну силу!

Двічі

Приспів.

Заспівай пісню під музичний супровід, покажи рукою рух мелодії.

- Розкажи про особливості музики театру.
- Які особливості жанрів опери, оперети, рок-опери тобі відомі?
- Назви особливості рок-опери «Тарас Бульба». Кому присвячено цю рок-оперу?

Розкажи про те, яку роль відіграє музика в твоєму житті.

Урок 50. ТЕАТРАЛЬНІ ТА ФОТОШЕДЕВРИ

Пригадай, що тобі відомо про фотомистецтво. Чи любиш ти фотографувати?

Серед багатьох захоплень сучасної молоді фотомистецтво займає важливе місце. Фото, зроблені за допомогою камери смартфона, фотоапарата або вебкамери, набувають популярності в усьому світі.

Цікаво, як все починалось? Офіційною датою першого фотодруку вважається 1839 р., коли французький художник Л. Дагер в Академії наук продемонстрував пристрій та отримані зображення на срібній пластині (дагеротип).

Луїс Дагер

Фотомистецтво засноване на технологіях фотографії, це мистецтво створення фотографії. Серед багатьох різновидів лідером стає художня фотографія.

Художня фотографія — вид образотворчого мистецтва, мистецтво виразно й достовірно відбивати момент дійсності, зоровий образ на основі сучасних технічних засобів.

Найбільшого зацікавлення набувають захоплюючі фотоісторії, фоторепортажі, фотопортрети. Одна мить зафіксована камерою може донести до глядачів не тільки історію життя окремої людини, родини, але й увійти в історію, залишити спогади про якусь важливу подію або звичайний день повсякденного життя.

Чи важко зробити справжнє професійне фото? Давай разом пригадаємо різновиди фотографії та її жанри.

Серед багатьох видів фотографії розрізняють **портретні, пейзажні, комерційні фотографії**, а також **документальні фотографії, натюрморти, фотографії подій, лайфстайли, селфі** та інші.

Документальна фотографія орієнтована на зображення достовірного, на реальні події із життя; **пейзажна** — показує

красу природи; на **натюрмортному** фото відтворюють неживу природу, світ речей, а **аніمالістичні фотографії** зображують наймиліших домашніх улюбленців та тварин, яких бачимо навколо. **Наукова фотографія** фіксує етапи проведення наукових досліджень в усіх галузях природничих та прикладних наук. **Архітектурна фотографія** орієнтована на зйомку архітектурних споруд; вона створює уявлення про зовнішній вигляд об'єкта, який фотографують.

Аніمالістичне фото.
Тигр на полюванні

Архітектурне фото.
Лос-Анджелес.
Каліфорнійська
пожежна станція № 28

Документальне фото.
Нищівне цунамі в Японії

Найбільшої популярності набули **портретні фотографії**, серед яких студійні, постановчі, портрети на природі тощо.

Чи знаєш ти, як зняти портрет?

Портретна зйомка буде вдалою, коли буде правильне освітлення, наближення і швидкість роботи з камерою. Оберіть для композиції оптимальний портретний об'єктив: довгофокусний для зйомки голови або ширококутний для портретів, використовуйте в композиції реквізит та елементи довкілля, які дозволять скадрувати об'єкт фотографування.

Зразки портретних фотографій

Лайфстайли — це фотографії, які зображують життя кумирів без постановки та позування.

У цьому списку лідером стає популярне **селфі**, особливо цінним воно може бути, коли зроблено із видатною людиною.

Селфі — вид фотографії, автопортрет, зроблений за допомогою камери смартфона, фотоапарата чи вебкамери.

Проведіть конкурс на краще селфі класу. Хто стане переможцем/переможницею?

Як зробити оригінальні сімейні фото, а потім розмістити його в скрапбукінгу?

Скрапбукінг — це створений власноруч альбом із фотографіями, фотоколажами, декорований елементами, картинками, малюнками, замітками, афоризмами та ін.

Підготуйте фото для скрапбукінгу. Подбайте про освітлення. Зробіть фон для фото — повісьте темну ковдру або дошку. Сфотографуйте кожного члена сім'ї в анфас та у профіль.

Основні стилі скрапбукінгу: американський стиль з одним фото, стиль херітаж (спадщина створення сімейних книг), європейський стиль із колажних фото, фристайл з креативом, мікс-медіа — поєднання стилів і технік.

Переглянь зразки скрапбукінгу в різних стилях. Обери стиль, що найбільше тебе приваблює.

Американський стиль

Стиль херітаж

Європейський стиль

Практична робота. Створення скрапбукінгу за обраним стилем.

Поради майстрів/майстринь: якщо ти на одній сторінці будеш використовувати одне фото з багатьма елементами, то продумай кольорову гаму, підготуй вирізки з газет, клаптики мережива й тканини, гудзики, монети, стрічки тощо. Надай їм ефекту потертості, обірви краї, змни папірці, зроби рвані краї на тканині тощо. Для створення скрапбукінгу використовуй папір, підготовлені елементи, клей. Продумай композицію.

Для відеопідказки використай навчальний майстер-клас.

Поради для створення скрапбукінгу на вебсервісі.

1. Зайди на сайт Canva, перейди в розділ зі створення скрапбукінгу.
2. Обери шаблон і додай свої фотографії. Знайди в бібліотеці Canva графічні елементи, значки, ілюстрації та додай до своєї роботи.
3. Перетягни необхідні елементи на свою сторінку. Використовуй фотоефекти та анімацію, щоб твої зображення виділялися на сторінці,
4. Завантаж або роздрукуй готову роботу.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

- Що таке художня фотографія?
- Які види фотографій тобі запам'яталися? У чому особливість кожного виду?
- Що таке лайфстайл, селфі, скрапбукінг?

Вдома зроби оригінальні сімейні фото, створи паперовий або електронний скрапбукінг. Влаштуй конкурс на кращий скрапбукінг у класі. Організуй виставку робіт.

Урок 51. ВІД МУЗИКИ ДО ІНСТАЛЯЦІЙ

Як часто ти відвідуєш театр? Які театральні жанри тобі відомі? У яких видах театру тобі вдалось побувати? Чи знаєш ти, що в театрі як і інших видах мистецтва існує багата палітра жанрів?

Познайомимось із новітніми жанрами музичного театру.

Мюзикл (від англ. *musical play* — музичний спектакль) — музично-сценічна вистава, в якій поєднуються різноманітні жанри і виражальні засоби естрадної та побутової музики, хореографічного, драматичного й оперного мистецтва, при цьому сюжет, як правило, нескладний.

Мюзикл — один із найкомерційніших жанрів театру. Це зумовлено його видовищністю, розмаїттям тем, необмеженістю у виборі виражальних засобів для акторів. Під час постановки мюзиклів часто використовуються масові сцени зі співом і танцями, нерідко застосовуються різні спецефекти.

Для мюзиклів також характерним є використання вокально-хореографічних ансамблів, естрадна манера співу, розмови між музичними номерами.

Кадр із мюзиклу
«Співаючи під дощем» (Дж. Келі)

Мюзикл виник у 1920-х роках у США. До найкращих зразків цього жанру належать «Оклахома» Р. Роджерса, «Співаючи під дощем» Дж. Келі, «Вестсайдська історія» Л. Бернстайна, «Моя чарівна леді» Ф. Лоу, «Людина з Ламанчі» М. Лі, «Привид опери» Е. Веббера та інші. Досягненням композитора Е. Веббера став мюзикл «Привид опери» («The Phantom of the Opera»), який містить у собі елементи детективу та трилеру. У 1985 році на лондонській сцені відбулася прем'єра французького мюзиклу «Знедолені» («Les Misérables») К.-М. Шонберга за мотивами однойменного роману В. Гюго. Упродовж останніх років з'явилися яскраві французькі мюзикли «Собор Паризької Богоматері» (Р. Коччанте), «Ромео і Джульєтта», «Віднесені вітром» (Ж. Пресгурвіка) тощо.

Спільні риси опери, оперети та мюзиклу: приналежність до театральних жанрів; наявність літературної основи, розпо-

діл сценарію на акти; гра акторів, використання хореографії, хору; вокальні номери (сольні, ансамблеві, хоріві); музичний супровід (оркестровий або фонограмний); оформлення сцени декораціями; акторські костюми.

Р. Коччанте. Пісні «Belle», «Danse mon Esmeralda» та «Le Temps de cathédrales» із мюзиклу «Собор Паризької Богоматері» (у виконанні Б. Пельтьє).

Розкажи про своє враження від пісень мюзиклу. Охарактеризуй рівень майстерності виконавця пісень і тембр його голосу. Визнач характер та музичні образи творів. Назви засоби музичної виразності композицій. Які особливості жанру мюзиклу відчувалися в творах?

«Собор Паризької Богоматері» («Нотр-Дам де Пари») (фр. Notre Dame de Paris) — відомий французько-канадський мюзикл, створений за мотивами однойменного роману В. Гюго. Композитор — Рікардо Коччанте. Автор лібрето — Люк Пламондон.

Кадр із мюзиклу «Собор Паризької Богоматері» (Р. Коччанте)

Ж. Пресгурвік. Мюзикл «Ромео і Джульєтта». «Les Rois du monde» («Королі нічної Верони»), дует Ромео та Джульєтти «Aimer» («Кохання»). Мюзикли «Знедолені» К.-М. Шонберга та «Привид опери» Е. Веббера (фрагменти).

Мюзикл «Ромео і Джульєтта» за мотивами твору В. Шекспіра написав французький композитор, сценарист і актор Жерар Пресгурвік. У 2001 році відбулася прем'єра мюзиклу на французькій сцені.

Мюзикл «Привид опери» Ендрю Ллойд Веббера створений у 1986 році на основі однойменного роману Г. Леру. Сюжет мюзиклу розкриває історію кохання Крістін та Рауля, які перемагають злого Привида опери, що стояв на перешкоді таланту та коханню. Глядачі розуміють, що справжні щирі почуття можуть здолати навіть злих привидів, зробити найжорстокіше серце м'яким і добрим.

Перший український мюзикл — «Фемінізм по-українськи» О. Коломійцева. А першим українським дитячим мюзиклом стала «Бджілка» В. Тиможинського і В. Чепелюка.

Постер мюзиклу
«Звуки музики»

Телемюзикл — фільм, у якому основну роль відіграють музика, спів і танці, причому вони об'єднані загальним, не надто складним, зазвичай з комедійними елементами, сюжетом.

Мюзикли перейшли з театру до кіно із зародженням звукового кіно. Розквіт мюзиклу як кіножанру відбувся в США на межі 1930-х – 1940-х років. Класика жанру цього періоду — голлівудський мюзикл «Серенада Сонячної долини» (1941), яка завоювала шалену популярність. Найвідоміші світові телемюзикли: «Звуки музики», «Острів скарбів», «Пригоди Вінні-Пуха», «Русалонька» та інші.

Останнім часом в Україні популярними стали музичні телемюзикли до святкування Нового року, за мотивами відомих казок та фільмів, а також мюзикли дитячих композиторів.

Відеовікторина «Розпізнавання за кадрами з мюзиклів їхніх назв».

Знайди відомості про авторів та виконавців мюзиклів.

Виконуємо пісню «Вихідні» (музика та аранжування В. Будейчука, слова І. Зінковської).

Спробуйте разом створити пластичну імпрровізацію до пісні, продемонструйте свою майстерність співу та запишіть своє виконання на диктофон або відео.

Створіть музичний супровід до пісні на маракасах.

- Які особливості жанру мюзикл?
- Чим він відрізняється від опери та оперети?
- опиши звучання прослуханих творів та назви імена їх авторів.

Дізнайся більше про авторів українських мюзиклів. Візьми участь у груповому проєкті «Мюзикли України» та представ свої напрацювання класу.

Урок 52. ВІД МУЗИКИ ДО ІНСТАЛЯЦІЙ

Пригадай, що таке інсталяція і до якого виду мистецтва її можна віднести.

Інсталяція (з англ. *installation*) — це художня техніка, яка використовує тривимірні об'єкти, призначені для зміни сприйняття простору людиною.

Їх не пишуть, як картини, а встановлюють, складають із окремих частин; вони прикрашають галереї, музеї, подвір'я або вулиці тимчасово. Інсталяції виникли в другій половині ХХ століття.

Сьогодні існує декілька видів інсталяцій. У **сюжетно-розповідних** інсталяціях головне — це численні сюжети та розповіді. **Об'єктно-предметні** інсталяції імітують наукові лабораторії, реальні та псевдореальні побутові й музейні інтер'єри. Особливістю **зорово-візіонерських** інсталяцій є акценти на спогляданні якогось зображення або споруди.

Інсталяції

В оформленні житлових приміщень популярності набули і цикли картин, виконані художниками/художницями (живопис, графіка), і створені за допомогою цифрових технологій (комп'ютерна і 3D-графіка) тощо.

Інсталяції можуть бути виготовлені із пластику, скла, металу з лазерною різкою або із книг, стільців, ящиків, надувних кульок, ниток, дротів, навіть із використанням світла.

Переглянь світлини, на яких зображено різні види інсталяцій. Розріз-ни, із чого вони зроблені.

Інсталяції з'являються на приро-ді, в парках, майданах, вони можуть бути інтер'єрними та прикрашати будь-яку крамницю, офіс, дім, а та-кож їх розміщують в галереях, музе-ях як тимчасові виставки.

Вже в XXI сторіччі їх створюють не тільки в реальності, а і у вірту-альному просторі.

Здійснить віртуальну подорож разом з друзями до музеїв світу.

Дуже легко відвідати разом вірту-альний тур до музею Івана Франка в Києві або здійснити віртуальну екскурсію Національним музеєм-заповідником українського гончар-ства в Опішні, віртуальну екскурсію Одеським історико-краєзнавчим му-зеєм тощо.

Відеоролик «Історія розвитку мистецтва інсталяції».

Сучасні майстри та майстрині створюють інсталяції зі світ-лодіодів, на основі комп'ютеризованих рухів, незвичайних утворень тощо. Тож ознайомимося із найбільш відомими зраз-ками цих творів.

Інсталяції китайського митця **Ай Вейвєя** створені зі звичних і корисних у побуті предметів, наприклад, велосипедів або табуретів.

Яйої Кусама з Японії розробила складні інсталяції із дзеркалами, кольоровими кульками та вогнями, що створюють ілюзію нескінченного поля об'єктів.

Субодх Гупта з Індії виготовив скульптуру «Лінія контролю» із двадцяти шести тонн кастрюль з неіржавійної сталі, тарілок, мисок, відер, коробок, посуду, з'єднавши всі елементи між собою за допомогою зварювання.

Урс Фішер із Швейцарії створює скульптури з дерева, глини, воску, скла й навіть із фруктів та хліба. Чимало його об'єктів руйнуються під час експонування.

Ай Вейвєй

Яйої Кусама

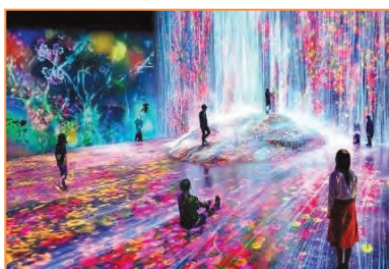

Субодх Гупта

Урс Фішер

Останнім часом стали популярними імерсивні технології.

Імерсивні технології (англ. *Immersive* — занурювати) — технології повного або часткового занурення у віртуальний світ. Це технології розширеної реальності (віртуальна і доповнена реальність, 360 °-відео).

У Києві на мультимедійних екранах ТРЦ Gulliver 2021 р. вперше в Україні було представлено унікальне 3D-шоу, присвячене темі космосу. Лазерну інсталяцію, що стала найбільшою в Європі, розробила компанія Expolight, яка спеціалізується на світловому дизайні в Україні. Фахівці створили оптичну ілюзію об'ємних вильотів з надзвичайною глибиною зображення та зву-

ковим супроводом, завдяки чому глядачам здавалося, що космічний корабель ось-ось приземлиться в самісінькому центрі Києва. А ще варто зазначити, що кияни та гості столиці могли насолоджуватися цим шоу з тривимірним ефектом без 3D-окулярів.

Дізнайся більше про українських митців — авторів цієї мистецької інсталяції.

Чи можна створити інсталяції своїми руками? Пригадай, скільки камінців можна побачити на березі моря. Із них теж можна зробити інсталяції. У своїй кімнаті ти можеш прикрасити стіни маленькими метеликами або парасольками з паперу.

Практична робота. Інсталяція із паперу «Дерево».

Обведи свою руку на картоні, виріж по контуру та залиши смужку, яка стане основою майбутнього дерева. Із зеленого паперу виріж листочки й склади їх так, щоб вони стали об'ємними. Приклей листочки до деревця — і твоя інсталяція готова!

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

- Що таке інсталяція і які її види тобі відомі?
- Із чого роблять інсталяції?
- Які інсталяції ти можеш створити власноруч?

Здійсни віртуальну екскурсію в Національний музей народної архітектури та побуту України в Пирогові. Які сучасні інтерактивні інсталяції там представлені?

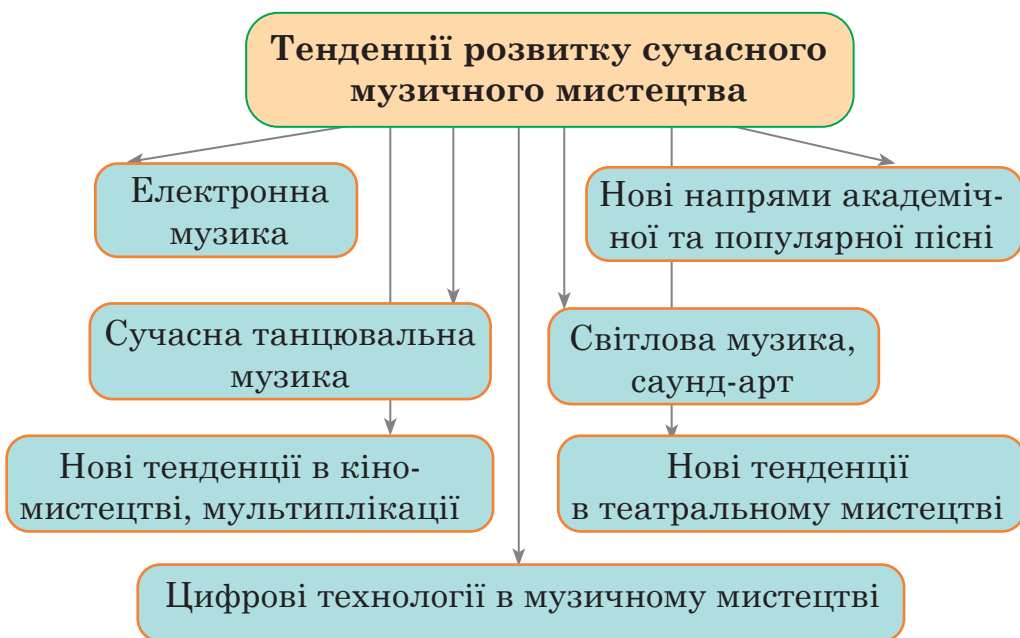
Урок 53. СУЧАСНІ МУЗИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ДИЗАЙН

? Яке воно — сучасне мистецтво?

У сучасному мистецтві з'являються інновації та відкриття. Класичне мистецтво поєднується з цифровими технологіями, які вражають нас своїми досягненнями.

? Розглянь схему. Поміркуй, які основні тенденції розвитку сучасного мистецтва.

У XXI столітті активно розвиваються різноманітні напрями музики, серед яких академічна, популярна, електронна музика. Як неймовірно яскраве явище з'явилась світломузика, а за нею світлові шоу, 3-D лазерні шоу під музику та інші явища. На танцювальних майданчиках молодь захоплена ритмом

й рухом танцю. Появилися нові танцювальні жанри, діджеї. Цифрові технології змінили світ навколо та об'єднались із музикою, утворивши нові можливості. В академічній музиці XXI століття збереглися елементи попереднього століття, нові явища як **полістилізм** та **еклектика** дозволили з'єднати елементи музичних стилів, жанрів. Рок, поп, джаз та танцювальні ритми об'єднуються в нові твори, а класична музика поєднується з цифровими технологіями й мультимедіа.

Відеоролик «Музичні твори, у яких поєднані живий звук та електронна музика»; (фрагменти).

Розкажи про свої враження від прослуханих творів.

Саунд-арт — звукове мистецтво, мистецтво створення звукових ландшафтів, поєднань, шумових та музичних звуків та їх візуалізація в звуковій інсталяції.

Саунд-арт, або звукове мистецтво розуміють як нове міждисциплінарне мистецтво (медіамистецтво), матеріалом якого є звук. Найбільш поширеними видами такого звукового мистецтва є **звукова скульптура**, **звукова інсталяція**, **саундскіп**.

У такому мистецтві поєднано шумові звуки: машин, приладів, побутових предметів (фен, чайник, звук руху віника). Митці міксують шумові звуки із музичними, візуалізують їх в звуковій інсталяції та перформанси (Zimoun).

Послухай, як звучать інсталяції.

Які шумові звуки ти почув/почула?

У вуличних скульптурах звук із труб або оригінальних органів витягують хвилі (морський орган, вбудований у набережну міста Задар), вітер Пеннінських гір північної Англії (звуковий орган, створений Лайамом Кертіним та Джоном Гудіном).

Дерево, що співає. Англія

Чи знаєш ти, що таке світлова музика?

Цікава історія, яка призвела до появи світлової музики. Багато композиторів бачили музичні звуки кольорами, а художники експериментували, використовуючи гру кольорів; в таких експериментах заміщували тони в музиці.

Світломузика — це мистецтво поєднання музики та світла.

Світломузичні роботи можна поділити на такі види:

- твори для концертного виконання;
- твори, які створюють візуальні образи за допомогою спеціальних світлових інструментів;
- світломузичні фільми; автоматичні світломузичні апарати як декоративне оформлення простору.

Відеоролик «Світломузичні твори».

Розпізнайте їх види.

Усі світлові шоу розподіляють на **фаєр-шоу** (з використанням вогню), **лазерне шоу** (з використанням лазерного світла та технологій 3D-графіки), **світлове шоу**, в яких використано світломузичні апарати та світлове оформлення простору.

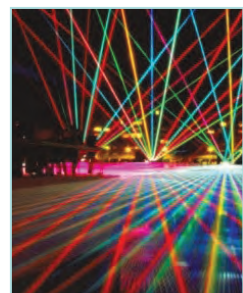
Переглянь приклади фаєр-шоу, лазерного та світлового шоу та надай їм характеристику.

Світлове шоу

Фаєр-шоу

Лазерне шоу

Розучуємо пісню «Дитячими долонями» (слова і музика Н. Май).

1. Нам дитинство спалене війною
Принесли на крилечках птахи,
І обходить радість стороною
Кожен день вкраїнських дітлахів.
Та не треба говорити,
Що весни не буде,
Україна буде жити,
Бо такі в нас люди!

Приспів:

Дитячими долонями
Закриєм Україну!
Дитячими долонями
Врятуєм Батьківщину!

2. Ми ракети спинимо руками,
Стане мирним небо назавжди!
Землю рідну нашими серцями
Ми разом закриєм від біди!
І не треба говорити,
Що весни не буде,
Україна буде жити,
Бо такі в нас люди!

Приспів.

Гра «Звучить хор».

Заспівай пісню та створи музичний супровід за допомогою двох долонь. Об'єднайтесь у два гурти — співаки та музиканти. Перша група співає, друга група створює ритмічний малюнок, а потім поміняйтесь ролями.

Заспівайте хором з друзями пісню та руками покажіть її зміст.

- У чому полягає особливість сучасної музики?
- Які розвитку сучасного музичного мистецтва ти знаєш?
- У чому особливість світлової музики та різноманітних світлових шоу?

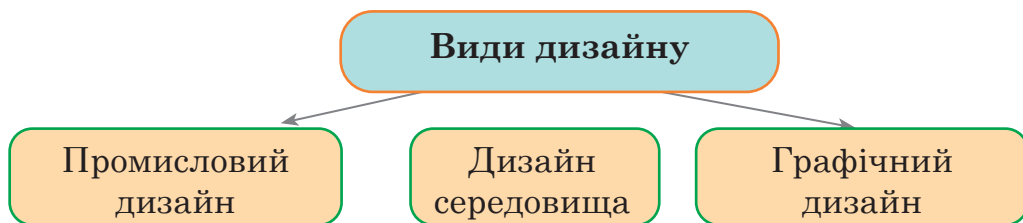
Спробуй намалювати свій малюнок вдома долонями із кольорових відбитків, які будуть нагадувати світлове шоу.

Урок 54. СУЧАСНІ МУЗИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ДИЗАЙН

 Пригадай, що таке дизайн. Що роблять дизайнери та з яким видом діяльності він пов'язаний?

Дизайнери займаються проектуванням предметного світу, який нас оточує. Вони проектують побутову техніку, одяг, взуття, інтер'єр, ландшафт тощо. Дізнаємось більше про дизайн.

Існують декілька видів дизайну.

Дизайн — художнє конструювання предметів побуту, формування гармонійного предметного середовища, створеного засобами промислового виробництва, для забезпечення найкращих умов праці, побуту та відпочинку людей.

 Відеоролик «Історія розвитку дизайну в Україні та країнах зарубіжжя».

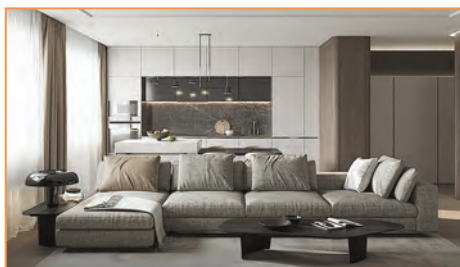
 Що тобі найбільше запам'яталося?

Промисловий дизайн — художньо-проектна діяльність, спрямована на розробку промислових виробів з високими споживчими якостями. Ця діяльність охоплює проектування найрізноманітніших предметів та їхніх комплексів для подальшого виготовлення промисловим способом.

Ці фахівці займаються дизайном побутової, комп'ютерної техніки, взуття, одягу, автомобілей, дизайном механізмів, знарядь праці, меблів та аксесуарів.

З дизайном середовища ми вже знайомились в параграфі 38 та 40, коли розглядали особливості архітектури і акцентували увагу на дизайні інтер'єрів та ландшафтному дизайні.

 Пригадай, у чому різниця між двома видами інтер'єру: громадським і житловим. Які види ландшафтних садів ти знаєш?

Графічний дизайн — художньо-проектна діяльність, основним засобом якої є графіка.

Ці фахівці здійснюють дизайн графіки газет та журналів, книг, працюють над оформленням системи візуальної комунікації (**вебдизайн**), розробляють товарні й фірмові знаки, пакування, логотипи тощо в сфері **телевізійної** і **промислової графіки** та займаються виготовленням великих графічних елементів міського середовища – **суперграфіки**.

Арт-дизайн найбільш витончений вияв розвитку сучасного дизайну. Для нього притаманні дизайнерські рішення, в яких головне — художня складова, заснована на принципах високого мистецтва.

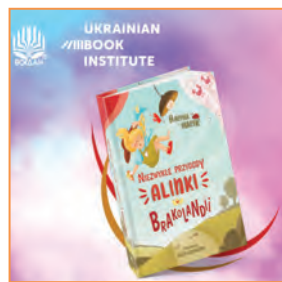
Основні характеристики дизайну

Види композицій	<ul style="list-style-type: none"> • фронтальна — композиція, що розташована в одній площині • об'ємна — композиція виробу, яку сприймаємо з усіх сторін • глибинна просторова — композиція, що виконується з передаванням глибини простору
Композиційні закони	<ul style="list-style-type: none"> • закон пропорційності, закон масштабу, закон контрасту
Композиційні прийоми	<ul style="list-style-type: none"> • ритм, симетрія, асиметрія, монохромія, поліхромія
Засоби виразності дизайну	<ul style="list-style-type: none"> • ажурність, пластика, фактура, текстура, графічність, семантичні засоби

Запрошую тебе на віртуальну виставку виробів дизайнерів.

До якого виду дизайну належать подані зображення? Обґрунтуй свою думку.

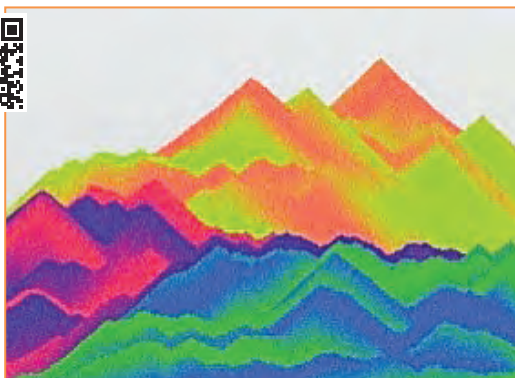

Чи доводилось тобі коли-небудь малювати піском або світлом? Цифрові технології дозволяють це зробити за допомогою комп'ютера.

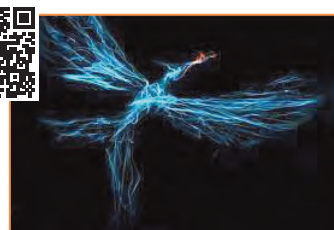
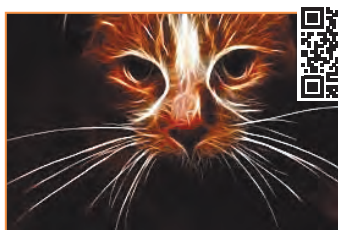
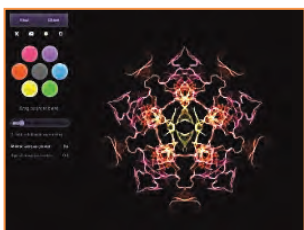
Гра «Малюємо піском».

Відскануй код. Обирай кольори та створию неповторні малюнки.

Гра «Малюємо світлом».

Відскануй код або перейди на посиланням: <http://weavesilk.com/>

Розкажи про свої враження від малюнків піском або світлом. Продемонструй свої напрацювання друзям/подругам та рідним.

Об'єднайтесь у групи й візьміть участь у мистецькому проєкті «Види дизайну». Оберіть улюблений вид дизайну та продумайте, як ви представите результати своїх напрацювань.

- Які види дизайну тобі запам'ятались?
- У чому полягають особливості різних видів дизайну?
- Які вироби дизайнерів є довкола тебе?

Розглянь навколишній світ та розкажи про дизайнерські знахідки.

Урок 55. ЦИФРОВЕ МИСТЕЦТВО

Поміркуй, де можна почути електронну музику.

У XXI столітті в зонах відпочинку, на дискотеках і вечірках звучать цифрові музичні інструменти.

Електронна музика — широкий термін, що позначає музику, створену з використанням електронних інструментів та комп'ютерних музичних програм.

Різні жанри та композиції, які створені із використанням електронних засобів у музичній творчості, пов'язані з **електронним синтезом звуку**. До електронних засобів відносять *синтезатори, семплери, комп'ютери і драм-машини*.

Синтезатор із клавіатурою одержав назву **клавішний синтезатор**. Синтезатор, у якому немає клавіатури, називається звуковим модулем.

Семплер — електронний музичний інструмент, що відтворює раніше записані взірці звуків — семпли (англ. sample) акустичних інструментів або будь-яких інших музичних звуків.

Драм-машина — електронний прилад, розроблений на основі принципу покрокового програмування для створення й редагування повторюваних музичних перкусивних фрагментів.

Дізнайся більше про історію розвитку електронної музики.

Кейко Мацуї. «Tears of the Ocean», «Deep Blue». Гурт «Space», «Just Blue», «Magic Fly» (уривки із космічної симфонії).

Електронні музичні інструменти — це тип електромузичних інструментів, будова яких ґрунтується на використанні електронних схем, що генерують змінний струм певної частоти і форми, що відповідає певній висоті і тембру звуку.

Розглянь музичні електронні інструменти. Які з них тобі відомі?

Цифрові настільні барабани

Цифровий рояль

Цифровий орган

Цифрові духові інструменти

Музична вікторина.

Послухай, як звучать електронні інструменти. Розпізнай їхній тембр на слух.

До найзначніших творців цього напрямку належать гурти «DEVO», «Ultravox», «Japan», «Yellow Magic Orchestra», «Kraftwerk», «Kirlian Camera», «Magic Sword» та багато інших.

Як створити електронну музику? Сьогодні створити електронну музику може будь-хто за допомогою комп'ютера і популярних комп'ютерних програм.

На початку XXI століття розпочався процес змішування та еволюції жанрів електронної музики. Електронна музика активно розвивається також і в нашій країні.

В Україні з'явилася нова генерація електронних митців, які шукають щось нове та експериментують зі звуком. «Cape Cod» — електронний проєкт Максима Сикаленка, який грає в

стилях: техно, соул, джаз, альтернатива 1990-х. Колектив «DZ'OB» поєднує техно з авангардною академічною музикою, працює в жанрі інтелектуальної танцювальної музики з використанням скрипки, альту, фагота, віолончелі, кларнету, гобою і електроніки.

Колектив «DZ'OB»

Гурт «Zapaska» — дует подружжя із Кам'янця-Подільського П. Нечитайло та Я. Шпачинської виконує етно-електронну музику та інді-поп.

Гурт «Zapaska»

IDZ'OB. Ethiopian.
Гурт «Zapaska».

Опиши особливості електронної музики, виконаної українськими виконавцями.

Граємо на електронних музичних інструментах онлайн.

Спробуйте заграти на онлайн драп-машині або здійсніть онлайн аранжування. Який звук у онлайн синтезатора вам найбільше сподобався?

За бажанням здійсніть з друзями віртуальну екскурсію в студію електронної музики WDR у Кельні (Німеччина), в одну з перших у світі студій електронної музики, яку прославив композитор Карлгайндц Штокгаузен.

Заспівай пісню «Дитячими долонями» (слова і музика Н. Май).

Виконайте пісню під фонограму. Куплет виконує соліст, а приспів — разом. Утворіть свій ритмічний супровід до фонограми за допомогою долонь. Спробуйте разом намалювати колективний малюнок до пісні та доберіть кольори до характеру пісні. Створіть ритмічний супровід до приспіву долонями. Потім створіть в ритмі пісні свою ритмічну імпровізацію.

- Що таке електронна музика?
- Які жанри електронної музики тобі відомі?
- Які ти знаєш музичні електронні інструменти?
- Розкажи про свої враження від слухання електронної музики.
- Охарактеризуй особливості звучання електронної музики.

Спробуй удома створити свою ритмічну імпровізацію на онлайн-інструментах.

Урок 56. ЦИФРОВЕ МИСТЕЦТВО

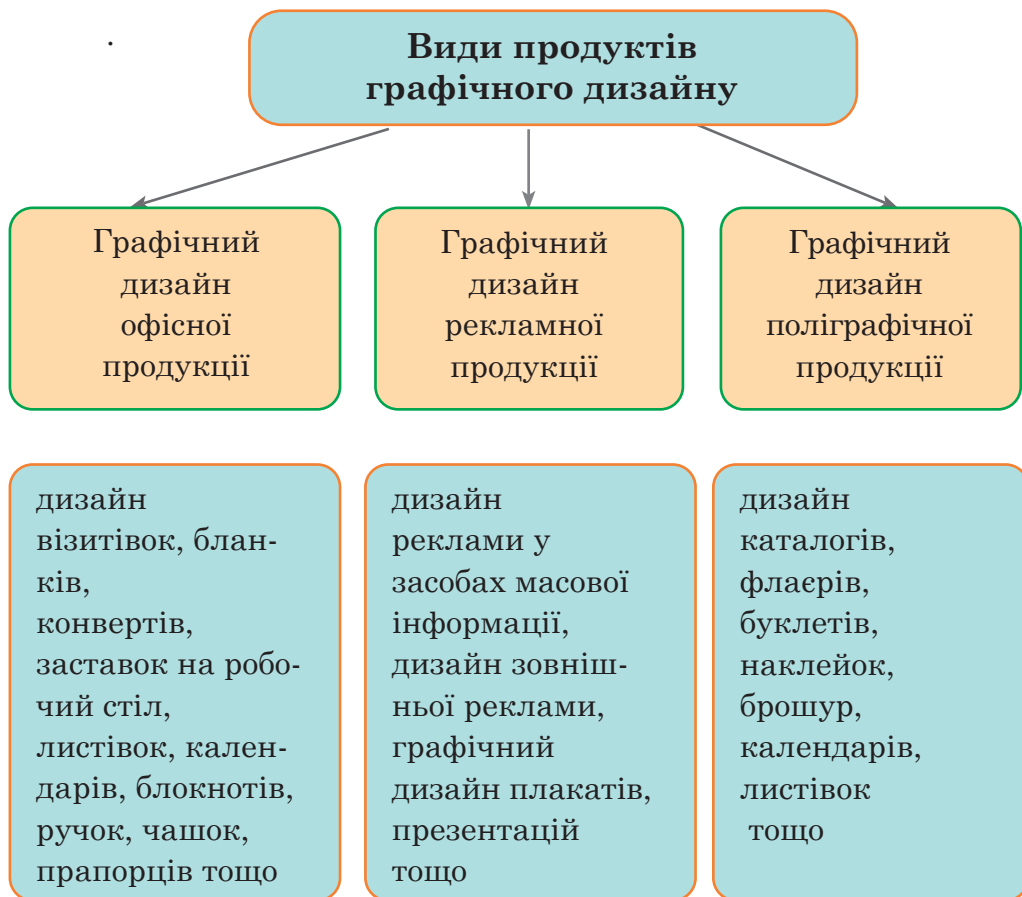

Пригадай, що ти знаєш про графічний дизайн та де можна зустріти вироби, створені графічними дизайнерами.

Розглянемо особливості графічного дизайну та прослідкуємо досвід розвитку «цифрового мистецтва».

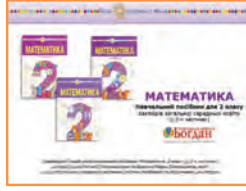
Графічний дизайн — це вид сучасного мистецтва, який полягає у створенні графічних об'єктів (листівок, логотипів, візитівок, вебсайтів) за допомогою різних видів графіки.

Графічний дизайн сьогодні — один з найбільш перспективних напрямів.

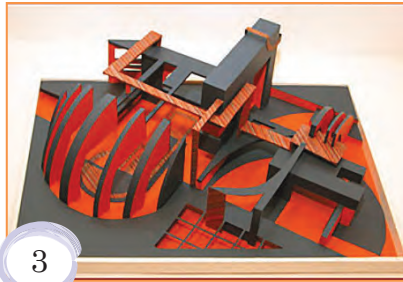
Розгляньте зображення та розпізнайте вид графічного дизайну за продукцією.

Композиція в дизайні — це конструювання об'єктів, поєднання окремих частин в єдине ціле, розташованих у просторі або на площині. В графічному дизайні існують три різновиди композицій: *фронтальна* — композиція, яка розташована в одній площині, *об'ємна* — композиція виробу, яку сприймаємо з усіх сторін, *глибинна просторова* — композиція, що виконується з передаванням глибини простору.

Розпізнай композиції за видами: 1 — фронтальну, 2 — об'ємну та 3 — глибинно просторову. Чи правильно поставлено цифри біля композицій? Знайди помилку.

У дизайнерських композиціях діють: *закон пропорційності*, *закон масштабу*, *закон контрасту*. Дізнайся більше про ці композиційні закони.

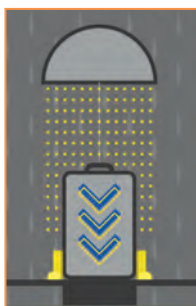
Основним композиційним завданням художників-дизайнерів є досягнення гармонії у творі, єдності та цілісності елементів, що її складають в один цілісний образ.

Гармонія — це узгодженість і впорядкованість усіх елементів, що складають єдине ціле.

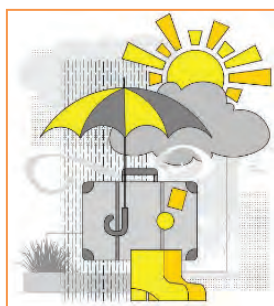
Дизайнери при створенні композицій використовують наступні **композиційні прийоми**: ритм, симетрія, асиметрія, монохромія, поліхромія.

У композиціях повтори елементів створюють враження умовного руху — **ритму** в творах. Чіткий порядок у розташуванні, поєднанні елементів частин відповідної структури виробів говорить про наявність **симетрії**, а неупорядкованість елементів говорить про **асиметрію**. Коли в композиціях використано один колір — це **монохромія**, або кілька кольорів — **поліхромія**.

 Розглянь зразки ритму в симетричних, асиметричних композиціях та контрасти за розмірами й кольорами. Проаналізуй їх.

Ритм у симетричній композиції

Ритм в асиметричній композиції

Контраст за розміром

Контраст за кольором

 Об'єднайтесь у пари. Знайдіть в інтернеті зразки дизайнерських графічних робіт, а тоді спробуйте по черзі надати характеристику всім наявним у них композиційним прийомам.

 Гра «Я — дизайнер/дизайнерка».

Переїди за кодом і створи власний дизайн аватарки.

Чи знаєш ти, що таке 3D-моделі? Так, саме такі зображення зустрічаються в комп'ютерному вебдизайні.

Комп'ютерний дизайн — технологія створення та обробки графічних зображень за допомогою комп'ютерної техніки.

Для створення і редагування зображень, зазвичай, використовують програми — графічні редактори (Corel Draw, Photoshop, Paint, Illustrator).

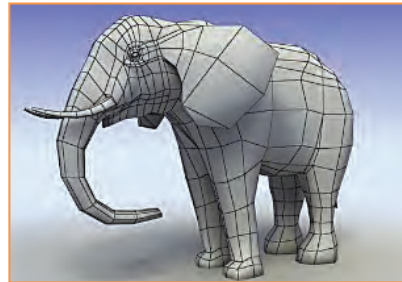
Об'єднайтесь у пари. Спробуйте створити зображення будь-якої тварини за допомогою графічного редактора AutoDraw онлайн, перейшовши за посиланням <https://www.autodraw.com/>

Вебдизайн — галузь веброзробки, що охоплює цілий ряд напрямів і дисциплін із створення та супроводу сайтів або вебзастосунків, таких як графічний вебдизайн, проектування інтерфейсів, авторинг, використовність та оптимізація для пошукових систем.

Сьогодні поширеним явищем стало використання 3D-зображень.

3D-моделювання — це процес розробки математичного представлення будь-якої тривимірної поверхні об'єкта за допомогою спеціалізованого програмного засобу.

Продуктом моделювання є 3D-модель. Існує безліч програм для 3D-моделювання: Autodesk 3ds Max, Cinema 4D, Sculptris, IClone, AutoCAD, Sketch Up, Sweet Home 3D, Blender, NanoCAD, Lego Digital Designer, Visicon, Paint 3D.

Практична робота «Малюємо 3D-дизайн». Використай програму графічного редактора Inkscape і створи своє графічне зображення як зразок дизайну — світлину для дитячого журналу.

- Які закони композиції та композиційні прийоми графічного дизайну тобі відомі?
- Наведи зразки видів дизайнерських робіт.

Досліди, чи є у тебе вдома дизайнерські вироби. Якщо є, то які саме?

Урок 57. ТАНЦЮЮТЬ І МАЛЮЮТЬ ВСІ

? Що таке вуличний танець?

Багато сучасних музичних напрямів пов'язані з танцювальною музикою.

Вуличний танець у широкому розумінні охоплює всі стилі сучасного танцю, що розвинулися за межами танцювальних студій та шкіл: на вулицях, шкільних подвір'ях, у нічних клубах.

? Відеоролик «Уривки стилів вуличного танцю».

? Що між ними є спільним, а що відмінним?

Стилі вуличного танцю: *хіп-хоп*, *брейк-данс*, *поппінг*, *локінг*, *ню-стайл*, *хаус*, *крамлінг*, *сі-вок*, *хастл*, *диско-фокс*, *диско-свінг* та інші.

Нові стилі музики поєднують звук, ритм і ритмічне мовлення.

Хіп-хоп (з англ. *Hip-hop*) — молодіжна культура, яка виникла в кінці 1970-х років у США в середовищі афроамериканців. Вона включає в себе 4 основні елементи: *діджеїнг*, *графіті*, *ем-сінг (rap)* і *брейкінг*, а також часто 5-м елементом вважається *знання вулиці (knowledge)*. Сьогодні всі елементи цієї культури мають досить самостійне життя.

? Відеоролик «Приклади танців хіп-хоп».

? Які їх особливості?

У наш час хіп-хоп часто асоціюється зі стилем музики. Спочатку хіп-хопом називали все, що робили підлітки бідних районів. Кожне угруповання мало свою територію; кордони між районами позначали за допомогою малюнків графіті. Ці ж підлітки ходили в клуби, де під музику соул і фанк танцювали брейк-данс.

У клубах працювали ведучі — емсі (MC), які розважали присутніх, вигадуючи веселі рими. Емсі — це хіп-хоп-поет, який виконує ту саму роль, що і тамада на весіллі, та повинен «розкачувати» натовп віршованим речитативом і мати відповідно чітку дикцію.

Реп (з англ. *rap*) — один із основних елементів стилю хіп-хоп, це ритмічний речитатив, який зазвичай читається під музику з важким бітом.

Виконавець репу називається **репером** або загальнішим терміном **емсі (МС)**.

Відеоролик «Реп-композиції українських виконавців».

Які характерні риси репу їм властиві?

Напрями сучасної музики, в яких використовується реп: *репкор, нью-метал, альтернативний рок, альтернативний реп, хардкор*; у поп-музиці — *ар-енд-бі*. **Брейкінг** — вчення про форми вуличного танцю. Зазвичай зветься брейк-дансом чи бі-боїнгом. Під брейкінгом також мають на увазі вільний стиль вуличних танців.

На початку ХХ століття з'явився один із елементів хіп-хоп культури — **бітбокс**. Це мистецтво створення та імітації ритмічних малюнків (бітів) та мелодій за допомогою артикуляцій.

Діджеїнг — це вчення про створення реп-музики і ведення радіомовлення. Хіп-хоп-діджеї артистично прикрашають виконання записаної пісні нарізками та міксингом.

Бітбоксинг — вчення про музику тіла. Зазвичай під ним розуміють створення ритмічних звуків різними частинами тіла — зокрема горлом, ротом і руками.

Знайомся — зірки хіп-хопу!

Шон Кори Картер
«Jay-Z»

Шон Комбс
«Diddy»

Eminem

Український хіп-хоп — частина української музичної сцени сьогодні. Одним із засновників українського хіп-хопу є гурт «Вхід у змінному взутті» («В.У.З.В.»). Найвідомішими хіп-хоп-виконавцями є гурти «ТНМК», «Тартак», «Бумбокс», солісти репери Alyona Alyona, Artisto, «QUANT», Skofka, Ярмач та ін.

Паліндром (справжнє ім'я — Степан Бурбан) — український репер

Гра «Читаємо реп».

Конкурс бітбоксингу. Влаштуйте конкурси реповських пісень, оберіть тему для цих пісень, знайдіть кращі тематичні вірші. Включіть біт та спробуйте читати реп. А хто з вас може прочитати бітбоксинг? Послухайте кращих виконавців та створіть свій бітбоксинг класом.

Сучасний ар-енд-бі (англ. **R&B** або **R'n'B**) — музичний напрям, що бере свій початок від ритм-енд-блюзу, який був популярним у США у 1940-х роках. Ар-енд-бі, що утворився в результаті поєднання ритм-енд-блюзу, хіп-хопу і репу, мав свої особливості: електронний стиль звучання з ритмами драм-машини і м'який, «соковитий» вокал. Характеризується експресією, підсиленням інструментального начала, енергійним бітом співом з емоційним напруженням, застосуванням фальцетового звучання. Ар-енд-бі-виконавці: **Ашер, Бейонсе, М. Кері, Ріанна, Келлі Роуланд, Сіара, Джастин Тімберлейк, The Weernd, Сіара, Келі Роуланд, Bleck Eyed Peas, Марі Джейд Брід** та інші. Сучасний R&B поєднує стилі фанк, соул, танцювальної музики, хіп-хоп.

Дж. Тімберлейк. «Cry me a river». Гурт «ТНМК». «Гранули», Вдома. Гурт «Тартак». «Жити». «Україно, забивай». KALUSH feat Skofka. «Додому».

Поділися своїми враженнями від музичних творів. Яке значення ритму в цих піснях? Розкажи про інструменти, які супроводжують спів. Які традиції хіп-хоп-культури відчутні в піснях?

Розучуємо пісню «Ми на хвилі» (музика та аранжування В. Будейчука, слова І. Зінковської).

1. Знаки запитання, марні хвилювання,
Правила й повчання — хочеться втекти.
Модні клонування, вже нове звучання,
Шоу і змагання — хочеться туди.

Приспів:

Мама, не тримай, я не стою на місці,
Мам, не переймайся, — люблю велике місто!
Мама, не тримай, я не стою на місці,
Мам, не переймайся, — люблю велике місто!

Ми на хвилі, ми на хвилі —
Мода й драйв у нас у стилі.
Ми на хвилі, ми на хвилі —
Ми покажем клас на ділі (двічі).

Двічі

2. Гострі заборони, люди-перепони,
Різні макарони, головне — вперед!
Наші телефони, наче мікрофони,
Як сердець синхрони, рулять інтернет!

Приспів:

Мама, не тримай, я не стою на місці,
Мам, не переймайся, — люблю велике місто!
Мама, не тримай, я не стою на місці,
Мам, не переймайся, — люблю велике місто!

Ми на хвилі, ми на хвилі —
Мода й драйв у нас у стилі.
Ми на хвилі, ми на хвилі —
Ми покажем клас на ділі (двічі).

Двічі

- Які стилі вуличних танців ти знаєш?
- Що таке хіп-хоп, реп? Назви зірок хіп-хопу.

Що ти знаєш про конкурси «Танцюють всі» та «Танці з зірками»? Назви своїх улюблених виконавців/виконавиць сучасного танцю. Влаштуй з друзями танцювальний конкурс. Увімкніть сучасний реп і створіть танцювальні імпровізації. Чи вийде у вас співати а капела в стилі біт-боксинг?

Урок 58. ТАНЦЮЮТЬ І МАЛЮЮТЬ ВСІ

Пригадай назву основного елемента культури хіп-хоп, який виконується яскравими фарбами.

Так, це графіті. Для того, щоб почати створювати свої власні композиції графіті, пригадаємо такі поняття як літера, шрифт і які їхні ролі в графічному дизайні.

У житті ми постійно стикаємося з буквами. Кожна з них — це зображення, своєрідна картинка. Здавна люди передавали інформацію за допомогою малюнка, потім з'явилися символи і літери.

Шрифт — це букви, що мають спільний стиль графічного оформлення.

Найважливішим призначенням графічного дизайну є створення окремих зображень за допомогою ліній, штрихів, крапок та інших елементів, літер, шрифтів.

Дізнайся більше про шрифти та їх різновиди. Створи «хмаринку» слів, використовуючи різні шрифти.

Поради для створення хмаринок:

1 — зайти на платформу Wordart, <https://wordart.com/> 2 — натисни **створити**, 3 — обери регулярний шрифт, 4 — запиши слова до теми уроку, 5 — натисни **візуалізувати**, 6 — отримай посилання і вишли хмаринку другу/подрузі та отримай вподобайки.

У поліграфії важливими є характер шрифту та розташування тексту, декоративне кольорове вирішення в поєднанні з малюнком, що повинен бути виразним, чітким і лаконічним.

Стиль малюнка має неодмінно відповідати стильовим особливостям шрифту, а разом вони повинні розкривати змістову ідею тексту та його емоційне забарвлення.

Шрифти бувають: декоративні, антиквенні, гротески (рублені шрифти), готичні та рукописні.

Зроби заголовок до статті про хіп-хоп різними шрифтами та різними кольорами за допомогою платформи Wordart, <https://wordart.com>

Мистецтво графіті — це вчення про вуличну каліграфію, малюнки та письмо. Цим терміном назвали графічне мистецтво хіп-хопу на об'єктах громадської та приватної власності як акт соціального протесту.

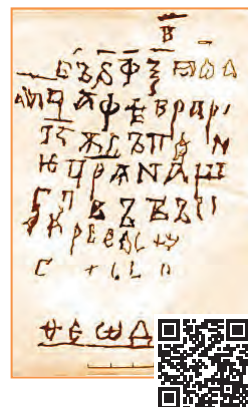
Графіті належить до одного з видів вуличного мистецтва. Існує велика кількість стилів та видів графіті.

Графіті вважають альтернативним, часто забороненим видом мистецтва, за якого зображення чи написи розміщують зовні або всередині будівель самовільно, тобто без дозволу власників. Художників, які створюють графіті, називають **райтерами**.

Особливості графіті як мистецтва: закодований текст, символіка якого відображає визначні події культурного, політичного або громадського життя; зображення й написи на будівлях чи мостах; для виконання малюнка використовують будь-який інструмент, що залишає слід на поверхні: крейду, олівець, ручку, маркер, фарбу в аерозолі, ніж, палицю.

Графіті як явище має свою давню історію, про що свідчать знахідки археологів у багатьох культурах різних епох та континентів. Цим мистецтвом були розписані стіни античних міст; одну з найвідоміших колекцій античних графіті було знайдено під час розкопок Помпеї. Сотні графіті XI–XIII ст. збереглися у Софійському соборі м. Києва.

Графіті Софійського собору. Київ

Послухай історію створення мистецтва графіті.

Розкажи про свої враження від прослуханого. Що нового ти почув/почула?

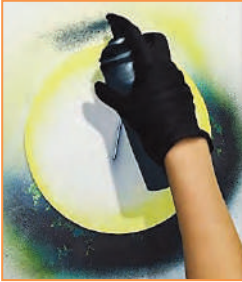

Що ти знаєш про мистецтво стріт-арту та спреї-арту?

Художники **стріт-арту** перетворюють вулиці на свої картинні галереї. Вони займаються стріт-артом у більшості випадків для того, щоб безпосередньо спілкуватися з громадськістю в цілому та привернути увагу до цього

мистецтва як молоді, так і старшого покоління.

Спреї-арт — це вид мистецтва, створений на основі аерозольних балончиків на картонних чи металевих пластинах, дошках, склі, кераміці чи пластику.

Незвичайні графіті в Україні

Прикладом сучасного графіті можна назвати майстра стріт-арту **британського художника Бенксі**, який намалював у Києві, Ірпені, Горенці, Бородянці сім графіті.

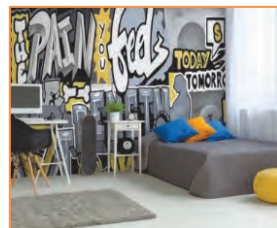
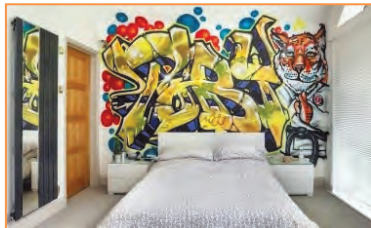
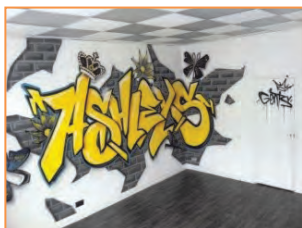

Роботи британського художника Бенксі

Чи існує технологія створення малюнка графіті? Дізнаємось у майстрів/майстринь.

Поради майстра/майстрині. Графіті можна створити саможостійно. Спочатку створюють начерки на папері. Потім під-

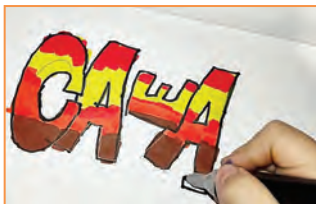
бирають фон для малюнка, за необхідності ґрунтовку для нерівних поверхонь, вибирають фарбу в балончиках. Для малювання використовують балончики, валики для фарбування, а також різні насадки для утворення ліній та для регулювання розпилення фарбувальної суміші, трафарети для промальовування тонких обрисів.

Приклади графіті в інтер'єрі

Практична робота. Створи ескіз напису свого імені в стилі графіті на папері або планшеті. Техніка виконання в кольорі — фломастери, ручки, олівці.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

- Які особливості мистецтва графіті, стріт-арту та спрей-арту?
- Назви характерні ознаки.
- Що ти знаєш про історію розвитку мистецтва графіті?

Чи можна намалювати графіті за допомогою цифрових технологій? Досліди графіті онлайн.

Урок 59. НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В МИСТЕЦТВІ

Чи знаєш ти, що в сучасному мистецтві все більше з'являється зразків нових видів та жанрів: від музичних напрямів та сучасних стилів до нових жанрів театру, кіно та мультиплікації?

А чи знаєш ти, що існують незвичайні театри?

Існують такі види театрів: драматичний, театр драми, комедії, опери і балету, музичної комедії, театр ляльок, пантоміми, абсурду, пародії, вуличний театр, театр тіней, естради, сатири і гумору, театр-балаган, театр-вар'єте, бульварний театр, літній, імерсивний, пересувний, театр-скетч, театр юного глядача, фарсу, міміки та жестів та інші.

Подорож до незвичайних театрів

Запрошую тебе у подорож до нових видів театрів.

Театр на ходулях
«Art Walk». Київ

Спектаклі **вуличного театру** відбуваються на відкритому просторі — вулицях, площах та парках, а глядачі беруть участь у виставах. У цьому виді театру важливим стає імпровізація. Іноді актори одягають ходулі-хілді або диби, які являють собою прямі палиці з прикріпленими до них платформами для ніг, що використовуються для ходьби.

У **театрі міміки та жестів** переважають виражені рухи тіла та жестів, як розповідна мова класичної пантоміми, де тіло актора за допомогою міміки, жестів, пластики тіла створює художній образ.

Відеоролик. Вистава «Лісова феєрія». Театр міміки та жестів «Райдуга» (уривок).

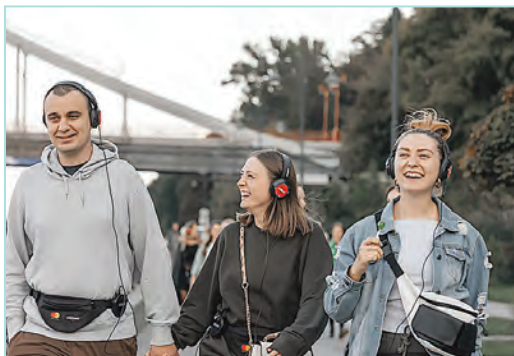
Театр гумору та сатири має давні корені ще за часів античності. Саме сатира стала основою таких театрів як прояв комічного в мистецтві. Вистава створювалася за допомогою комічних засобів: сарказм, іронія, алегорія, гротеск, пародія

та інші. Подібними до таких театрів є творчі об'єднання, які займаються виробництвом шоу-проектів і розважальних програм.

Досить особливим є **імерсивний театр**, як форма сучасного інтерактивного театру, в якому глядачів «занурюють» в заплановані події театральної вистави від спостереження за грою акторів до впливу на хід дії вистави і кінцевого сюжету. В цих виставах театральної простір без сцени і глядацької зали. Вистави як променадні, де глядачі переміщуються в нові локації, на них одягають навушники, в яких звучить аудіодоріжка. Головним в театрі є імпульс, цікавий емоційний досвід і дослідження сенсів, нові враження у сприйнятті себе і світу. Перший український імерсивний театр UZAHVATI створює інноваційні проекти поза сценою і глядацькою залю (реж. П. Бараніченко).

Імерсивний театр — це одна з популярних форм сучасного інтерактивного театру, де глядача намагаються «занурити» в події, що розгортаються на сцені під час вистави.

Імерсивний театр. Київська команда UZAHVATI

Імерсивний театр UZAHVATI. Вистава «Час» (уривок).

Розкажи про свої враження.

Такі вистави дуже схожі на перформанс. Чи знаєш ти, що таке **перформанс**?

Це вистава, спектакль, в якому твором вважають дії автора, за якими глядачі спостерігають у режимі реального часу для того, щоб викликати реакцію, підтримку, відчуття естетики тощо.

У такому спектаклі існує **п'ять основних елементів**: час, простір, тіло й присутність митця, а також відносини між творцем і публікою. Де можуть розгортатись дії вистави? І в художніх галереях і музеях, відбуваються на вулицях, у будь-якому місці чи просторі та в будь-який період часу.

Танцювально-імерсивний перформанс «Вистава у Місті» створено простором арт-книгарні. Саме там є багато книг та кожна книга — це повноцінний світ, створений її автором. Кожен читач книгарні стає глядачем, і читатиме дію, ніби гортає сторінки книжок.

До нових видів й жанрів належить **театр одного актора**. Дніпропетровський академічний міський український театр одного актора «Крик» — унікальний театр в Україні і в Європі, в якому актором, і режисером вистави, і сценаристом, і сценографом, і художником, і музичним редактором, і гримером, і костюмером є засновник народного театру України Михайло Мельник.

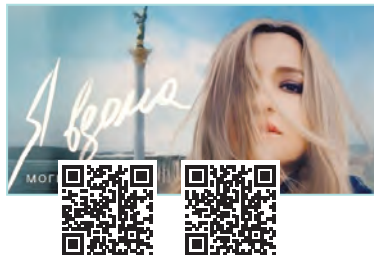

Народний артист України
Михайло Мельник.
Академічний український театр
одного актора «Крик»,
вистава «Дикий»

Моноспектакль — спектакль за участю одного актора. Прикладом такого спектаклю є постановка вистави «Френк Сінатра», яка присвячена видатному королю свінгу, унікальному виконавцю, блискучому актору, володарю премії «Оскар». Його неповторний тембр голосу заворожує; із роллю чудово впорався актор Д. Шарабурін.

«Я вдома» — моноспектакль співачки Наталії Могилевської відбувся на сцені Національного театру Лесі Українки.

 Уривки із моновистав «Френк Сінатра», «Я вдома».

 Розкажи про свої враження від перегляду моновистав.

 Виконуємо пісню «Ми на хвилі» (музика та аранжування В. Будейчука, слова І. Зінковської).

Поміркуй, що таке «кач». Це є основний танцювальний елемент хіп-хопу — робота корпусу, рухи «крос», схрестні стрибки «кріскрос», що виконуються в просуванні в кожную сторону.

Перед виконанням танцювальної композиції до пісні пройдемо урок танцю.

 Відеоурок хіп-хопу.

Спробуйте створити свою танцювальну композицію до пісні. Під час куплету виконуйте «кач», а в приспіві «крос» та «кріскрос».

 Зробіть малюнок в стилі графіті до пісні. Влаштуйте конкурс на кращий плакат до пісні за власним задумом та зашифруйте в ньому назву «хіп-хоп» або «реп». У кого вийде краще?

 • Які театральні жанри існують? Розкажи про особливості нових видів театрів та нових жанрів.
• Чим запам'яталися тобі різні види театрів?

 Поповни свою музичну скриньку відомими зразками хіп-хопу, виставами сучасних театрів.

Урок 60. НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В МИСТЕЦТВІ

Пригадай, які види дизайну тобі знайомі, і в чому їхні особливості.

Людина, як відомо, є частиною природи. Організовуючи свій побут люди завжди рахувались із середовищем, у якому перебували.

Дизайн середовища — проектування об'єктів предметно-просторового та соціокультурного оточення з метою створення гармонійної взаємодії людини з природою.

Таких дизайнерів називають «творцями навколишнього світу», вони створюють найбільш комфортні умови для людини у відкритих, напіввідкритих та закритих просторах: будинках і квартирах, магазинах, офісах тощо.

Які парки є унікальними і незвичайними?

Парк космічних роздумів у Шотландії дає відвідувачам уявлення про Всесвіт і місце в ній людини. *Парк квітів Кекенхоф* в Нідерландах з полями більше 100 різновидів тюльпанів, що ростуть на 32 гектарах парку. *Парк Франциско Альварардо*, Коста-Ріка, на доріжках якого зроблені з живого кипарису слони, мавпи та містичні лабіринти з живих рослин.

Парк космічних роздумів.
Дамфас, Шотландія

Парк квітів Кекенхоф.
Ліссе, Нідерланди

Парк птахів у Джуронзі, Сінгапур, який містить 110 різновидів яскравих розумних птахів, павільйон зі штучним водоспадом, де живуть 1500 видів птахів з різних куточків світу.

Шаховий парк Японії, в якому всі об'єкти виконані в шаховій темі: шахові й шашкові дошки, столи для гри в нарди.

Скульптурний сад Бруно Торфса, Австралія, з незвичайними ельфами, гномами, феями, глиняними скульптурами Бруно Торфса.

Парк птахів.
Джуронзі, Сінгапур

Скульптурний сад Бруно Торфса.
Австралія

Дізнайся більше про українські парки: Мезинський національний природний парк в Чернігівській області, Шацький національний природний парк у Волинській області, Подільські Товтри в Хмельницькій області, Бузький Гард у Миколаївській області, Азово-Сиваський національний природний парк в Херсонській області та інші.

Промисловий дизайн — художньо-проектна діяльність, спрямована на розробку промислових виробів з високими споживчими якостями. Ця діяльність охоплює проектування найрізноманітніших предметів та їхніх комплексів для подальшого виготовлення промисловим способом.

Ці фахівці займаються дизайном побутової комп'ютерної техніки, взуття, одягу, автомобілей, механізмів, знарядь праці, меблів та аксесуарів.

Дизайн автомобілів спрямований на художньо-технічну проектну діяльність, орієнтований на створення оригінальної, функціональної та стійкої до впливів часу форми автомобіля.

Обери найкращу для тебе марку автомобіля, дізнайся про особливості дизайну, характеристики та розкажи про неї.

Alfa Romeo

Audi RS6 Avant/RS7

Lexus LC

Дизайном механізмів та знарядь праці займаються окремі дизайнери. Сьогодні знаряддя праці значно відрізняються від давніх ремесл, якими займалися люди. Пригадай стару прядку, ковальню, ткацькі верстати. Відбулась еволюція, значний розвиток всіх процесів автоматизовано, удосконалено. Сучасні промислові обладнання мають чудовий дизайн та багато з них — це роботизовані технологічні комплекси.

Сучасні верстати, роботизовані технологічні комплекси

Популярною частиною промислового дизайну став дизайн меблів та аксесуарів, якими користуємося ми повсякчас.

Розглянь світлини з прикладами дизайну шкільних меблів. Які з них тобі подобаються? Поясни, чому.

Розглянь таблицю. Поміркуй, які засоби виразності дизайну притаманні також архітектурі.

Засоби виразності дизайну

ажурність	пластика	фактура	текстура
графічність	семантичні засоби	статика-динаміка	симетрія-асиметрія
рівновага, нерівноваженість	ритм, метр	домінанта, акцент	пропорції, масштаб

Творча практична дизайнерська робота.

Створи свій власний дизайн «Моя кімната». Техніка виконання — на вибір.

Ти можеш створити дизайн на папері фломастерами чи олівцями або обрати найпростішу онлайн програму для дизайну інтер'єру, наприклад на сайті <https://roomtodo.com/> або <https://floorplanner.com>. Використовуй різні режими перегляду в 3D.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

- Що таке дизайн середовища?
- Які особливості промислового дизайну?

Поміркуй, які дизайнерські вироби, що є у тебе вдома, ти б удосконалив/удосконалали. Поясни, чому.

Пригадай, що тобі відомо про мистецтво кіно.

У наш час потужно розвиваються напрями кіномистецтва, з'являються нові жанри та засоби виразності мультиплікаційних та анімаційних фільмів. Розглянемо новітні тенденції сучасного мистецтва.

Перша станція — «У світі кіно»

Поява **цифрових камер** та їх можливості значно вплинули на процес кіновиробництва. На заміну камер використовують портативні стабілізатори для камер та безпілотники, які в фільмах замінюють людину-оператора й знімають з повітря.

Революцію в кіномистецтві здійснили **неймережі**, які полегшують процес розробки комп'ютерної графіки, мають великі перспективи для створення візуальних ефектів для фільмів. Неймережі використовують при заміні обличчя в фільмі, наприклад в фільмах компанії Disney, а віртуальні актори можуть замінити людей при виконанні трюків. Використання **штучного інтелекту** в кіно може зробити акторів молодшими, а малорухливих акторів перетворити в чудових танцюристів. Поступово нові

технології створюють точні віртуальні копії акторів, **цифрові двійники**: фільм «Термінатор: Генезис», де була використана копія молодого Шварценеггера. Кіноменеджери активно замислюються про створення повноцінного повнометражного віртуального фільму, а відео 360 використовують при створенні

короткометражних фільмів та промо-роликів.

На арену кіно приходить **мобільне кіно**. Сучасні смартфони знімають відео високої якості і за ними майбутнє.

Завдяки підтримці кіноіндустрії в Україні за останні десять років вдалося створити «портрет українського національного кіно».

Серед нових фільмів є серіали, пригодницькі, документальні фільми, комедії.

Мобільне кіно — це новий метод знімання фільмів на мобільний телефон.

Історія Олекси та Івана Довбушів, що розгортається на початку XVIII століття, демонструє новий пригодницько-історичний екшен Олеса Саніна «Довбуш».

Військова драма «Кіборги. Герої не вмирають» стала улюбленим українським повнометражним художнім фільмом режисера Ахтема Сеїтаблаєва, що висвітлює події на Донбасі.

Друга станція — «У світі анімаційних фільмів»

Усе більше використовуються нові технології в анімації. Наприклад, інженери американської анімаційної студії Laika створили апарат, що дозволяє імітувати дихання ляльок.

Нова технологія в мультиплікації **сел-шейдинг**, відома як

метод малювання зображення. Завдяки такій технології рух у мультфільмах виглядає реалістичніше.

Метод сел-шейдинг в анімації — дозволяє стилізувати тривимірні об'єкти та імітувати ефекти ручного малювання картини.

Стрімінгові платформи сьогодні використовують технології передачі 4К та 8К-контенту і дозволяють дивитись фільми у високій якості з дому. А в кінотеатрах встановлюють нове

обладнання, **LED-екрани** із застосуванням **HDR-технологій**, які більше ніж у десять разів перевищують якість стандартного обладнання кінотеатрів.

В Україні знімають нові мультсеріали. **Анімаційний мультсеріал «Хоробрі зайці»** для дошкільнят створено українським креативним продакшеном Glowberry, що є частиною Film.ua Group. Це історія винахідливих та сміливих Боба і Бу, що створюють невгамовну команду Зайцедослідників.

Кадр із анімаційного мультсеріалу «Хоробрі зайці»

Серія мультфільмів **«Книга-мандрівка. Україна»** доводить цікаві історії про визначних людей України. В цій анімаційній екранізації зібрано 1200 сюжетів. Кожна серія присвячена видатним українцям чи місцям, що здобули світову славу.

Серія мультфільмів «Книга-мандрівка. Україна»

Цікавою є серія мальованих мультфільмів «Знай наших». Там розповідається про видатних українців та знакові події в нашій історії.

Мультфільм. «Хоробрі зайці» (уривок).

«Книга-мандрівка. Україна». «Код Кнорозова» (уривки).

Розкажи про свої враження від перегляду фільмів.

Розучуємо пісню «Україна» (слова і музика Т. Петриненка).

1. Дороги іншої не треба,
Поки зорить Чумацький Шлях,
Я йду від тебе і до тебе
По золотих твоїх стежках.
Мені не можна не любити,
Тобі не можна не цвісти,
Лиш доти варто в світі жити,
Поки живеш і квітнеш ти!

Приспів:

Україно, Україно,
Після далечі доріг
Вірне серце твого сина
Я кладу тобі до ніг!

2. Бо ми кохаєм до нестями
І ще не скоро наш кінець,
Ще, може, нашими серцями
Розпалим тисячі сердець.
Ще свічка наша не згоріла,
Ще наша молодість при нас,
А те, чи варте наше діло —
То скажуть люди й скаже час.

Приспів.

• Які новітні тенденції у світі кіно та мультиплікації тобі запам'ятались?

Доповни свою музичну скриньку новими українськими мультфільмами.

Урок 62. ЦІКАВЕ В КІНО, МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ ТА ДИЗАЙНІ

Чи пов'язані між собою дизайн, мода й зовнішність людини? Що роблять дизайнери та з яким видом діяльності це пов'язано?

Сучасний дизайн одягу, зачісок, аксесуарів трактує нові тенденції в моді та формує **імідж** сучасної людини.

Із чого складається імідж? В іміджі (образі) людини повинні поєднуватись та узгоджуватись усі деталі: одяг, зачіска, прикраси, аксесуари, навіть голос, манера поводитись,

оточення тощо. Чим займаються дизайнери, які створюють імідж людини?

Дизайн стилю та візажу

Дизайнер стилю та візажу — це фахівець-модельєр і розробник унікальних образів для шоу-бізнесу, телебачення, кіно; він/вона прогнозує модні тренди, підбирає індивідуальний стиль, який підкреслює переваги та приховує вади людини.

Фахівці цього напрямку повинні знати, як створити образи за допомогою макіяжу, фейсарту, гриму, бодіарту, зачісок. Вони розробляють власні модні трендові моделі, підбирають косметику, виконують візажні роботи.

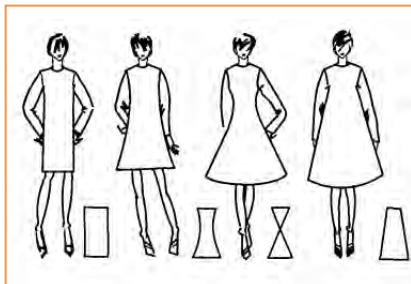
Основне в імідж-дизайні — ідея та досягнення **гармонії в образі**. **Гармонійний зовнішній образ** є цілим комплексом, що поєднує стиль, зачіску, макіяж, силует і пропорції одягу, малюнок і фактуру тканини, колірну гаму, прикраси та аксесуари.

Дизайн костюма

Основними засобами дизайну костюма є: *силует костюма* (прямокутний, трапецієподібний, овальний, приталений), *лінії костюма* (силуетні, фасонні, конструктивні, декоративні, вертикальні, горизонтальні, діагональні, суцільні, переривчасті), *пропорції костюма* (природні та неприродні), *маса костюма* (легка і важка), *кольори в костюмі* (монохромні або поліхромні).

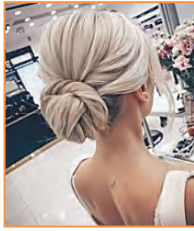
У композиції одягу важливе значення набуває узгодженість елементів костюма за трьома принципами — **контрасту, подоби і нюансу**.

Центр композиції, що розташований по центру фігури, привертає увагу до тіла. Найважливішим засобом створення гармонійного образу є **пропорції**. **Контрастність** робить образ більш яскравим і незабутнім. **Подібність** — це наявність повторення в костюмі одного елемента, який використовується в різних варіаціях. **Нюанс** у костюмі — це своєрідний перехід від контрасту до подібності, який створює більш цікаві та мальовничі зв'язки між елементами.

Дизайн зачіски

Дизайнер зачіски та макіяжу — це фахівець високої кваліфікації, який моделює, розробляє, створює неповторні образи для шоу-бізнесу. Всі стилі в зачісках можна умовно поділити на дві групи — це зачіски на щодень і святкові.

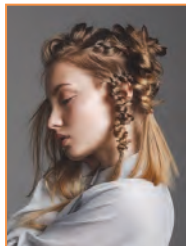

Класичний стиль зачіски. Цей стиль передбачає акуратність і завершеність, відрізняється чіткою формою і строгими лініями.

Романтичний стиль зачіски. Для цього стилю характерними є м'які лінії. Він поширений у дівчат і жінок, власниць довгого і середньої довжини волосся, оскільки передбачає кучері чи локони. Романтичний стиль уособлює ніжність, піднесеність і чистоту.

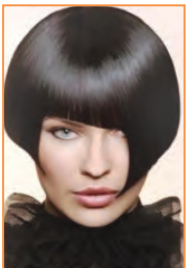
Спортивний стиль зачіски. Зачіски в спортивному стилі дуже зручні, не вимагають складного догляду та не передбачають використання різних додаткових перукарських засобів. Вони найбільш актуальні на короткому і середньому волоссі. Спортивний стиль

зачіски не означає наявність спортивного одягу та взуття, у комплекті з вечірнім вбранням ця зачіска може виглядати виразно.

Авангардний стиль зачіски привертає увагу, оскільки зазвичай дуже яскравий й незвичний.

Екстравагантний стиль зачіски передбачає своєрідність форми і є достатньо складним у щоденному догляді.

Елегантні стилі зачіски високохудожні та лаконічні.

Історичний стиль зачіски. Кожна зачіска в цьому стилі нагадує про модні уподобання минулого. Це може бути укладка, що була актуальною навіть кілька століть тому.

Стиль зачіски «Еклектика». Абсолютно непередбачуваний стиль, який може запозичувати різні елементи з інших стилів.

Стилі зачісок можна змінювати залежно від віку, настрою, зміни соціального статусу або з інших причин.

Дізнайтесь більше про те, як залежить зачіска від типу обличчя: видовжене, овальне, кругле, квадратне, трикутне, ромбоподібне.

Практична робота. Створи начерки зачіски та ексіз шкільного костюма за вибором для себе та своїх друзів/подруг.

- Що таке імідж?
- Що розуміють під виразом «гармонійний зовнішній образ»?
- Які стилі зачісок тобі запам'яталися?

Підготуй інформацію про особливості дизайнів одягу, зачісок, стилю та візажу.

Урок 63. МУЗИКА МАСОВИХ СВЯТ, ШОУ ТА ФЕШН-ІНДУСТРІЯ

Чи доводилось тобі бувати на масових святах? Пригадай свої враження.

В українському календарі є багато свят, серед яких календарні, свята мистецтва чи спорту, дитячі свята та безліч інших.

Масові свята — це комплекс культурних та мистецьких заходів, для яких характерна масштабність дії.

Масові свята зазвичай оформлені засобами мистецтва, під час яких відбувається масове спілкування людей з використанням пісень, танців, святкової ходи з елементами театралізованої дії тощо.

Розглянь види традиційних масових свят. Які серед них тобі відомі, які є улюбленими?

Види масових свят

Календарно-побутові	Масляна, Івана Купала
Суспільно-політичні	День Матері, День Землі, День вишиванки, День міста
Трудові	Свято врожаю, День шахтаря, День підприємства
Релігійні	Різдво, Великдень
Свята мистецтв	Червона Калина, Київська весна, Слов'янський базар
Спортивні свята	Олімпіада, спартакіада
Дитячі свята	День захисту дітей, День дитячого театру

Для масових свят характерним є багатосценічність, урочисте відкриття свята (паради, ходи, мітинги, покладання квітів), художньо-видовищна частина (концерти, конкурси, театралі-

зовані покази), масові гуляння (ярмарки, атракціони, розважальні програми та ігри).

Кожне свято традиційно супроводжується музикою. Вона є особливою для всіх дійств (концерів, парадів, конкурсів та атракціонів тощо).

Відеоролик «Українські свята».

Спробуй за музичним фрагментом упізнати назву свята. Охарактеризуй настрій музики.

Українське традиційне ремесло вишивки дало початок новому святу на Україні – Дню вишиванки.

Головним атрибутом свята стала **вишивана сорочка**, як символ ідентифікації українського народу.

Чи є у тебе вишита сорочка? Чи вдягаєш ти її на свято? Дізнайся більше про День вишиванки та його традиції.

Відеоролик «Пісні про вишиванку».

Які пісні тобі відомі? Поділися своїми враженнями від прослуханого.

Парад — урочисте дійство організованого, спільного проходження людей з нагоди свята під супровід маршів.

Паради

Існують військові паради, паради спортсменів, працівників організацій, партій тощо.

Цікаво, що в цирку та театрі існує традиція — загальний вихід на сцену (арену) всіх учасників перед початком або в кінці вистави.

Набільш популярним масовим святом в Україні є свято Незалежності України. Кожного року для нього розробляється масштабний сценарій, підбирають музику, планують паради, масові гуляння, концерти тощо. На багатьох масових святах звучить «жива музика», грають оркестр, ансамблі, співають хорові й вокальні колективи.

Пригадай, як звучить духовий оркестр та який його склад.

Марш нової української армії (у виконанні духового оркестру).

Надай характеристику характеру, ритму й темпу маршу. Розміркуй, чому його назвали «українським», в чому його особливість.

Духовий оркестр

Мідні духові

Труба

Тромбон

Валторна

Дерев'яні духові

Флейта

Гобой

Кларнет

Ударні

Барабан

Тарілки

Цікаві мистецькі події та традиційні свята проходять в кожному місті до Дня міста.

Розкажи, які святкові масові свята відбуваються в твоєму місті або селі. Яка музика лунає? Чим вона особлива?

Відеоколаж «Традиційні українські масові свята».

Які з традиційних українських масових свят тобі відомі? Яка музика зазвичай звучить на таких святах?

Виконуємо пісню «Україна» (слова і музика Т. Петриненка) під фонограму. На якому святі можна виконати цю пісню?

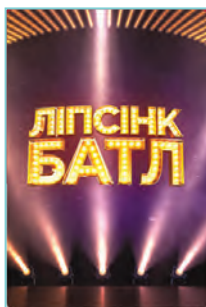
Проект «Сценаристи».

Об'єднайтесь в групи та створіть сценарій шкільного свята, який ви проведете на День захисту дітей. Продумайте сценарій відкриття, парад класів, концерт, цікаві атракціони, конкурси тощо. Представте свій сценарій у вигляді презентації.

Останнім часом, окрім традиційний свят популярними стали шоу, телевізійні шоу та програми.

Show (укр. *видовище*) — розважальний захід.

Серед телевізійних шоу є розважальні музичні, танцювальні, шоу-ігри, туристичні, пізнавальні, сімейні, кулінарні тощо.

Для кожного з шоу створюють рекламу, візуальний логотип, підбирають (або пишуть) пісню, обирають ведучих, розробляють сценарій, проводять зйомки. Найвідоміші ТВ-шоу: «Україна має талант», «Х-фактор», «Голос країни», «Танцюють всі».

Гра «Шоу-ланцюжок».

Пограйте в гру «Шоу-ланцюжок»: продовжіть ланцюжок назв улюблених ТВ-шоу.

- Як ти розумієш термін «масові свята»?
- Які види масових свят ти знаєш? Що є для них характерним?

Досліди з друзями, яке походження і традиції має свято День Незалежності України. Які твої відкриття і досягнення на уроці?

Урок 64. МУЗИКА МАСОВИХ СВЯТ, ШОУ ТА ФЕШН-ІНДУСТРІЯ

Пригадай, що таке мода. Чи слідкуєш ти за модою та чи модно ти одягаєшся?

Мода і стиль мають давні коріння. В кожному епоху люди слідкували за модою і це вважалося справжнім мистецтвом.

Модою називають нетривале панування певного смаку у певній сфері життя чи культури.

Форми і зразки одягу згодом змінюються, на зміну одним смакам при-

ходять інші. Вислів «вдягатися за модою» з'явився у Франції у XVII столітті.

Мода — це не тільки одяг, це стиль життя!

Витоки моди починалися в Європі. Наприклад, Італія, яка торгувала з Османською імперією, пропонувала такі дорогі матеріали, як шовк і дамаст, Франція володіла технікою нанесення барвників, а північноєвропейські країни, Скандинавія та інші, забезпечували країни розкішними теплими хутрами. Центрами моди вважають міста: **Мілан** — світова столиця моди і промисловий центр текстильного ви-

робництва, **Париж** — беззаперечний законодавець моди, **Лондон** — місто креативу, сміливості та свободи самовираження, а **Нью-Йорк** — місто контрастів, азарту, амбіцій і руху до успіху. На Мангеттіні розташована «авеню моди», а **журнал Vogue** розповсюджує тренди моди.

Отже, модою займається модна індустрія, так звана **fashion-індустрія**, яка включає в себе розробку, виробництво, просування та збут модних товарів (одягу, взуття, аксесуарів).

Чи знаєш ти імена найвідоміших законодавців і творців моди у світі?

Француженка, дизайнерка **Коко Шанель** принесла в жіночу моду приталений жакет і маленьку чорну сукню. Відомий кутюр'є **Крістіан Діор** — дизайнер вишуканого стилю, співець романтики. Його перша колекція вирізнялася надзвичайно жіночними силуетами: пишні спідниці, тонка талія, завужені в зап'ястях рукави. А ще Діор започаткував серію чудових парфумів, оскільки вважав їх останнім штрихом жіночого образу. **Ів Сен Лоран** — автор оригінального фасону, який отримав назву сукня-трапеція. **Джорджіо Армані** створив силует чоловічого костюма, надавши чоловічій моді елегантності і невимушеності. Моделі **Джанні Версаче** вигідно підкреслювали лінії тіл, а **Кельвін Кляйн** оспівував у своїх творах диско-гламур. Він першим у світі почав демонструвати на подіумах і продавати дизайнерські джинси.

Кельвін
Кляйн

Коко
Шанель

Крістіан
Діор

Ів
Сен Лоран

Мода, як і стилі в мистецтві, постійно змінюється. Так, у кожному стилі мистецтва існували свої модні тенденції.

Хто творить сучасну моду?

Дизайнери моди (художники-модельєри) — це художники, які створюють нові фасони, аксесуари і предмети одягу.

Сучасні модельєри — люди, які творять моду. Вони намагаються працювати так, щоб одяг, створений ними, завжди мав власне, неповторне обличчя. В Україні активно розвивають модні тенденції **Іван Фролов, Руслан Багінський, Лілія Літковська, Катерина Сільченко, Христина Бобкова, Олена Буреніна, Артем Климчук** та інші.

Відеоролик «Українські дизайнери моди».

У сучасній моді розрізняють чотири основні стилі моди: класичний, романтичний, спортивний, фольклорний.

Класичному стилю одягу притаманна стримана простота в лініях, лаконічний крій, костюми привабливі своєю високою якістю і добротною матеріалів. Кольори: ахроматична гамма або пастельні відтінки.

Романтичний стиль передбачає створення піднесеного, витонченого образу. Для жіночих образів стилю характерне використання рюшів, воланів, довгих суконь, для чоловіків — жилетів, шийних хусток, сорочок з широкими рукавами і романтичних фасонів капелюхів.

Спортивний одяг відрізняється вільним кроєм одягу, що не обмежує руху. Такий одяг призначений для занять спортом та активного відпочинку. Це може бути також повсякденний одяг, стилізований під спортивний, що має атрибутику, притаманну спортивній формі.

Фольклорний стиль (фолкстиль) — одяг, який стилізований під національний костюм. Ідея стилю полягає в тому, щоб не повністю копіювати національне вбрання, а лише запозичувати певні елементи, включаючи їх у сучасні моделі. Широко використовуються плетіння, клаптикова техніка, аплікації та різноманітна вишивка. Фолкстиль дуже зручний.

Діловий стиль одягу — один зі стилів одягу, призначений для ділової сфери життя суспільства і характеризується строгістю, стриманістю і консерватизмом у виборі тканини, кольору, крою і аксесуарів.

Стиль сафари — стиль для подорожей, який запозичив елементи тропічної військової уніформи. Характерною особливістю його є використання всіх відтінків пісочного кольору в одязі та безліч накладних кишень.

Практична робота. **Варіант 1.** Створення ескізів одягу.

Ескіз — це не точне відображення людської фігури, більше уваги приділяється предметам одягу, аксесуарам і деталям без детальної промальовки обличчя. Заздалегідь слід продумати майбутню позу людини, дизайн одягу, її фасон, стиль, крій і колір. Промальовувати вигини і складки в одязі з особливою ретельністю. Якщо одяг має візерунок — приділити йому особливу увагу, розфарбувати малюнок і доповнити його тіннями і півтінями.

Варіант 2. Створення принту на одязі. Перейди за посиланням <https://printuy.com/constructor>, обери дизайн, додай надпис на футболку або завантаж якесь зображення.

- Які особливості моди?
- Про які стилі одягу ти дізнався/дізналася?

Розкажи про свої досягнення на уроці. Дізнайся більше про українських сучасних модельєрів. У яких стилях вони працюють?

Урок 65. НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МИСТЕЦТВІ

Яку музику ти слухаєш найчастіше? Яку музику слухають твої друзі/подружки, рідні?

Чи часто ти чуєш словосполучення сучасний хіт-парад?

Чарт (англ. *chart*, також **хіт-парад**, **гіт-парад**) — опублікований список найпопулярніших медіа-продуктів за певний час (музика, книги, кіно).

Слово **хіт** — аналогічне поняттю **шлягер** — це якась культурна подія, або художній чи музичний твір, що швидко стають відомими й популярними.

Списки хіт-парадів складаються з не більше ніж 10-20 пунктів, місце в хіт-параді визначаються інформацією про продажі і кількість програвання музичних композицій на радіо, даних з відео- та кінопрокату.

Проведіть дослідження в класі «Наша найулюбленіша музика або Хіт-парад класу». Які пісні та композиції увійдуть у топ-10 кращих композицій?

За даними опитування сучасні українці слухають багато цікавої музики, серед яких: легка й приємна для сприйняття **поп-музика**, **блюз**, якому притаманні джазові імпровізації, **реп**, особливостями якого є речитативність, ритмічність, наповненість змістом й емоціями, **R&B**, якому властива вирізність, складна ритміка, енергійність, вібрато, **funk** (фанк) з характерним пульсивним басом і короткими вокальними фразами, що повторюються, як вигуки, **reggae** (реггі) з помірним і розслабленим темпом.

Серед улюблених стилів молоді є український **інді-поп**, **електроніка**, **хвилі хіп-хоп ритмів**, **фолктроніка**. Вони слухають композиції гурту Go_A, рок-виконавців «Друга Ріка», «Океан Ельзи», «Мотор'ролла», «Антитіла»,

«Ероlets», «The Hardkiss», виконавців хіп-хопу та репу «Бум-бокс», «Alyona alyona», «Kalush Orchestra» та інші.

Музичний хіт-парад сучасних музичних композицій.

Музика яких гуртів звучала? У яких стилях вони працюють?

Стилi виконання тiсно переплітаються з манерами виконання. Багато з композицій виконують з музичним супроводом, але іноді музиканти використовують спів без супроводу – а капелла.

Чим відрізняється а капелла в хорі та спів без супроводу сучасних виконавців? Порівняй.

Українська народна пісня «Туман яром» (у виконанні хору імені Г. Верьовки).

«Гей, соколи!» (у виконанні О. Пономарьова, М. Хоми)

«Запроси мене у сни свої» (музика В. Івасюка, слова Б. Стельмаха, у виконанні Н. Яремчука).

«Запроси мене у сни» (у виконанні акапельного гурту Pentatonix Hallelujah, Mad World).

Надай характеристику акапельному співу. Чи хочеш ти навчитись співати, як зірки сучасної сцени?

Пригадай, що основою академічного співу є бельканто. Сучасний естрадний спів наповнений різними прийомами і вокальними техніками.

Сучасні вокальні техніки

Тванг — один з основних прийомів в техніці сучасного вокалу, додавання дзвінких обертонів, високі ноти звучать щільно і сильно, дзвінко з металевим звучанням. **Гроул** (гарчання) — специфічний прийом, за допомогою якого вокалісти досягають ефекту хрипкого гарчання. **Свистковий йодль** — це різка зміна регістрів, різкий перехід у високу теситуру, вище фальцету. **Штробас** — прийом, коли зв'язки під тиском повітря коливаються, а звук схожий на рокіт (наприклад, Адель «Rolling in the deep», Брітні Спірс в «Baby one more time», Енріке Іглесіас в пісні «Hero»). **Вібрато** — це швидка зміна гучності, висоти звуку і тембрової характеристики. **Субтон** — спів з придыхом, коли до чистого голосу додається потік повітря, що на виході народжує сиплячий, шиплячий звук.

Мелізм — складний, дуже красивий вокальний прийом, коли вокаліст проспівує ноту, здійснюючи швидкі рухи вгору і вниз (в стилях R'n'b і «Соул») та в академічному співі і навіть в народному вокалі.

Відеоролик «Різні техніки співу».

Які техніки співу ти розпізнав/розпізнала?

Розучуємо «Пісню про рушник» (слова А. Малишка, музика П. Майбороди).

1. Рідна мати моя, ти ночей не доспала,
Ти водила мене у поля край села,
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя дала.
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя, на долю дала.
2. Хай на ньому цвіте росяниста доріжка,
І зелені луги, й солов'їні гаї,
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші твої.
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші, блакитні твої.
2. Я візьму той рушник, простелю, наче долю,
В тихім шелесті трав, в щебетанні дібров.
І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю:
І дитинство, й розлука, і вірна любов.
І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю:
І дитинство, й розлука, й твоя материнська любов/

- Які техніки співу тобі запам'ятались?
- У чому їх особливість?

Дізнайся більше про сучасні техніки співу українських гуртів та виконавців. Опиши свої досягнення на уроці.

Урок 66. НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МИСТЕЦТВІ

Чи любиш ти малювати? Які техніки малювання тобі відомі?

Заирнемо в калейдоскоп технік виконання малюнків.

Техніки відрізняються за способом виконання: **малювання із застосуванням творчих розчинів** (мильні бульбашки, свічка і фарба, клей ПВА, граттаж), **малювання з використанням шаблонів** (штампи, печатки, листки, пелюстки, дрібні предмети, сілль чи крупа); **малювання зі створенням чарівних візерунків** (бризки, живопис із розлитих фарб, використання зім'ятого паперу, пір'я, спонжа, ватних дисків, ложок, паличок, губки, розтертого пластиліну, малювання пальцями і долонями); **малювання з фантазіями** (без відриву руки від аркуша, цифрами, буквами, домальовування частин предмета, ластиком) та багато інших.

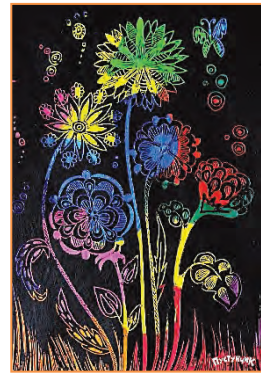
Дізнайся, у чому особливість малювання технікою «Граттаж» (шкрябання).

Аркуш картону покривається шаром воску або різнокольоровою масляною пастеллю, потім наносять товстий шар темної гуаші. Після висихання малюють загостреним предметом: зубочисткою, спицею.

У чому специфіка техніки «Фроттаж» (рельєфне заштриховування, натирання)?

Для здійснення малюнка під папір підкладають різні пласкі, рельєфні предмети: монетки, фігурки. Поверхню паперу зафарбовують незагостреним простим олівцем або кольоровими олівцями. Так відтворюється фактура предмета.

Чи знаєш ти, що існують **соляні візерунки**? Це малювання фарбами з додаванням солі. Готовий акварельний малюнок посипають сіллю і залишають до повного висихання. Сіль допомагає досягти витончених візерунків (хмари, дим, сніг, море, пісок), на утворені кристаликами контури за бажанням наносять ще один колір.

Чи можна досягнути глибоких кольорів, використовуючи техніку живопису **глізаль (лесування)**? Ця техніка дозволяє отримати глибокі переливчасті кольори завдяки нанесенню напівпрозорих фарб поверх основного кольору.

Використання техніки живопису **малювання по акварелі** дозволяє малювати кольоровим олівцем по акварелі, та промальовувати деталі. Гострий олівець — найкращий інструмент для додавання дрібних деталей, створення чіткого краю поверх акварелі.

Техніка малювання на воді дозволяє створити малюнки спеціальною рідкою фарбою, яку наносять на киселеподібну основу, загущену спеціальною речовиною воду. Крапля фарби зберігає свою форму, а художник може змінювати форму самої краплі. В кінці візерунок переноситься на папір, тканину, шкіру, дерево.

Чи знаєш ти, що можна малювати кавою, шоколадом тощо? Для створення малюнків кавою (**Coffee-art**), каву використовують як фарбу. Coffee-art поєднує особливості живопису і графіки. Малюнки наносять на папір, полотно, сполучна речовина для кави — вода. Створення картини з кави схоже на техніку «лєсирування», наступний шар кави наноситься після повного висихання попереднього. Можна поєднати кавовий та акварельний живописи, техніку роздмухування й малювання набризком. Аквареллю можна намалювати художні

образи, а потім промальовати кавою або використати набризкування аквареллю.

Як виконати малюнок у техніці дудлінг?

Дудлінг (від англ. *doodle* — несвідомий малюнок) — це малювання за допомогою простих елементів (кружечків, закарлючок, ромбів, крапочок, паличок та ін.). Дудлінг перегукується з іншою технікою малювання — **зентанглом**, яка є поєднанням медитації та малювання.

Малювати можна на папері, камінцях, інших поверхнях. Дудлінг — це політ фантазії, а зентангл — абстрактний художній мініатюрний твір, який створюють із візерунків.

Відеоролик «Техніки малювання».

Практична робота. Візьми чисту білу тарілку та маркери. Спробуй створити свій унікальний малюнок.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

• З якими техніками малювання ти ознайомився/ознайомилася? Розкажи про особливості створення малюнка в різних стилях.

• Презентуй свою роботу друзям. Влаштуй виставку робіт учнів класу.

Досліди, які техніки малювання використовують у сучасному українському живописі.

Урок 67. МИСТЕЦТВО НЕ ЗНАЄ КОРДОНІВ

Чи помічав/помічала ти, що мистецькі твори дуже швидко поширюються як в межах нашої України, так і між різними країнами світу?

Музиканти, композитори відкривають нові горизонти, поєднують традиційні стилі музичного мистецтва з сучасними новітніми досягненнями в сфері цифровізації мистецтва, створюють зовсім нові інноваційні твори.

Нове покоління музики дає поштовх для появи нових понять і термінів.

Давай разом розбиратись в нових поняттях та термінах. За останні кілька десятиліть з'явилося чимало запозичених слів, які пов'язані з музикою. Які з них тобі відомі?

Мікс — суміш із музичних композицій. Зазвичай мікси складаються з треків, схожих за жанром, настроєм та іншими ознаками.

Близьким до поняття *мікс* є поняття *ремікс*.

Ремікс — версія музичного твору, скомпонована шляхом «переміщування» кількох частин, накладенням на неї звуків, спецефектів, зміни темпу, тональності тощо.

Попрацюйте в парах та знайдіть мікси та ремікси ваших улюблених композицій.

У музиці часто зустрічається оцифровка звукового фрагменту, що має назву **семпл**. Це своєрідна коротка музична вставка, яка влітається в загальне звучання композиції.

З розвитком мистецтва хіп-хоп з'явилися нові поняття і терміни, які пов'язані з новим напрямом сучасного мистецтва.

У реп музиці використовується **біт** як основна частина музики (треку), на яку реп-артисти начитують свої тексти. **Бітмейкер**, виробник біту, виконує функції композитора та аранжувальника. **Бенгером** називають трек, який легко запам'ятовується, він є гучним, енергійним бітом, під який хочеться танцювати.

Якщо поглянути на танцюючих реперів, то легко помітити цікаві рухи, які називають **вайбом** (англ. *vibe* — вібрація) або «качем».

У світі цифрових новоутворень все-таки зберігається музичне виконавство. В філармоніях і концертних залах грають оркестри та ансамблі, на сценах багатьох країн світу виступають виконавці інструменталісти та співаки, хорові й вокальні колективи.

Музика не знає кордонів, тому про талановитих музикантів з України знає увесь світ.

Національна заслужена капела бандуристів

Національний академічний хор ім. Г. Верьовки

Національний академічний оркестр народних інструментів

Ансамбль танцю імені П. Вірського

Відеоролик «Твори у виконанні заслужених національних колективів України» (уривки).

Які твори ви впізнали? Охарактеризуйте їх.

Серед сучасних виконавців популярність здобув **Євген Хмара** — композитор, виконавець, який дає сольні концерти по всьому світу, подорожує Україною. Одним з його наймасштабніших концертів стало музичне шоу за участю 200 інструментів оркестру та 100 співаків хору.

Євген Хмара. *In the Sky*.

Опиши характер музики та добери відповідні слова-характеристики.

А чи можна виконувати музичні композиції так, щоб здобути популярність на каналах YouTube?

Дует віолончелістів 2CELLOS Луки Шулича (Словенія) та Степана Хаусера (Хорватія). Кавер-версія пісні AC/DC «Thunderstruck».

Український гурт «KAZKA» набирає популярності та з кожним роком збільшує кількість переглядів на каналах.

Дослідіть з друзями творчість найпопулярніших виконавців України та складіть рейтинг «Найкращі виконавці України».

Сучасна музика наповнена ритмом та драйвом. Але існують незвичайні способи утворення музики та її виконання.

У IX столітті грали на келихах, які частково були заповнені водою, вдаряючи по них паличками («Співаючі келихи»). З початку XVIII століття з'явилась **скляна арфа**, як набір скляних келихів з водою. Для того, щоб зазвучав бокал, його краї протирали по ободках зволоженими пальцями. Якщо провести рукою по краю бокала, його стінки починають вібрувати.

Відеоролик «Street artist playing Hallelujah with crystal glasses».

Які незвичайні способи утворення музики ви розпізнали?

Можна грати на пляшках, наповнюючи їх водою, на саморобних маракасах, наповнених крупкою. Незвичайним звуком грає **глюкофон (діджеріду)**, скляна гармоніка, також цікавий інструмент **зевсофон**, який створили за допомогою низьковольтних високочастотних котушок.

В. А. Моцарт, Б. ХOFFман. «Адажіо» для скляної гармоніки, до мажор.

«Богемна рапсодію» (у виконанні зевсофона).

До якої музики належать прослухані твори — розважальної чи академічної? Обґрунтуй свою думку. Назви засоби музичної виразності та визнач характер мелодії кожного твору. Що ти можеш сказати про стиль прослуханої музики? Які інструменти створили неповторні музичні образи? Розкажи про своє враження від музичних творів.

Виконуємо «Пісню про рушник» (слова А. Малишка, музика П. Майбороди).

Спробуй створити власний музичний супровід до пісні. Для цього використай інструменти, виготовлені тобою власноруч. Чергуючись, виконай із друзями імпровізації.

- Що таке мікс, ремікс, семпл, біт?
- Хто з відомих українських виконавців/виконавиць використовує новітні досягнення в музиці?
- Які незвичайні способи утворення музики ти запам'ятав/запам'ятала?

Досліди вдома незвичайні способи утворення музики.

Урок 68. МИСТЕЦТВО НЕ ЗНАЄ КОРДОНІВ

Поміркуй, що сприяє поширенню художніх творів як у межах країни, так і в цілому світі.

Художники відкривають нові горизонти, поєднують традиційні технології виконання із сучасними новітніми досягненнями в галузі комп'ютерної графіки, вебграфіки та інших технік.

Велика кількість виставок, перформенсів та фестивалів проходять у різних куточках світу, спричиняючи появу нового сприйняття сучасної творчості артдизайну.

Артдизайн — найбільш витончений вияв розвитку сучасного дизайну. Йому притаманні дизайнерські рішення, в яких головне — художня складова, заснована на принципах чистого (високого) мистецтва.

Сучасні митці артдизайну прагнули поєднати принципи дизайн-проектування та традиційної художньої творчості (живопис, скульптура, графіка, декоративно-ужиткове мистецтво).

Термін «артдизайн» виник у 80-ті роки ХХ століття в Італії.

Основні риси нового напрямку: несподівані комбінації кольору та світла, використання різних стилів та їх поєднання в одному об'єкті, застосування нестандартних матеріалів, екзотичних, нових стилів, оригінальних образів. Дизайнери деталізували форми, підбирали колорит, дотримувались високої якості композицій тощо.

Розглянь артдизайнерські роботи. Чим вони особливі? У яких жанрах створені?

Сьогодні твори артдизайну поширені у багатьох видах дизайну предметів і сервировки: від інтер'єрів кав'ярень і квартир до артдизайну власного тіла. Артдизайн широко застосовують при створенні різних видів друкованої продукції.

До артдизайну можна віднести **боді-арт** — дизайн шкіри, нігтів, зачісок.

Розглянь роботи артдизайну. Які особливості стилю меблів зображено? Охарактеризуй ці артоб'єкти.

У сучасному мистецтві поєднується традиційне та сучасне. Художники прагнуть до унікальності та інновацій, шукають експериментальні техніки, поширюють межі творчості, проводять експерименти. Це відкриває нові шляхи для вираження та розширює визначення самого мистецтва.

Із розвитком технологій з'явився новий спосіб малювання **на графічному планшеті**. Для створення малюнка необхідно мати планшет і програму. Так можна малювати дизайнерські проекти, персонажів для ігор, обкладинки для книг тощо. За допомогою графічного редактора можна створювати малюнки в програмах **Paint Tool Sai** або **Corel Painter** (кольорову палітру), базовий інтерфейс, шари і «гарячі клавіші». Цікаво

використовувати шари, коли кожен елемент малюнка виконаний в окремому шарі, кожен колір має **тон**, або кольоровий спектр; **насиченість** (концентрація пігменту в певному кольорі); освітленість кольору.

Малювання пластиліном поєднує ліплення й аплікацію. Це цікавий та нестандартний вид роботи, результатом якого є напівоб'ємна картина. Пластилинові картини потрібно починати з ескізу простим або кольоровими олівцями.

Основні прийоми пластилінографії: намазування пластиліну по поверхні; загладжування для плавних переходів від однієї деталі до іншої; викладання валиків за наміченим контуром, кульок чи горошин; прищипування, натискання сте-

кою та проколювання дірочок для створення легкого рельєфу; протирання пластиліну через ситечко — утворення тонких «макаронинок»; «розчісування» заповненого пластиліном простору гребінцем. Прикрасити пластилинову картину можна намистинами, гудзиками, тасьмою, бантиками.

Практична робота. Створи пластилинову картину «Улюблені тварини» або «Літо золоте» (за вибором).

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

- Що таке артдизайн?
- Де застосовують артдизайн?
- Які техніки малювання тобі запам'яталися?

Розкажи про свої досягнення на уроці.

Урок 69. СУЧАСНІ МИСТЕЦЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ

Пригадаймо нашу подорож Країною сучасного мистецтва. Запиши у свій нотатник, які музичні стилі та напрями тебе найбільше зацікавили, якими новими творами поповнилась твоя музична скринька.

Перша зупинка — «Музична вікторина»

Послухай фрагменти музичних творів, які звучали на уроках. Пригадай назви цих композицій та прізвища авторів. Обов'язково вкажи, до якого жанру належить кожен твір і хто його виконує.

Друга зупинка — «Знавці мистецтва»

Під час мандрівки ми ознайомилися з різними напрямками та стилями сучасного музичного мистецтва. Тож підсумуємо здобуті знання.

Дай відповіді на запитання.

- Як називають створення художнього твору в момент його виконання без попередньої підготовки?
- Як називають великий джазовий оркестр?
- У чому полягають особливості електронної музики?
- Кого вважають королем рок-н-ролу?
- Як називають народну та естрадну французьку ліричну пісню, що має різноманітні жанрові й історичні різновиди?
- Які особливості жанрів рок-опера та мюзикл ти можеш виділити?
- Як називають видозмінення музичного твору, виконане за допомогою електронних музичних інструментів та комп'ютерних програм?
- Яку музику зазвичай виконує група, що складається з вокаліста, гітариста, бас-гітариста і барабанщика?
- Про які новітні види музики та незвичайні музичні інструменти ти дізнався/дізналася?

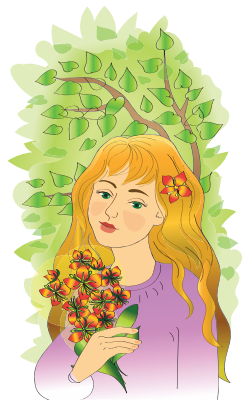

Третя зупинка — «Співоча студія»

Вирушаймо в студію звукозапису, аби прослухати аудіофайли виконаних вами пісень. Обговоріть, які виступи були найкращими.

Влаштуй із друзями та подругами вокальний концерт. Оберіть ведучого/ведучу для оголошення виступів. Упізнайте за малюнками вивчені пісні і заспівайте їх хором, вокальним ансамблем, дуєтом та сольню.

Четверта зупинка — «Театральна»

Розкажи друзям про свої мрії та плани на літо засобами пантоміми.

Урок 70. СУЧАСНІ МИСТЕЦЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ

Наша подорож Країною візуальних мистецтв завершується. Мандруючи мистецькими стежками, ми дізналися багато нового й цікавого.

Перша зупинка — «Галерея образів»

Розглянь світлини. Розкажи, що ти пам'ятаєш про ці твори декоративного мистецтва. Якщо серед них є авторські роботи, то назви прізвища митців чи мисткинь.

Друга зупинка — «Знавці мистецтва»

- Об'єднайтесь у пари. Поясніть одне одному, що означають ці поняття. Перевірте правильність своїх відповідей за підручником.

Архітектура

Інтер'єр

Екстер'єр

Мурал

Кутова
перспектива

Інтер'єрна
картина

Фронтальна
перспектива

- Розкажи детально про названі засоби виразності архітектури.

Фактура

Масштабність

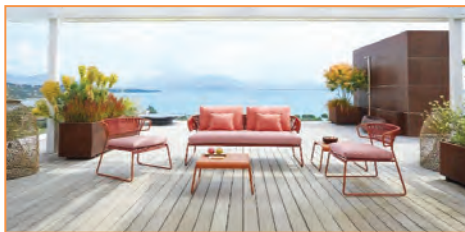
Ритм

Пропорційність

Колір поверхні

Пластика об'ємів

- Розглянь світлини. Визнач, які види дизайну на них зображено.

Третя зупинка — «Виставкова»

Влаштуй разом із друзями виставку ваших робіт. Обговоріть, що вам найбільше сподобалося або викликало жвавий інтерес. Визначте вид, жанр і стиль кожної роботи.

Четверта зупинка — «Творча»

Практична робота «Літні квіти». Створи декоративне панно або на-малюй пейзаж із літніми квітами за власним задумом. Техніка виконання — за вибором.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

МУЗИЧНИЙ ДОДАТОК

МИ З УКРАЇНИ!

Слова А. Железняк, М. Лічі

Музика А. Железняк

Гордо

1. На-ле - ті - ла хи - жим пта - хом руй - нів -

на во - ро - жа си - ла, роз - тя - ла зір - ки над да - хом, роз - прав -

ля - є чор - ні кри - ла. Во - ро - гів сер - ця по - рож - ні, та вста -

є з ру - їн кра - ї - на - ми те - пер не - пе - ре - мож - ні! Ко - жен

біль - ше, ніж лю - ди - на, ми о - дин за од - но - го без слів,

на сво - їй ми сто - ї - мо зем - лі!

Приспів:

Ми з Ук - ра - ї - ни! Сер - це ве - ли - ке, справ - жнє на - ві - ки!

Ми з Ук - ра - ї - ни! Нас не здо - ла - ти -

зла - ма - ні гра - ти! Ми з Ук - ра - ї -

- ни! До пе-ре-мо-ги на - ші до - ро-ги!

Ми з Ук-ра-ї - ни! До-ля є-ди-на - віль-на кра-ї-на!

ЗЕЛЕНЕ ЖИТО, ЗЕЛЕНЕ

Українська народна пісня

Наспівно

1. Зе - ле - не - є жи-то, зе - ле - не, хо - ро - ші - ї гос - ті у

ме - не. Зе - ле - не - є жи-то жен-ці жнуть,

хо - ро - ші - ї гос - ті ме - не ждуть. // ждуть.

Приспів:

Най, на-на-на, най, на-на-на, най на-на-на, на-на-на.

Най, на-на-на, най, на-на-на, най на-на-на, на - на - на.

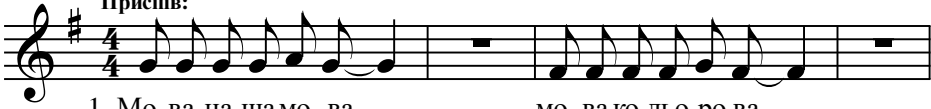
МОВА, НАША МОВА

Слова Ю. Рибчинського, Л. Лазурко

Музика П. Табакова

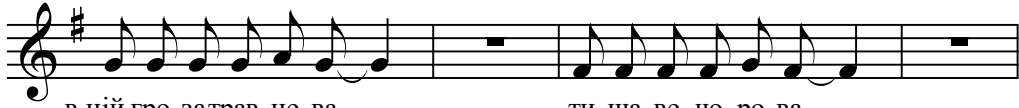
Співуче

Приспів:

1. Мо-ва, на-ша мо-ва,

мо-ва ко-льо-ро-ва,

в ній гро-затрав-не-ва,

ти-ша ве-чо-ро-ва.

1. куплет

Мо-ва, на-ша мо-ва –

мрій-ни-ку – жар-пти-ця,

гріш-ни-ку – спо-ку-та,

спра-гло-му – кри-ни-ця.

А для ме-не, мо-во,

ти – як си-не мо-ре,

у я-ко-му то-не

і пе-чаль, і го-ре.

Мо-ва, на-ша мо-ва –

піс-ня сто-го-ло-са:

не-ю мрі-ють вес-ни,

не-ю пла-че о-сінь.

Не-ю ма-рять зи-ми,

не-ю кли-че лі-то,

в ній кри - ва - ві ри - ми, сльо - зи „За - по - ві - ту”.

Хор:

Мо - ва, на - ша мо - ва, мо - ва ко - льо - ро - ва,

в ній гро - за трав - не - ва, ти - ша ве - чо - ро - ва.

Мо - ва, на - ша мо - ва - літ ми - ну - лих по - вість,

віч - но ю - на муд - рість, си - ва на - ша со - вість.

ЯСНООКА УКРАЇНОЧКА

Слова і музика Н. Май

Співуче

1. На Ук - ра - ї - ні квіт - не ка - ли - на, на Ук - ра - ї - ні

спів со - ло - в'я. Ко - закспі - ва - є, сер - день - ко кра - є,

вий - ди, дів - чи - но, зо - ре мо - я. // вий - ди, дів - чи - но,

Приспів:

зо - ре мо - я. Яс - но - о - ка, не - на - че зі - роч - ка,

ше - бет - ли - ва,
ви - йди, ми - ла,

бо ук - ра - ї - ноч - ка.
хоч на хви - ли - ноч - ку.

ДО ПЕРЕМОГИ

Слова і музика І. Танчака

Рішуче

1. Бо - ро-ним зем-лю рід-ну-ю, не - злам-ну, гор-ду,

віль - ну - ю що - ден - но - ю мо - лит - во - ю і

ду - хом ко - за - ків. Ка - ли - но - ю і

виш-не-ю, і си - ло - ю Все - виш-ньо-го і -

дем за Ук - ра - ї - ну ми, жит-тя ді - тей, бать - ків.

Приспів:

По зем - лі пше - ни - це - ю за - сі - я-ній

не сту - па - ти біль - ше во - ро - гам!

Сла - ва! Сла - ва! Ли - не Ук - ра - ї - но-ю

ОСІНЬ

Слова Н. Май

Музика О. Май

Наспівно

Приспів:

Я НАМАЛЮЮ

Слова і музика Д. Волканова

Наспівно

1. Я на - ма - лю - ю на па - пе - рі щас - ли - вуд и - ти - ну де

в мир - но - му не - бі лі - та - ють пта - хи. Я на - ма -

лю - ю на па - пе - рі рід - ну Ук - ра - ї - ну без вій - ни.

Я на - ма - лю - ю на па - пе - рі на - шу ти - шу.

Я на - ма - лю - ю на па - пе - рі на - ші зо - рі.

Я на - ма - лю - ю все, що нам з то - бо - ю пот - ріб - но.

Будь по - руч! Будь по - руч! Я ба - га - то мо - жу на - ма - лю -

ва - ти а - ле мрі - я у нас всіх од - на щоб за -

кін - чи - лась страш - на і лю - та жах - ли - ва вій - на.

ХОДИТЬ МІСЯЦЬ

Слова Ю. Хандожинської

Музика Н. Антоник

Наспівно

1. Хо-дить мі-сяць яс-но-чо-лий від дво-ра і до дво-ра,
а у не-бі, а у яс-нім пер-ша зі-ронь-ка зій-шла.
А хто чу-є, а хто ба-чить ве-чо-ро-во-ї по-ри?
Зій-шло світ-ло, як дар Бо-жий, від ма-лень-ко-ї зо-рі!
Приспів:
В не-бі зір-ка за-сі-я-ла в день на-род-жен-ня Хри-ста.
Це Різд-во до у-кра-їн-ців йде у се-ла і міс-та.
В не-бі зір-ка за-сі-я-ла в день на-род-жен-ня Хри-ста.
Це Різдво до у-кра-їн-ців йде у се-ла і міс-та.

ЗИМА, КРАСУНЯ БІЛА

Слова і музика Н. Май

Співуче

1. І зно - ву бі - лий сніг, і ві - хо - ла ме - те,
із да - ле - чі до - ріг
до нас зи - ма і - де. **Приспів:** Зи - ма - зи - ма, кра - су -
- не бі - ла, ска - жи ме - ні, чо - му
те - бе зу - стрі - ти всі хо - ті - ли, а ждуть те - пер вес - ну?

ШАЛЕНИЙ РОК-Н-РОЛ

Слова та музика Н. Май

Жваво, весело

1. Хтось вмі - є гра - ти на ба - я - ні, а
Я сво - го ча - су не жал - ку - ю, від -
хтось га - ня - є у фут - бол, а я тан - цю - ю на ди - ва -
клав - ши зо - ши - ти й книж - ки, я та - нець рок - н - рол тан - цю -
- ні ша - ле - ний та - нець рок - н - рол.
- ю, тан - цю - ю зав - жи й за - люб - ки.

2.

Рок-н - рол, рок-н - рол, ве -

се-лий та-нець рок-н - рол, рок-н - рол, рок-н - рол,

ша - ле-ний та-нець рок-н - рол.

ЧЕРВОНА РУТА

Слова і музика В. Івасюка

Помірно

1. Ти приз-най-ся ме-ні, звід-ки в те-бе ті ча-ри,

я без те - бе всі дні у по-ло - ні пе - ча - лі.

Мо-же, десь у лі - сах ти чар зі-лля шу-ка - ла,

сон - це - ру - ту знай-шла і ме-не зча-ру - ва - ла.

Приспів:

Чер - во - ну ру-ту не шу-кай ве - чо -

ра-ми, - ти у ме - не є - ди-на, тіль-ки ти, по -

вір. Бо тво - я вро - да - то - є чис - та - я
во - да, то - є бис - тра - я во - да з си - ніх гір.

СПАСИБІ ВАМ, ФРОНТОВИКИ

Слова і музика Н. Май

Помірно

1. Зно - ву зо - рі спо - га - дом по - кли - чуть,
і по - ли - не піс - ня у вік - ні,
то ле - ле - ки жу - рять - ся, кур - ли - чуть
спо - га - дом жах - ли - во - ї вій - ни. //

2. **Приспів:**
-ни. За те, що в не - бі сон - це сві - тить
і на - вес - ні цві - туть сад - ки, за те, що ми жи - вем на сві - ті,
1. спа - си - бі Вам, фрон - то - ви - ки. За // 2. спа - си - бі Вам, фрон - то - ви - ки.

ВИХІДНІ

Слова І. Зінковської

Музика В. Будейчука

Наспівно

1. Вми - кай, свій нас-трій не ве - фі - рі най -
кра - щим дру - зям по - дзво - ни. За - лиш на
по - тім буд-ні сі - рі у сти - лі кру - гу ви - хід - ні. Здій -
май у го - ру ру - ки, під хви - лю мод-них зву - ків, від -
чуй се - бе щас - ли - вим тан - цюю на пов - ну си - лу.

Приспів:
Ви - хід - ні. Дід-жей вми-ка-є спе - ку, дід-жей вми-ка-є
спе - ку - на, на, на. Ви - хід - ні. У рит-мі дис-ко -
те - ки, у рит-мідис-ко - те - ки - на, на, на. Ви - хід -
ні. Сво - бо - ду від - чу - ва - ти, сво - бо - ду від - чу -

ва - ти - на, на, на. Ви - хід - ні, і прос - то від - ри -

ва - тись, і про - сто від - ри - ва - тись - на, на, на.

ДИТЯЧИМИ ДОЛОНЯМИ

Слова і музика Н. Май

Помірно

1. Нам ди - тинс - во спа - ле - не вій - но - ю при - нес - ли накри - леч -

ках пта - хи, і об - хо - дить ра - дість сто - ро - но - ю

ко - жен день вра - їнсь - ких діт - ла - хів. Та не тре - ба го - во - ри - ти, що

вес - ни не бу - де, Ук - ра - ї - на бу - де жи - ти, бо та - кі в нас лю - ди!

Приспів:

Ди - тя - чи - ми до - ло - ня - ми за - кри - єм Ук - ра - ї - ну!

Ди - тя - чи - ми до - ло - ня - ми вря - ту - єм Бать - ків - щи - ну!

Ди - тя - чи - ми до - ло - ня - ми за - кри - єм Ук - ра - ї - ну!

Ди-тя-чи-ми до - ло-ня-ми за-кри-єм Ук-ра - ї - ну!

Ди-тя-чи-ми до - ло-ня-ми вря-

ту - єм Бать - ків - щи - ну!

МИ НА ХВИЛІ

Слова **І. Зінковської**

Музика **В. Будейчука**

Наспівно

1. Зна-ки за-пи-тан - ня, мар-ні хви-лю-ван - ня,

пра - ви - ла й по-вчан - ня, хо - четь - ся втек-ти.

Мод-ні кло-ну-ван - ня, вже но - ве злу-чан - ня,

шо - у і зма-ган - ня, хо - четь - ся ту - ди.

Ма - ма не три-май, я не сто - ю на міс - ці.

Мам, не пе - рей-май - ся, люб - лю ве - ли - ке міс - то.

Ма - ма не три-май, я не сто - ю на міс - ці.

Мам, не пе - рей-май - ся, люб - лю ве - ли - ке міс - то.

Приспів:

Ми на хви - лі, ми на хви - лі мо - да

й драйв у нас у сти - лі. Ми на хви - лі, ми на хви - лі

ми по - ка - жем клас на ді - лі. Ми по -

ка-жем клас на ді - лі. Ми на // -ка-жем клас на ді - лі.

УКРАЇНА

Слова і музика Т. Петриненка

Помірно

1. До - ро - ги ін - шо - ї не тре - ба, по -

ки зо - рить Чу - маць - кий Шлях. Я йду від те - бе і до

те - бе по зо - ло - тих тво - їх стеж - ках. Ме -

ні не мож-на нелю - би-ти, то - бі не мож-на не цвіс-
ти, лиш до - ти вар-то в сві-ті жи-ти, по -
ки жи-веш і квіт-неш ти! **Приспів:** У-кра - ї - но, У-кра-
ї - но, піс-ля да - ле - чі до - ріг вір-не
сер - це тво-го си - на я кла - ду то - бі до
ніг! У-кра- // ніг, то - бі до ніг!

ПІСНЯ ПРО РУШНИК

Слова **А. Малишка**

Музика **П. Майбороди**

Помірно

1. Рід- на ма-ти мо - я, ти но-чей не дос-па - ла,
ти во-ди-ла ме - не у по-ля край се-ла,
і в до-ро-гу да - ле - ку ти ме - не на зо-рі про-во-

джа - ла, і руш - ник ви - ши - ва - ний на щас - тя да - ла,
і в до - ро - гу да - ле - ку ти ме - не на зо - рі про - во -
джа - ла, і руш - ник ви - ши - ва - ний на щас - тя на до - лю да -
ла. 1, 2. Хай на ньо - му цві - // - бов.

ЗМІСТ

Тема I. Сучасне мистецтво в житті людей

Уроки 1-2. Мистецтво відчиняє двері	4
Уроки 3-4. Мистецтво рідного краю.....	10
Уроки 5-6. Шляхами народного мистецтва	16
Уроки 7-8. Українське етнічне мистецтво.....	22
Уроки 9-10. Етнічне мистецтво інших народів.....	29
Уроки 11-12. Імпровізація, обробка в мистецтві	37
Уроки 13-14. Аранжування та стилізація в мистецтві	44
Уроки 15-16. Традиції та нове трактування в мистецтві	50
Уроки 17-18. Перевтілювання в мистецтві	57
Уроки 19-20. Багатство голосів і барв.....	64
Уроки 21-22. Різноманітність звуків та кольорів.....	72
Уроки 23-24. Подих імпровізації та творчості в мистецтві	80
Уроки 25-26. Електронне аранжування та цифрова стилізація.....	88
Уроки 27-28. Танцювальні та портретні стилізації	96
Уроки 29-30. Сторінками європейських мистецьких конкурсів та виставок	104
Уроки 31-32. Шляхами сучасного мистецтва	111

Тема II. Нові тенденції сучасного мистецтва

Уроки 33-34. Мистецькі явища та тенденції сьогодення	116
Уроки 35-36. Мистецькі поєднання	123
Уроки 37-38. Енергія ритму в мистецтві	131
Уроки 39-40. Історія легенд	137
Уроки 41-42. Популярне в сучасності	145
Уроки 43-44. Авторські пісні й новий живопис	152
Уроки 45-46. Ансамблеве мистецтво та монументальний живопис	159
Уроки 47-48. Від шансону до живопису.....	168
Уроки 49-50. Театральні та фотошедеври.....	175
Уроки 51-52. Від музики до інсталяцій	184
Уроки 53-54. Сучасні музичні тенденції та дизайн	191
Уроки 55-56. Цифрове мистецтво.....	199
Уроки 57-58. Танцюють і малюють всі	206
Уроки 59-60. Нові тенденції в мистецтві.....	214
Уроки 61-62. Цікаве в кіно, мультиплікації та дизайні	222
Уроки 63-64. Музика масових свят, шоу та фешн-індустрія.....	230
Уроки 65-66. Новітні технології в мистецтві.....	238
Уроки 67-68. Мистецтво не знає кордонів	244
Уроки 69-70. Сучасні мистецькі тенденції.....	251
Музичний додаток	255

Навчальне видання

КОНДРАТОВА Людмила Григорівна

МИСТЕЦТВО

**Підручник інтегрованого курсу для 7 класу
закладів загальної середньої освіти**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Головний редактор *Богдан Будний*
Редакторка *Ірина Чорненька*
Обкладинка *Ростислава Крамара*
Художниця *Олеся Томків*
Комп'ютерна верстка *Галини Кузів*
Художній редактор *Ростислав Крамар*
Технічна редакторка *Неля Домарецька*

Підписано до друку 12.02.2024 р. Формат 70×100/16. Папір офсетний.
Гарнітура CentSchbook Win95BT. Друк офсетний. Умовн. друк арк. 22,10.
Умовн. фарбо-відб. 88,40. Обл.-вид. арк. 14,25.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352)52-06-07; 52-05-48
office@bohdan-books.com   www.bohdan-books.com